

SOSIALISTISK *Framtid*

04/2014 LØSSALG - KR. 30,-

Latin-Amerika mot nye høyder?
Om utviklinga i ALBA-landene Venezuela, Bolivia og Cuba

Latin-Amerika viser vei i å redusere ulikhetene

Den franske økonomen Thomas Piketty har vist at ulikhetene mellom de rikeste ti prosent og resten av folket har økt betraktelig siden 1980-tallet og fram til i dag, og at det meste av denne veksten i ulikhet skyldes at de rikeste 1 % på toppen stadig øker sin andel av både lønns- og kapitalinntekt. Samtidig mener han å kunne påvise at det er en historisk tendens i kapitalismen at inntekter fra kapital og formue øker raskere enn den generelle økonomiske veksten, og at dette skjer i større grad jo større formuer det er snakk om. Dersom denne utviklinga får fortsette vil de som eier kapital få en stadig større rikdom og makt på bekostning av arbeider- og mellomklassene, og denne utviklinga vil sementeres gjennom arv snarere enn entreprenørskap. Samtidig jobber de internasjonale høyrekreftene, som vår nye regjering, hardt for å fjerne kapitalskatt som formueskatt og arveavgift. De britiske professorene Richard Wilkinson og Kate Pickett har på sin side påvist at samfunn med høy ulikhet fører til omfattende sosiale problemer som kortere levealder, økt voldskriminalitet, mindre tillit og dårligere fysisk og mental helse. Som vi viser i en artikkel i dette bladet fører de økende ulikhetene også til at den herskende klasses strategier legger kriseplaner for om nødvendig å sette militæret inn mot sosiale protester i EU.

Latin-Amerika er den regionen i verden med størst forskjell mellom fattig og rik, men også den eneste regionen der det har vært en positiv fordelingsutvikling det siste tiåret. Fra 2002 til 2013 blei andelen fattige i Latin-Amerika redusert fra 43 til 27 prosent av befolkninga. Også inntektsulikheten, målt med den såkalte GINI-koeffisienten, har gått jevnt nedover under denne perioden. Dersom trenden fortsetter, vil et land som Brasil ha en inntektsfordeling lik Canada om bare seks år.

Det er flere grunner til denne utviklingen. Men de sosiale programmene til venstre regjeringene som har preget regionen – med Mexico og Colombia som de viktigste unntakene – har hatt stor betydning. Brasils modell med direkte kontantoverføring til de fattigste familiene har blitt kopiert av en rekke land. Andre medvirkende årsaker er økninger i minstelønna og at flere arbeidere har blitt overført fra den uformelle økonomien til det lovregulerte arbeidsmarkedet. Men den positive utviklinga gjelder i hovedsak ulikhetene mellom lave og høye inntekter, ulikhetene mellom hvor mye en tjener på å arbeide og hvor mye en tjener på å eie kapital har blitt mye mindre redusert. Fordeling av jordeiendom og formue ser heller ikke ut til å ha blitt nevneverdig redusert i regionen, i Brasil eier f.eks fortsatt 3 prosent av befolkninga mer enn 2/3 av all dyrkbar mark.

Det landet som tydeligst har gjennomført strukturelle reformer som utfordrer kapitalismen, er Venezuela. Her har en blant annet nasjonalisert 1.300 bedrifter. I Bolivia har en gjennom nasjonalisering av landets gassressurser fått ekstraintekter til å bygge ut blant annet offentlige velferdstjenester og infrastruktur. Ser man Latin-Amerika under ett, står imidlertid de grunnleggende kapitalistiske strukturene ved lag, trass i de nevnte fremskrittene med hensyn til fordeling, vekst og utvikling. Men hva som enn måtte skje videre er det inspirerende at nesten et helt kontinent viser at økt demokrati og sosial utjevning er mulig, i en verden der nyliberalisme og økende ulikhet representerer den dominerende utviklinga, med alle problemene og krisene det fører med seg.

Silkehanskene er kastet - om regjeringen	-	Ola Kristian Johansen	- s. 4
EU-rådgjevarar oppmodar til bruk av militære mot streikar og protestar	-	Denis Krassnin	- s. 5
Frå Pol Pot til ISIS	-	John Pilger	- s. 7
Om Alba-samarbeidet i Latin-Amerika	-	Olaf Svørstøl	- s. 9
Bolivia endrer seg	-	Ignacio Ramonet	- s. 12
Intervju med Eirik Vold om Venezuela	-		- s. 14
Hvilken vei går Cuba?	-	Even Underlid	- s. 18
Eks-CIA-agent avslører hvordan venezuelanske studenter fikk kupptrening	-	aporrea.org	- s. 24
Om August Bosse – omsetjaren av Det Kommunistiske Manifestet	-	Egil Chr. Bøckmann	- s. 28
Globale maktforskynninger	-	Erhardt Crome/Eystein Kleven	- s. 30
Staten og demokratiet	-	Ronny Kjelsberg	- s. 34

SOSIALISTISK framtid

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme, Marxistisk forum
Norges Kommunistiske Ungdomsforbund og Forlaget
Marxist A/S.

Redaktør: Aslak Storaker.

Redaksjon: Oscar Dybedahl Aslak Storaker, Henrik
Carlsen, Marcos Amano
Forsidebilde: Flickr, mrduranch

Redaksjonen avsluttet: 09.12.2014

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer

ikke nødvendigvis utgiverorganisasjonenes synspunkter.

Opplag: 700

Trykk: A2G Grafisk AS.

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer): Kr. 200. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfør navn og adresse og abonnement eller medlemskap i merknadsfeltet.

“Ya me cansé” - «Nok, eg er lei».

Jesus Murillo, justisminister i Mexico, sa dette etter å ha fått mange spørsmål under ein pressekonferanse om 43 bortførte studentar. Desse vart tekne hand om av politiet etter å ha teke del i ein demonstrasjon, og truleg overleverte til narkotikabandar for å verte avretta. Demonstrantar over heile Mexico har gjort slagordet «Nok, eg er lei» til sitt eige og krev ny regjering.

Spania: systemkritisk parti størst i landet

Det har ikkje gått eitt år sidan Podemos med den statsvitaren og fjernsynsverten Pablo Iglesias i spissen vart skipa. Ei måling gjev no partiet 27,7 % oppslutnad, eit tal korkje sosialistpartiet PSOE eller høgrepartiet PP kan matche. Dermed kan det gå mot ein slutt for det spanske topartisystemet. Partiet spring ut av protestrørsla mot dei nyliberale krisereformene og hentar inspirasjon mellom anna frå latinamerikanske venstrerørslar. Partileiinga vitja for kort tid sidan Bolivia og Ecuador for å studere alternativ til EU sin krisepolitikk. Den radikale venstrefronten Izquierda Unida som er ein aktuell samarbeidspartnar for Podemos får 3,7% i målinga. Til saman har den radikale venstresida i Spania 31,5 % oppslutnad. Og no lovar ein representant for den populære femstjernerørsla i Italia, leia av karismatiske Beppe Grillo, å vitje dei to same landa for å lære meir om det radikale latinamerikanske Albasamarbeidet. Femstjernerparlamentarikaren Alessandro Di Battista, som og vil vitje Argentina og Uruguay, seier at målet er ein liknande regional organisasjon i Sør-Europa. Organisasjonen skal bryte «konsentrasjonen av makt i få hender» og gjeve «forna folkesuverenitet».

Telesur English

Fullt samanbrot av den libyske staten

Tre år etter at den militære intervensjonen i Libya tok slutt og vart hylla av tilhengjarane som ein strålende suksess, er landet i eit totalt samanbrot. Så omfattande er valden og anarkiet at «knappt nokon libyar kan leve eit normalt liv» skreiv Stephen Kinzer frå Brown University i Boston Globe førre veke. Førre månad måtte det libyske parlamentet som ikkje har ein fungerande hær verne seg mot godt væpna

militsar, flykte frå Tripoli og søkje tilflukt på ei gresk bilferje. New York Times rapporterte i september at «regjeringa i Libya seier at den har mista kontroll over departementa sine til ein koalisjon av militsar som har teke over hovudstaden Tripoli, noko som markerer endå milepæl i oppløysinga av den libyske staten. AP melder 09.11.2014 at den libyske byen Darnah no erklærer lojalitet til IS. Darnah er dermed den fyrste byen utanfor Irak og Syria som knyter seg til «kalifatet». Dei har allereie eigne shariadomstolar som dømmer folk til steining og pisking.

Steigan.no/The interceptor

Nazist utnemnd til politimeister i Kiev

Fascistpartia Svoboda og Høgre Sektor kom båe under sperregrensa ved valet i Ukraina, men minst 13 høgreekstremer vart likevel valde som enkeltkandidatar, ofte støtta av statsminister Jatsenjuks parti Folkefronten. Mellom dei som vart valde inn med støtte frå Folkefronten er leiaren av den nynazistiske Azovbataljonen Andriy Biletsky og Dmitri Jarosh, leiaren av Høgre Sektor. Rett etter valet vart Vadim Trojan frå Azovbataljonen utnemnd til politimeister i Kiev, medan Jurij Mykalsjin frå Svoboda vart leiar i det ukrainske tryggingsspolitiet si analyse- og propagandaavdeling. Mykalsjin grunnla forskingssenteret Joseph Göbbels instituttet og har omtala Holocaust som ein ljós periode i historia. Ukrainas Kommunistiske Parti fekk fin oppslutnad i Aust-Ukraina, men grunna låg valdeltaking i aust, hamna partiet under sperregrensa. I det provisoriske valet i separatistkontrollerte Donetsk vart det nystarta Donetsk Kommunistiske Parti nekta å stille liste, etter det som er sagt grunna press frå russiske styresmakter.

The Guardian/The Nation

Rousseff attvald i Brasil

Den venstreorienterte presidenten Dilma Rousseff vart attvald i valet i Brasil i oktober, med 51,45 prosent av stemmane. – Det har gått bra på 2000-talet så langt. Det har vore ein fantastisk fattigdomsreduksjon og avskoginga av Amazonas har minskt til historisk låge dimensjonar, men alt tyder på at dette vert vanskeleg å halde ved like dei neste fire åra, seier Torkjell Leira til NRK. – Det har vore vekst heilt fram til no, men no har det stoppa opp. Brasil har levd på høge råvareprisar, og hatt overskot nok i budsjetta til å finansiere ei satsing på dei fattige. Men no er det teknisk resesjon og nullvekst, og det er krise for alle økonomiar som ønskjer å vekse mykje.

NRK

Studie stadfestar elitestyrte politikkutforming i Sambandsstatane

Amerikansk demokrati kan vere i endå dårlegare forfatning enn ein skulle tru ifølgje ein ny universitetsstudie utført av Martin Gilens (Princeton) og Benjamin I. Page (Northwestern). Studien såg på over 1700 politiske avgjerder for å finne ut korleis folkemeininga hadde verka på politikken. Statsvitarane konkluderte med at der folkemeininga var i kontrast til synspunkta til den økonomiske eliten, hadde folket ingenting dei skulle ha sagt. Derimot hadde den økonomiske eliten framleis ein stor, uavhengig rolle i politikkutforminga. Dette er det som er allment kjend som oligarki, rikmannsstyre.

Fair.org

Silkehanskene er kastet

OLA KRISTIAN JOHANSEN, NESTLEDER I NORD-TRØNDELAG SV

Jern-Erna landet i statsministerens sko etter en svevende valgkamp med fagre ord om å bedre situasjonen for fattige familier og andre vanskeligstilte. "Fjerning av barnefattigdom er et spørsmål om vilje", sa Frp-leder Siv Jensen før valget - men viljen til å ivareta mennesker som ikke kan kjøpe seg ut av sine problemer er ikke til stede i den mørkeblå regjeringen.

Rammer barn av syke og funksjonshemmede

Budsjettforslaget er enda verre enn det venstresiden advarte mot. Dette budsjettforslaget er konsekvensen av en politikk der de som har det vanskeligst får det enda vanskeligere slik at de aller aller rikeste skal vasse rundt i mer penger.

Regjeringens budsjettforslag er et flatt tillegg til alle på litt over 6000 kroner pr barn pr år. Dermed går regjeringen inn for å kutte barnetillegget til uføre foreldre med ca 29 000 kroner per barn. Ifølge Navs tall vil regjeringens kuttforslag for 2015 gi en trangere økonomisk hverdag til 21.660 foreldre og 35.645 barn. Dette vil ramme kronisk syke og funksjonshemmede med tapt inntektsevne og deres barn svært hardt.

I perioden 2009-2011 var det i følge SSB 74 000 barn i husholdninger med vedvarende lav inntekt. Mange av disse barna har uføre foreldre. I dag får de med lavest uførepensjon et tillegg på om lag 35 000 kr pr barn pr år. Dagens tillegg er behovsprøvd, og de som har høyere uførepensjon, får lavere barnetillegg.

Brutalt mot asylbarn og eldrekultur

Regjeringen vil også brutalisere tilværelsen til asylbarna ved å fjerne barnehage tilbudet. Dette betyr at nesten 400 hundre barn i en svært vanskelig livssituasjon blir fratatt en meget viktig arena. Barneombud Lindbo kaller dette for hjerterått. Det er vanskelig å si seg uenig i den karakteristikken.

Når de som har bygd velferdsstaten kommer til livet siste epoke ønsker den blå regjeringen at de skal fratas kulturoplevelser. Høyre og Frp

foreslår å fjerne den kulturelle spaserstokken. Det er motbydelig å være vitne til dette etter flere tiår med hvesing fra Frpere om uverdig eldreomsorg.

Regjeringens prioriteringer legger til rette for en økning i det private forbruket slik at det offentlige kan nedprioriteres. Dette er gunstig for de som kan betale seg ut av alle problemer, men dårlig nytt for flertallet som er avhengig av en sterk velferdsstat som kan stille opp når livets utfordringer blir for store.

HØYRE OG FRP FORE-
SLÅR Å FJERNE DEN
KULTURELLE SPASER-
STOKKEN. DET ER MOT-
BYDELIG Å VÆRE VITNE
TIL DETTE ETTER FLE-
RE TIÅR MED HVESING
FRA FRPERE OM UVER-
DIG ELDREOMSORG.

Lavere trygd til de uføre eller høyere lønn til de lavtlønnede?

Robert Eriksson vil gjøre de uføre fattigere for at de ikke skal "tjene mer enn de som jobber på REMA". Jeg tror ikke at butikkansatte får det bedre av at de fattigste kundene deres blir fattigere. De får det bedre ved at gapet mellom fattig og rik minskes med høyere skatter til de aller rikeste og bedre lønn til de lavtlønnede.

Jeg har svært liten tro på at det er mange som velger trygd fremfor arbeid. De som tror det kunne godt prøvd å leve på trygd noen måneder så kanskje vi hadde blitt kvitt noen grunnleggende misforståelser i samfunnet. Jeg synes det er lavmål å skulle trykke arbeidsuføre enda lenger ned med å argumentere med at det finnes noen som har tilnærmet lik inntekt som en butikkansatt. Butikkansatte er en av mange lavtlønnete grupper som burde tjent mer, på samme måte som de med topp lønninger burde

tjent mindre. For å oppnå dette er ikke medisinen mer høyrepolitikk.

Tar fra de fattige og gir til de rike

Det er ikke slik at rike motiveres av enda mer penger mens fattige motiveres av mindre penger. Jeg tror heller at det er tvert imot. De aller aller fleste uføre som har en restarbeidskapasitet vil veldig gjerne jobbe om det tilrettelegges for det. Da er fleksibilitet minst like viktig som "hvor lønnsomt" det er. Det er faktisk en grunn til at folk har uføretrygd.

I KrF sammenlignes regjeringen med en omvendt Robin Hood, dette er vi i SV helt enig i - forskjellen er at SV i motsetning til KrF ikke støtter denne regjeringen. Tiden er moden for at støttespillerne til regjeringen for økte forskjeller setter foten ned for dette usolidariske regjerings-prosjektet. Så viktig kan det ikke være med strengere abortlovgivning og dårligere vern for arbeidsfolk.

Nå er tiden inne for å vise styrke for de svakeste!

EU-rådgjevarar oppmodar til bruk av militære mot streikar og protestar

AV DENIS KRASSNIN,
WORLD SOCIALIST WEB SITE

Ekspertar ved ei tankesmie for den Europeiske Unionen krev at EU bur seg på å slå ned streikar og protestar med militær makt. På grunn av enda djupare sosial ulikskap i ein globalisert økonomi og veksande militære konflikter inn- afor EUs grenser, så vil slike protestar uunn- gaeleg auke.

Legalt grunnlag for bruk av militærmakt mot eige folk

I studien frå det Europeiske instituttet for tryg- gingsstudiar (European Institute for Security Studies) slår forfattarane likefram fast at and- synes desse utviklingane, så vil hæren i auka grad bli brukt til politioppdrag for å verne dei rike frå raseriet til dei fattige.

Boka dukka opp året etter nesten-kollapsen til det globale finanssystemet i 2008, med tittelen *Perspectives for European Defence 2020*. Ho gjer det klart at akademikarar og politikarar er svært merksame på dei revolusjonære im- plikasjonane av krise. Dei utarbeider scenario som tillèt undertrykking av det store fleirtalet av folket, når dei opponerer mot sosiale åtak.

«Innafor ramma av ein felles utanriks- og tryg- gingspolitikk vil an- svaret til politiet og militære bli meir og meir blanda saman, og kapasiteten til å takle sosiale protes- tar bli bygd opp», rapporterte radio- stasjonen Deutsch- landfunk om stu- dien førre månad [juli 2014]. Offisielt dreidde dette seg om intervensjonar i land utafor EU.

«Men under artikkel 222 i Lisboa-trakta- ten er det skapt eit legalt grunnlag for utplassering av mili- tære og paramilitære

eininger innafor EU-statar i krise.»

Vil slå ned sosiale opprør med militære me- todar

Boka er skriven av eit lag av akademikarar og ekspertar på europeisk tryggleik, forsvar og utanrikspolitikk. Forordet er skriven av EUs utanrikskommisjonær, Catherine Ashton. Der set ho fram dei langsiktige delane av EUs tryg- gingspolitikk. Innleiinga hennar og det faktum at instituttet er ein EU-institusjon, gir studien eit offisielt godkjenningstempel.

Det lengste bidraget i boka, med tittelen «The EU and the globalised security environment», summerer opp retninga til EUs planar. Der fø- reslår professor Tomas Ries, tidlegare direktør ved det svenske [!] utanrikspolitiske instituttet, at EU i aukande grad skal slå ned sosiale pro- blem med militære metodar.

Under den kalde krigen var Ries allereie røynd i å setja dagsorden for militæret i Nord-Euro- pa. Etter samanbrotet til Sovjetunionen retta han merksemda si mot studiet av global tryg- gingspolitikk.

EU i symbiose med dei transnasjonale sel- skapa

Ries ser det sentrale trugsmålet mot «trygg- leik» som ein valdeleg «konflikt mellom ulike sosialøkonomiske klassar i verdssamfunnet», som var «i vertikal asymmetrisk spenning i den globale landsbyen». Sagt enkelt, så er den viktigaste «tryggingssaka» klassekamp i den globaliserte verdsøkonomien.

For å illustrere desse «vertikale asymmetris- ke spenningane» presenterer Ries eit diagram over sosial ulikskap. På toppen står dei trans- nasjonale selskapa, dei «global fortune 1.000», eller dei 1000 selskapa med høgst inntekt. Han bereknar at som prosentdel av verdas folketal så kjem dei opp til 0,1 prosent, nesten 7 millio- nar menneske. Han ser ei mykje større mengd mellom dei hundrevis millionar som svelt. Dei ligg på botn av diagrammet hans.

Mot dei uunngåelege sosiale, økonomiske og politiske konfliktane som vil komme ut frå desse ulikskapane, rår Ries til at EU inngår ein «symbiose» med dei globale selskapa. Makta til desse selskapa «på det teknologiske og økono- miske området veks konstant, medan dei også får meir å seie på an- dre område. Men dei treng staten, og sta- ten treng dei.»

Militæret sett inn for å halde oppe in- frastruktur

Med finanskrisa har staten alt fullført sin del av «symbiosen». Folket var blitt lest på gjelda til bankane, og levkåra til arbeidar- klassen var angripne og underminerte.

Som ei følge av des- se grunnleggjande åtaka på dei sosiale rettane til arbei-

darklassen, så vil, ifølge Ries, sosial konflikt uunngåelig utviklet som vil skade viktige område av infrastrukturen.

Ries gav dømme på den type arbeidarkamper han meinte: søppelkjørarstreiken i Napoli, ein streik blant brannmenn i Liverpool og blant lufttrafikkkontrollørar i USA.

I alle desse situasjonane var militæret sett inn for å halde oppe infrastruktur. Sjølv om dette ikkje akkurat var hæren si oppgåve, så åtvara Ries om at hæren i dei kommande åra oftare vil bli sett inn heime. «Politiarbeid» av militæret vil bli sterkare etterspurt på grunn av desse spenningane, skreiv han.

Sidan desse linjene vart skrivne, så har soldatar allereie blitt sette inn mot streikande arbeidarrar i Spania og Hellas, eller militær unntakstilstand er kunngjort for å tvinge dei tilbake til arbeid. For Ries er dette uunngåelig.

Dei rike skal bli verna

Dei rike må bli verna mot dei fattige, forklarer professoren. Sidan «prosentdelen av folket som er fattige og frustrerte vil halde fram med å vera veldig høg, så vil spenninga mellom dei- ra verd og verda til dei rike fortsette å auke, med tilhøyrande følgjer. Sidan vi neppe vil bli i stand til å overvinne årsaka til dette problemet før 2020, det vil seie dei funksjonelle defektane til samfunnet, så må vi verne oss sjølve enda sterkare.»

Med «funksjonelle defektar» meiner Ries dei sosiale følgjene av det globale profittsystemet, og krigane som skal sikre dette systemet. Men desse er begge grunnleggjande delar av det kapitalistiske systemet, som tvingar fleire og fleire inn i fattigdom eller til å bli flyktningar. Skjerminga av dei rike frå dei fattige blir forklart av Ries som ein «loser's strategy», det vil seie ein strategi mot taparane i systemet.

Sjølv om det var «høgst moralsk tvilsamt», så var det «ingen annan veg viss vi ikkje klarer å overvinne årsakene til dette problemet.»

Ries summerer opp det sosiale synet til den herskande klassen med kommentarane sine. Han er villig til å gjera kva som helst for

å forsvare privilegia og rikdommen mot opposisjonen frå folket.

Trur ikkje på fred med Russland

Ries kallar ikkje berre på eit europeisk militærregime for å undertrykke streikar, men også på ei massiv styrking av EU-statane. Seinast kring 2020 må EU ha auka kraftig den militære styrken sin for å inneha det fulle spektrum av evner til høg-intensitets krigføring, skriv han.

Ifølge Ries er fred mellom stormaktene «heilt og fullstendig avhengig av funksjonen til verdsøkonomien.» «Viss den fell frå kvarandre, så vil også den fredelige politiske orden sannsynlegvis bli øydelagd.» Dette er kva EU må bu seg på.

Ries teiknar Russland som spesielt farleg for EU. «Hard maktpolitikk» blir påkalla mot landet. Sidan desse linjene vart skrivne, så har EU allereie etablert sin «maktpolitikk». Etter å ha orkestrert eit fascistisk kupp i Ukraina for å skuve tilbake russisk innflytelse, så har ei konfrontasjonslinje blitt antatt mot Kreml. Ries beskriv korleis dette vil utvikle seg vidare: med krig borte og heime.

Omsett av Edvard Mogstad

Solomia Karoli:
Norske sigøynerbarn -
Etnisk rensing og barnerov?
132 s., hft., kr 250,-

En politisk brannfakkel

Den norske sigøyneren, aktivisten og forfatteren Solomia Karoli tar et oppgjør med myndighetenes behandling av Norges minste minoritet og sigøynerbarna i særdeleshett. Barnevernets omsorgsovertakelse av sigøynerbarn er nå så omfattende at minoritetens videre eksistens er truet.

Boka fås kjøpt i bokhandel og fra
marxist forlag | www.marxist.no
| post@marxistforlag.no

Frå Pol Pot til ISIS:

«Alt som kan flyge mot alt som rører seg»

AV JOHN PILGER

Då han kringkasta president Richard Nixon sine ordrar om «massiv» bombing av Kambodsja i 1969, sa Henry Kissinger: «Alt som kan flyge mot alt som rører seg». Når Barack Obama tenner opp sin sjuande krig mot den muslimske verda sidan han fekk Nobelprisen gjer det orkestrerte hysteriet og løgnene at ein kan bli nostalgisk for Kissingers drepende ærlegdom.

Bombinga første fasen av folkemordet

Som eit vitne til dei menneskelege konsekvensane av luftboren råskap – inkludert halshogginga av offer med kroppsdeler hengande i tre og spreidde utover marker – er eg ikkje overraska over dei manglande omsyna til minner og historia, endå ein gong. Eit avslørande eksempel er Pol Pot og Raude Khmer sin veg til makta, som har mykje felles med den Islamske Staten i Irak og Syria (ISIS) i dag. Dei var også omsynslause og middelalderske og byrja som ei lita sekt. Også dei var eit produkt av ein amerikansk apokalypse, den gongen i Asia.

I følgje Pol Pot hadde rørsla hans bestått av «færre enn 5000 dårlig væpna geriljasoldatar, usikre på sin strategi, taktikk, lojalitet og leiarar». Då B52-bombeflyja til Nixon og Kissinger sette i verk arbeidet sitt i «Operasjon Meny», kunne Vestens ultimate demon knapt tru kor heldig han var.

Amerikanarane slapp bomber tilsvarande fem Hiroshima-bomber over rurale Kambodsja i 1969-73. Dei jamna landsby etter landsby med jorda og kom tilbake for å bombe ruinane og lika. Kratera etterlet store kjeder av hærverk, framleis synlege frå lufta. Terroren var uforståeleg. Ein tidlegare Raude Khmer-offiser skildra korleis dei overlevande «fraus til og dei vandra rundt stumme i tre-fire dagar. Vettskremde og halvgale, var folk villige til å tru det dei blei fortalt(...) Det var det som gjorde det så lett for Raude Khmer å vinne over folk.»

Ein granskingskommisjon oppnemnd av Finland anslo at 600 000 kambodsjanarar døyddes i den påfølgjande borgarkrigen og skildra bombinga som den «første fasen i eit tiår av folkemord». Det Nixon og Kissinger starta, fullførte Pol Pot med det han arva etter dei. Under bombene deira vaks Raude Khmer til ein formidabel hær på 200 000.

Bush og Blair gjorde Irak til eit bol av jihadisme

ISIS har ei liknande fortid og notid. Ut frå dei fleste forskingsbaserte vurderingar leidde Bush og Blair sin invasjon i Irak i 2003 til at over 700 000 døyddes - i eit land som ikkje hadde nokon jihadistisk tradisjon i si historie. Kurdane hadde gjort territoriale og politiske avtalar, sunniar og sjiaar hadde sekteriske forskjellar, men dei hadde funne fred, giftemål på tvers av gruppene var vanlig. Tre år før invasjonen køyrde eg Irak på langs utan frykt. Eg møtte folk som var stolte, først og fremst for å vere irakarar, arvingane til ein sivilisasjon som for dei var nærverande.

Bush og Blair sprengde alt dette til fillebitar. No er Irak eit bol av jihadisme. Al Qaida – som «jihadistane» til Pol Pot – greip mulighetene skapt av overfallet «Shock and Awe» og borgarkrigen som følgde. «Opprøret» i Syria ga endå større uttelling, med smuglarliner frå CIA og Golfstatar med våpen, logistikk og pengar som strøymar gjennom Tyrkia. At det kom utanlandske rekruttar var uunngåeleg. Ein tidlegare britisk ambassadør, Oliver Miles, skreiv nyleg at « [Cameron-]regjeringa ser ut til å følgje eksempelet til Tony Blair, som ignorerte konsistent rådgjeving frå utanriksdepartementet, MI5 og MI6 om at Midtausten-politikken vår – og spesielt krigane våre i Midtausten – hadde vore den fremste drivkrafta i rekrutteringa av britiske muslimar til terrorisme der».

ISIS er avkommet til dei i Washington og London som, ved å øydeleggje Irak både som stat og samfunn, konspirerte for å gjennomføre eit enormt brotsverk mot menneskeslekta. Som Pol Pot og Raude Khmer, er ISIS mutasjonar av vestleg statsterrorisme spreidd av ein lettjøpt imperialistisk elite som ikkje let seg skremme av konsekvensane av handlingar utført frå stor geografisk og kulturell avstand. Skulda deira er unemneleg i «våre» samfunn.

Folkemord mot irakiske born

Det er 23 år sidan dette holocaustet innhylla Irak, rett etter den kalde krigen, då USA og Storbritannia kapra tryggingrådet i FN og tvinga straffesanksjonar på det irakiske folket - og ironisk nok styrka den innanlandske autoriteten til Saddam Hussein. Det var som ei

kringsetjing frå middelalderen. Nesten alt som forsyner ein moderne stat blei «blokkert» - frå klor for å sikre vasskvaliteten til blyantar, delar til røntgenmaskiner, vanlige smertestillande og medisinar til å motverke tidlegare ukjende krefttypar borne fram av støvet frå kampfelta i sør som var ureina med utarma uran.

Rett før jula i 1999 innskrenka handelsdepartementet i London eksporten av vaksiner meint til å verne irakiske ungar mot difteri og gulfeber. Kim Howells, parlamentarisk vises-minister i Blair-regjeringa, forklarte korfor. «Barnevaksinene», sa han «var mulige å bruke i masseødeleggingsvåpen». Den britiske regjeringa kunne sleppe unna med ei slik ugjerning fordi medie-rapporteringa om Irak – mykje av den manipulert av utanriksdepartementet – skulda Saddam Hussein for alt.

Under eit falskt «humanitært» Olje for mat-program, blei 100\$ tildelt kvar irakar til å leve av i eit år. Dette talet måtte betale for heile infrastrukturen til samfunnet og grunnleggande tenester, som straum og vatn. «Tenk deg», sa assisterande generalsekretær i FN Hans von Sponeck til meg, «å sette dette elendet opp mot mangelen på reint vatn, og faktumet at dei fleste sjuke ikkje har råd til behandling, og det reine traumet å kome seg frå dag til dag, då har du eit glimt av marerittet. Og dette er utan tvil medvite. Eg har i fortida ikkje ønska å bruke ordet folkemord, men no er det uunngåeleg.»

I avsky gjekk von Sponeck av frå stillinga som FNs humanitære koordinator i Irak. Forgjengaren hans, Denis Halliday, ein tilsvarande framstående FN-tenestemann, hadde også trekt seg. «Eg blei instruert», sa Halliday, «til å implementere ein politikk som oppfyller definisjonen av folkemord: Ein medviten politikk som faktisk har drepe godt over ein million individ, barn og vaksne.»

Ein studie frå barnefondet til FN, UNICEF, fann at mellom 1991 og 1998, høgdepunktet for blokaden, var det 500 000 dødsfall «ekstra» berre mellom ungar under fem år. Ein amerikansk TV-reporter la dette fram for Madeleine Albright, USAs FN-ambassadør, og spurte: «Er prisen verdt det?» Albright svarte, «Vi meiner at prisen er verdt det».

I 2007 fortalde den britiske tenestemannen

med ansvaret for sanksjonane, Carne Ross også kjend som Mr. Irak, at «[USA og Storbritannia] i praksis nekta heile befolkninga muligheit til eit levebrød.» Då eg intervjuar Carne Ross tre år seinare var han oppslukt av anger. «Eg føler skam», sa han. Han er i dag ein sjeldan varslar om korleis styresmakter bedreg og korleis føyelege media spelar ei avgjerande rolle i å spreie og oppretthalde bedraget. «Vi for [journalistar] faktabitat frå reinvaska etterretning», sa han, «eller så fraus vi dei ut».

«Vi må handle»

25. september sa ei overskrift i The Guardian: «I møte med redslene frå Isis må vi handle.» «Vi må handle» er eit skrømt som går igjen, eit varsel om undertrykkinga av ein informert hukommelse, fakta, erfaringar og anger eller skam. Artikkelforfattaren var Peter Hain, den tidlegare ministeren i utanriksdepartementet med ansvar for Irak under Blair. I 1998 då Denis Halliday avslørte omfanget av lidingane i Irak, som Blair-regjeringa delte hovudansvaret for, skjelte Hain han ut som ein «apologet for Saddam». I 2003 støtta Hain Blair sin invasjon av eit knekt Irak, på grunnlag av gjennomslittige løgner. På eit seinare Labour-landsmøte avviste han invasjonen som eit uviktig tema for spesielt interesserte (fringe issue).

No krev Hain «luftangrep, dronar, militært utstyr og annan støtte» til dei som «står framfor folkemord» i Irak og Syria. Obama har det same i tankane når han opphevar det han kallar «restriksjonar» mot amerikansk bombing og droneangrep. Dette betyr at rakettar og 500-punds bomber kan smadre heimane til bønder, slik dei gjer utan restriksjonar i Yemen, Pakistan, Afghanistan og Somalia – slik dei gjorde i Kambodsja, Vietnam og Laos. 23. september treffe ein kryssarmissil ein landsby i Idlib-provinsen i Syria og drap så mange som eit dusin sivile, inkludert kvinner og barn. Ingen vifta med svarte flagg.

Same dagen som artikkelen til Hain stod på trykk var Denis Haliday og Hans von Sponeck i London og kom for å besøke meg. Dei var ikkje sjokkert over det daudelege hykleriet til ein politiker, men dei beklaga det varige, nesten uforklarlege fråveret av intelligent diplomati for å forhandle fram noko som liknar ein våpenkvile. Over heile verda frå Nord-Irland til Nepal har dei som ser på kvarandre som terroristar og kjettarar møtt kvarandre ved forhandlingsbordet. Korfor ikkje no i Irak og Syria?

Som Ebola frå Afrika har ein bakterie kalla «evigvarande krig» kryssa Atlanterhavet. Lord Richards, inntil nyleg sjef for det britiske militæret, vil ha «støvlar på bakken» no. Det kjem ein flau, nesten sosiopatisk ordstraum frå Cameron, Obama og deira «koalisjon av villige» - Som Australias merkeleg aggressive Tony Abbot – når dei føreskriv meir vald levert frå 30 000 fot mot stader der blodet frå deira tidlegare eventyr aldri har tørka inn. Dei har aldri sett bombing og dei elsker det tydelegvis så mykje at dei ønskjer å bombe for å velte deira eine potensielt verdifulle allierte, Syria. Dette er ingenting nytt, som denne lekka britisk-amerikanske etterretnings-fila viser:

«For å legge til rette for handlingane til dei liberative [sic] styrkane(...) bør spesielle tiltak for å eliminere visse nøkkel-individ [og] å halde fram med indre forstyrningar i Syria. CIA er budd, og SIS(MI6) vil prøve å utføre mindre sabotasje og coup de maine [sic] hendingane innanfor Syria, i arbeid i samarbeid med individ(...) ei nødvendig grad av frykt(...) og grensetrefningar [vil] skape påskot for intervensjon(...) CIA og SIS bør bruke(...) kapabilitetar innan både psykologisk og aksjonsområde (action fields) for å auke spenninga.»

Dette vart skrive i 1957, sjølv om det kunne ha vore skrive i går. I den imperialistiske verda, endrar ingenting seg i det vesentlege. I fjor avslørte den tidlegare franske utanriksministeren Roland Dumas at «to år før den arabiske våren» blei han fortalt i London at ein krig mot

Syria var planlagt. «Eg skal fortelje deg noko», sa han i eit intervju med den franske TV-kanalen LPC. «Eg var i England to år før valden i Syria i samband med andre forretningar. Eg møtte britiske tenestemenn på toppnivå som tilsto til meg at dei førebudde noko i Syria(...) Storbritannia organiserte ein invasjon av opprørarar inn i Syria. Dei spurte meg til og med, sjølv om eg ikkje lenger var utanriksminister, om eg ville delta(...) Denne operasjonen går langt tilbake. Den var førebudd, gjennomtenkt og planlagt.»

Våpenkvile einaste vegen

Dei einaste effektive motstandarane til ISIS er akkrediterte demonar for Vesten – Syria, Iran, Hizbollah. Hindringa er Tyrkia, ein alliert og medlem i NATO som har konspirert med CIA, MI6 og middelaldermenn i Golfen for å kanalisere støtte til dei syriske «opprørarane», inkludert dei som no kallar seg ISIS. Å støtte Tyrkia mot det langvarige målet om regional dominans ved å velte Assad-regjeringa gjev signal om ein langvarig konvensjonell krig og ei forferdeleg partering av den mest etnisk blanda staten i Midtausten.

Ei våpenkvile – uansett kor vanskelig å oppnå – er den einaste vegen ut av denne imperialistiske labyrinten. Elles vil halshoggingane fortsette. At reelle forhandlingar med Syria skulle bli sett på som «moralsk tvilsamt» (the Guardian), tyder på at ideen mellom dei som støtta krigsforbrytaren Blair om å vere moralsk overlegne ikkje berre framleis er absurd, men også farleg.

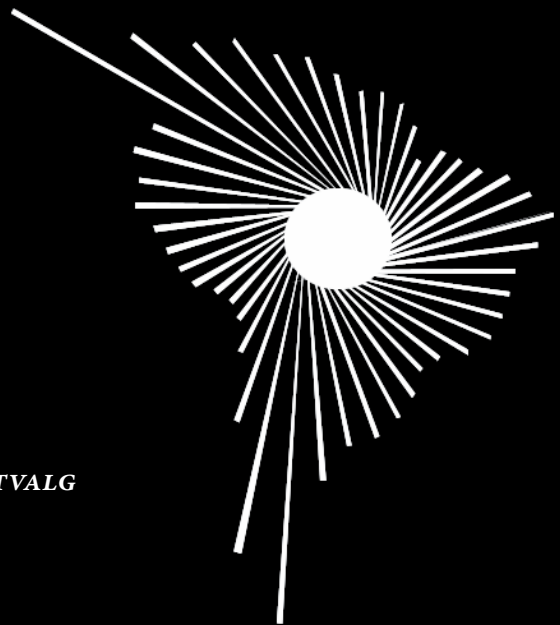
I lag med ei våpenkvile burde det vere ein umiddelbar stans i alle sendingar med krigsmateriell til Israel og anerkjening av staten Palestina. Palestina-spørsmålet er det mest betente opne såret, og den ofte erklærte grunngevinga for veksten i islamsk ekstremisme. Osama bin Laden gjorde dette klart. Palestina kan også gje håp. Gje rettferd til palestinarane og då byrjar du å endre verda rundt dei.

For meir enn 40 år sidan utløyste Nixon og Kissinger si bombing av Kambodsja ei bølge av lidingar som det landet aldri har kome seg etter. Det same gjeld Blair og Bush sine brotsverk i Irak. Med upåklageleg timing har Henry Kissinger kome ut med si siste eigenytte bok, med den satiriske tittelen «World Order». I ein logrande omtale blir Kissinger skildra som ein «nøkkelperson i utforminga av ei verdsordning som blei verande stabil i eit kvart hundreår». Fortell det til folket i Kambodsja, Vietnam, Laos, Chile, Aust-Timor og alle dei andre offera for «statsmannskunsten» hans. Først når vi kjenner til krigsforbrytarane i blant oss vil blodet begynne å tørke.

Omsett av Asgeir Bjørkedal. Følg John Pilger på twitter @johnpilger

Om Alba-samarbeidet i Latin-Amerika

AV OLAF SVORSTØL, MEDLEM AV RØDTS INTERNASJONALE UTVALG

ALBA (Alternativa Bolivariana para las Americas) sprang ut av den prosessen som fulgte etter at Hugo Chávez ble valgt som president i Venezuela i 1998. ALBA som begrep oppsto på det ameirkanske toppmøtet i Quebec i 2001, som en reaksjon mot ALCA (Area de Libre Comercio de las Americas) som er den såkalte frihandelssonen for Amerika som USA har fremmet. ALBA var i utgangspunktet tenkt som en alternativ måte å handle mellom landene. Selve ordet alba står for morgengryet, og Chávez satt på toppmøtet og lekte med bokstavene ALCA og tenkte at det en trenger er et morgengry, en ny framtid for de fattige massene i Latin-Amerika. ALBA skulle innebære en annen politikk enn den USA ville presse på Amerikas stater.

ALBA er et brudd med den klassiske økonomiske visjonen om hva internasjonalt samarbeid er. I ALBA ønsker medlemslandene - Cuba, Venezuela, Ecuador, Bolivia, Nicaragua og øystatene Dominica, Antigua og Barbuda og St. Vincent og Grenadinene - å slå sammen mulighetene og styrken til landene som er med, eller deltar i prosjekter.

Stornasjonale foretak må bygge på produktiv integrasjon og ta hensyn til behovene for økonomisk komplettering mellom de deltagende nasjonene, særlig når det gjelder økonomisk og sosial utvikling. Produksjonen til disse selskapene skal primært tilfredsstille konsum eller innsatsfaktorer i industrien innad ALBA. Overskuddet vil kunne settes i det internasjonale markedet. De stornasjonale foretakene må være bærekraftige og bygge sin eksistens i en produktiv effektivitet som ligger i prinsippene til ALBA. De stornasjonale foretakene definerer seg ved den måten de har blitt opprettet. Det vil si at en vil kunne ha stornasjonale foretak mellom to land (bilaterale), mellom tre land (trilaterale) mellom fire land (multilaterale). For eksempel vil et foretak mellom Cuba og Venezuela, (bilateralt) for produksjon og kommersialisering av sement, og som eksporterer dette produktet til Bolivia

eller Nicaragua, være et slikt stornasjonalt foretak.

I tillegg til samarbeidsavtalene mellom statene har det også utviklet seg et nettverk mellom sosiale bevegelser som støtter en utvikling i ALBAs ånd. Her deltar også organisasjoner fra land utenom ALBA, som fra Chile, Peru, Argentina og Brasil. Bondebevegelsen MST i Brasil er blant disse. Folkebevegelsen ALBA har opprettet egne autonome organer som jobber på grunnplanet og utvider slik basisen for ALBA. Den legger vekt på informasjonsarbeid blant annet gjennom filmer og TV og skoleringsarbeid.

Den bolivarske modellen

Den revolusjonære prosessen i Venezuela og visjonene for ALBA-samarbeidet bygger på ideene og visjonene til frigjøringshelten Simon Bolívar, selv om han levde for 200 år siden. Bolívar mente at alle mennesker i et samfunn har rett til mat, klær og utdanning. Barn av fattige foreldre har også krav på skolegang, mat på skolen, medisinsk tilbud, klær osv. Samfunnet skapes og består av mennesker og skal ivareta alle menneskenes behov. Menneskene skal være i sentrum. Bærekrafta i denne modellen ligger i at den kan fortsette i framtida, selv når oljen blir borte en gang i Venezuela.

Det aller viktigste i Venezuela og Latin-Amerika er i første omgang å løfte fram menneskene slik at de kan overleve komme ut av fattigdomssituasjonen sin. bolivarske modellens mål er nettopp dette. Alle menneskers velferd er viktigere enn fortjeneste for kapitalen. Dette var allerede nedfelt de linjene for den økonomiske og utviklingsplanen til Venezuela for 2001-2007 (Lineas Generales del de Desarrollo Económico y Social de la ón 2001-2007, september 2001), og fulgt opp i senere planer.

I de siste tiårene av det tjuende århundre gjennomlevde Venezuela en strukturell . I valg-

kampen i 1998 presenterte Hugo Chávez sitt regjeringsprogram for å endre Venezuela. Valget av Chávez som president .desember 1998 gjorde at en kunne å løse på årsakene til landets strukturelle . Fra og med innsettelsen 2. februar ble det satt i gang en rekke tiltak og en politisk hovedkurs som til sammen var et nytt og prosjekt. Prosjektet forutsatte deltakelse av det venezuelanske , og at det etter hvert skulle styre utviklinga sjøl. Utviklingsplanen, som gjaldt tom 2007, fast det prinsipielle grunnlaget for politikken: En dynamisk gjensidig påvirkning mellom aktørene og en utvikling som tar hensyn til miljøet og utstrakt internasjonalt samarbeid.

Selv om den konstitusjonelle ramma for var seks år, pekte visjonene i den mye .

For å gjøre planen operativ var det slått 5 hovedpunkter:

1. Det umiddelbare: tiltak for å raskt bedre til alle, en av den akkumulerte sosiale en har overfor de fattigste i landet og å starte med å fjerne den livstruende en stor del av befolkningen seg i.
2. En økonomisk balanse og reaktivering av -en nødvendighet en bedre fordeling av inntektene, en ørre inntekt til familiene og fellesskapet derved å oppnå en sosial balanse i samfunnet. En endring av økonomien fra å ære en rentenistøkonomi til en produktiv økonomi.
3. Alt dette å komme med kvantitativ og forbedring på alle nivåer når det helse, utdanning og sikkerhet. sosiale balansen er ikke bare innretta å å korrigere for de store sosiale ulikheter all marginalisering og urettferdighet, også å gi befolkningen muligheter til å utøve sitt demokrati. At fattigdommen fjerna er det store målet å oppnå.
4. Den territoriale balansen, balansen mellom regionene, kan ikke sees isolert den sosiale og

Foto:wikipedia

økonomiske utviklingen. Det har å gjøre med utviklingen av hele samtidig, slik at ressurser og mennesker seg jevnt geografisk, og klumper seg sammen i megabyer som i.

5. Den internasjonale balansen bygger på ønske om å ha en utenrikspolitikk bygger på respekt og likeverdighet forsterker Venezuelas ønsker om og innflytelse på verdensbasis, ærlig med de latinamerikanske og nasjonene. Her er det ALBA-samarbeidet er svært sentralt, som en integrert del av den bolivarske utviklingsmodellen.

Begynnelsen på ALBA-samarbeidet: mellom Cuba og Venezuela

Avtalene som Venezuela og Cuba underskrev 15. oktober 2007 gir et godt illustrerer karakteren av ALBA og betydningen det har for landene som deltar i dette samarbeidet

De mest kjente delene av ALBA-samarbeidet, som var sjøve utgangspunktet for denne samarbeidsformen, var og er samarbeidet innenfor helse og utdanning. Her er det Cubas personressurser og Venezuelas økonomiske midler som har gjort utslaget. Det illustrerer godt den felles nytten de samarbeidende land har av ALBA.

Oktober 2007-avtalene består av flere intensjonsavtaler og noen mer konkrete. Hovedelementene i noen av intensjonsavtalene:

1. Prosjekt for utvikling av to felleseide selskaper som skal bygge, drifte, vedlikeholde, modernisere og utnytte de nye sementfabrikkene, slik at begge land har sikker tilgang til sement.
2. Foreta undersøkelser om mulighetene til å utvikle to felleseide selskaper som bygger

to fabrikker som produserer tørr mørtel og tilleggsprodukter i begge landa.

3. Prosjekt for å utvikle petrokjemisk produksjon i begge land.

4. Prosjekt for å gjøre om våt naturgass til gass som kan brukes.

5. Evaluering av byggingen av en installasjon som kan lage bedre tungolje på Cuba.

6. Opprettelse av et felleseid selskap for utvikling av verftsindustrien i Venezuela.

7. Opprettelse av et felleseid selskap for utvikling av en fiskeflåte i Venezuela som skal fiske i nasjonalt og internasjonalt farvann

DET ALLER VIKTIGSTE I VENEZUELA OG LATIN-AMERIKA ER I FØRSTE OMGANG Å LØFTE FRAM MENNESKENE SLIK AT DE KAN OVERLEVE KOMME UT AV FATTIGDOMSSITUASJONEN SIN.

De to første prosjektene vil ha stor betydning for den sosiale boligbyggingen, ikke bare i de to landene, men også for andre land innenfor ALBA-samarbeidet. Det gjelder ikke bare i forhold til omfanget av nye boliger, men vil også føre til en forbedring av standarden.

De to siste prosjektene sikter både mot å effektivisere og øke kapasiteten på fiskeflåtene, og utvikle den industrielle basisen på et område som er viktig for å sikre ernæringen i landene.

Det er også oppretta fellesprosjekter på andre

områder mellom de to landa, som et felles eid selskap som skal utvinne nikkell, hovedsakelig cubansk. Et annet strategisk viktig vedtak ble gjort gjennom et presidentdekret som tillater opprettelsen av et felles statlig eid selskap som skal installere og drive det internasjonale telekommunikasjonssystemet mellom Cuba og Venezuela. Høsten 2009 startet arbeidet med en optisk fiberkabel for å knytte Venezuela sammen med Cuba, med terminaler i Jamaica, Nicaragua og Haiti. Kabelen til Cuba var ferdig i 2012 og delvis satt i gang i 2013.

Hvis en ser på utviklinga i samarbeidet mellom Cuba og Venezuela har den i løpet av ni år økt fra 17 avtaler til en verdi av 30 millioner \$ til 285 avtaler i 2010 til en verdi av over 3 milliarder \$. Denne utviklingen ble påskyndet av en avtale i desember 2009, hvor det blir oppretta 8 felleseide selskaper mellom Cuba og Venezuela som skal jobbe innenfor informatikk, gruvevirksomhet, stålindustri, sukkerindustrien, grunnlagsindustri og næringsmiddelindustri. I tillegg ble det vedtatt intensjonsavtaler for å jobbe med sivilflytransport og oljerelatert produksjon.

Venezuela har eksportert 178 millioner fat råolje og oljeprodukter til Cuba samt støttet opp om igangsettinga av raffineriet i Cienfuegos, med et felles selskap og opprettelsen av en petrokjemisk senter på øya. Daglig går mer enn 100,000 fat olje til Cuba fra Venezuela og produkter utveksles ved hjelp av myk kreditt. På motsatt side er Cubas bidrag til Venezuelas sosiale programmer vidt kjent i verden.

Petrocaribe - energisamarbeid mellom 18 land

Det har vært stor vekst i samhandelen mellom de atten landene som inngår i energisamar-

bedet Petrocaribe som legger en liten, men økende motvekt, til USAs dominans i regionen som nå blir utfordret av investeringer og bistand fra Kina. Petrocaribe ble startet i 2005 på initiativ fra president Hugo Chávez og Fidel Castro. Oljen fra Venezuela dekker 40 % av de atten medlemslandenes energiimport, de fleste deltakerne er små øystater med sårbar økonomi, ofte basert på monokultur og turisme. Venezuela leverer olje til gunstige priser og tar delvis betalt i medlemslandenes produkter og varer eller tjenester, til en verdi av 1,96 milliarder dollar.

Landene i Petrocaribe besluttet på sitt siste toppmøte i Nicaragua å etablere en felles økonomisk sone på grunnlag av solidaritet og gjensidige fordeler.

– Det er en plan for en stor økonomisk sone – men altså ingen økonomisk soner i forståelsen frihandel, men en sone som skal fri oss fra elendigheten, fra fattigdommen. Den skal skape produktiv virksomhet så vi kan løse problemene med utdanning og helse gjennom økonomisk utvikling, sa Venezuelas president Nicolás Maduro på toppmøtet, ifølge det nicaraguanske nettstedet El 19.

Målsettingen til Petrocaribe er «en sone fri for fattigdom», de tre bærebjelkene for å få det til er:

- produksjon av mat nok til alle
- utdanning til alle
- legehjelp og helsetjenester til alle

Grunnlaget er at landene bidrar med det de kan, og får hva de mangler, forutsatt at alle bidrar. Venezuela stiller med olje, Cuba med leger og lærere, Nicaragua med bønner og kjøtt, flere øystater med palme- olje og fisk, mellomamerikanske land med kaffe og te. Det er samme grunnlag som ALBA -samarbeidet baserer seg på hvor resultatet for ALBA-landene i løpet av ti år er at fire millioner har lært å lese og skrive, over halvannen million har fått utført øyeoperasjon, mange millioner har fått tilgang til helsetjenester og fattigdommen er redusert, til dels betydelig i flere land.

Annet samarbeid i ALBAs kjølvann

De siste årene er det opprettet to nye samarbeidsorganisasjoner i Latin-Amerika. Den første var UNASUR, landene i Sør-Amerika, som ble opprettet i 2008 og omfatter Argentina, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Ecuador, Guyana, Paraguay, Perú, Surinam, Uruguay og Venezuela. Dette er alle sjøstendige landene i Sør- Amerika, bare kolonien Fransk Guyana mangler. UNASUR har dannet observatør organ for valg i medlemslandene, noe som vil erstatte tilsvarende fra OAS, Organisasjonen for amerikanske stater. En av initiativene fra UNASUR er opprettelsen av et felles marked, i første omgang planlegges at tollsatsene fjernes for såkalte ikke-sensitive varer i 2014, og for andre varer i 2019. Prosessen skal bygge på utviklingen i Mercosur og CAN.

I desember 2007 lanserte presidentene fra Argentina, Bolivia, Brasil, Ecuador, Paraguay, Venezuela og Uruguay den Søramerikanske banken, Bank fra sør. Kapitalen var satt til 7 milliarder US \$ der Venezuela var ansvarlig for 3 og Brasil 2 milliarder. Hovedkontoret skulle legges til Caracas med kontorer i Buenos Aires og La Paz. Bankens formål er å finansiere utviklingsprosjekter som forbedrer lokal konkurransedyktighet og fremme forskning og teknologisk utvikling hos medlemslandene. Opprettelses charteret stadfester at banken vil fremme prosjekter på en stabil og likeverdig måte. Prioritet vil gis til prosjekter som fremmer søramerikansk integrering, minske ulikhet og fremme en lik fordeling av investeringene. Det ble sagt at banken ikke skulle være lik det Internasjonale Pengefondet, men mer lik kredittinstitusjonen Verdensbanken.

Det er tatt et initiativ om en integrasjon av Sør-Amerikas infrastruktur som har fått støtte av den interamerikanske utviklingsbanken og det Andinske utviklings samarbeidet. UNASUR startet planer for integrasjon ved bygginga av veien mellom havene, en vei hvis mål er å knytte stillehavskystlandene, spesielt Chile og Peru, med Brasil og Argentina, ved å bygge veier gjennom hele kontinentet som tillater bedre forbindelser til havner for Bolivia, og de indre delene av Peru, Argentina og Brasil. Første delen mellom Peru og Brasil ble startet i 2005 med 60% finansiering av Brasil og 40% av Peru og var ferdig desember 2010.

HVEM SKULLE FOR FEM
ÅR SIDEN HA TROD AT
CHÁVEZ BOLIVARSKE
DRØM OM Å OPPRET-
TE ET REGIONAL ORGAN
UTEN DELTAKELSE FRA
USA OG CANADA, SKUL-
LE LYKKES?

CELAC – et alternativ til OAS?

CELAC har blitt skapt for å utvikle latinamerikansk og karibisk integrasjon og minske den tidligere overveldende innflytelsen som USA har hatt over politikk og økonomi i Latin-Amerika. USA og Canada er ikke invitert til å være med. Det blir sett på som et alternativ til Organisasjonen av Amerikanske Stater, OAS, som ble organisert i hovedsak av USA i 1949 som et mottiltak til en potensiell sovjetisk innflytelse i regionen. I juli 2010 valgte CELAC president Hugo Chávez og Chiles president Sebastian Piñera, som medlemmer av forumet som skulle forslå vedtekter for organisasjonen. CELAC består av 33 land hvor det snakkes 5 forskjellige europeiske språk, i tillegg til guarani, aymara osv

Foran CELAC sitt første toppmøte i 2011, sa president Obamas senior rådgiver for Latin Amerika, Daniel Restrepo, at USAs regjering ville følge med hvilken retning CELAC tar. På grunn av Hugo Chávez sin dårlige helse

som president i vertsnasjonen Venezuela, ble konstituerendetoppmøtet utsatt og holdt i desember 2011 i Caracas. Toppmøtet fokuserte primært på den globale økonomiske krisa og konsekvensene for regionen. Flere ledere blant annet presidenten Christina Fernandez fra Argentina, Dilma Rousseff fra Brasil og Juan Manuel Santos fra Columbia, snakket varmt om å øke regional handel, økonomisk utvikling og videre økonomisk samarbeide mellom medlemmene for å kunne forsvare sine voksende økonomier.

Chávez, Ecuadors president Rafael Correa og Nicaraguas president Daniel Ortega uttrykte håp om at blokka skulle arbeide for å fremme latinamerikanske integrasjon, få slutt på USAs hegemoni og konsolidere kontroll over egne regionale saker. Chávez siterte Monroedoktrinen som den opprinnelige bekreftelse på USAs innblanding i regionen og gikk åpent inn for at CELAC skulle erstatte OAS. "Som årene går vil CELAC etterlate bak seg den gamle og utslitte OAS". Correa gikk inn for at en skulle få en ny menneskerettighetskommisjon som skulle erstatte den interamerikanske kommisjonen for menneskerettigheter. Andre ledere mente at organisasjonen burde brukes som et verktøy for å løse regionale uenigheter og opprettholde demokratiske verdier, men ikke som en erstatning for OAS. Det latinamerikanske parlamentet Parlatino, vil bli CELACs hoved- og lovgivende institusjon. Under hovedpunktene i agendaen var opprettelsen av en ny finansiell struktur, forlengelse av den legale status til co-cadryking i Bolivia og å ta avstand fra USAs blokade av Cuba.

Mot alle prognoser er CELAC i ferd med å bli konsolidert som en institusjon og avholdt sitt andre toppmøte med statsoverhoder i Havanna i januar 2014. Hvem skulle for fem år siden ha trod at Chávez bolivarske drøm om å opprette et regional organ uten deltakelse fra USA og Canada, skulle lykkes? For å oppnå dette måtte Chávez og de som støttet han i dette arbeidet, overvinne alle slags hindere: resignasjonen til flere regjeringer, usikkerheten til andre, skepsisen til de som var lenger unna og den systematiske opposisjonen fra Washington et faktum som veier mye i Latin-Amerikas politikk. Konkretiseringa av dette prosjektet som for første gang samler alle nasjonene i Latin-Amerika og Karibien, med Puerto Rico som unntak, pr idag. Uten tvil er styrkinga av CELAC, slik som UNASUR gode nyheter i forhold til frigjøringen av Det store fedrelandet. Dette står helt imot USAs tradisjon med innblanding i Latin-Amerika med sine 77 militærbaser, hvis formål er å gripe inn militært når USA selv ser det nødvendig for sine egne interesser, i tillegg til den daglige innblandingen de foretar via stråmenn.

Artikkelen er basert på lett redigerte utdrag fra heftet Utfordringen fra Latin-Amerika – ALBA og det regionale samarbeidet, som kan bestilles gratis fra partiet Rødt mot betaling av porto.

Bolivia endrer seg

AV IGNACIO RAMONET,

TIDLIGERE REDAKTØR I LE MONDE DIPLOMATIQUE

For den reisende som drar tilbake til Bolivia uten å ha besøkt landet på noen år og går sakte i La Paz' bratte gater - en by som befinner seg mellom bratte fjellsider som når nesten fire tusen meter over havet - er endringene iøynefallende. En ser ikke personer som tigger eller gateselgere som går frem og tilbake langs fortauene. En legger merke til at det er full selselsetting. Folk går bedre kledd, ser sunnere ut. Og byen fremstår som mer velholdt, renere og grønnere. Det bygges langt mer. Det har vokst frem flere dusin høye, fremtredende bygninger og antallet moderne kjøpesentre er mangedoblet. Ved et av sentrene ligger en av de største kinoene i Sør-Amerika med 18 saler.

Men det mest spektakulære er de flotte urbane kabelbanene med futuristisk teknologi, som har skapt en permanent ballett av vogner i ulike farger over byen, elegante og luftige som såpebobler. Stillestående og forurensningsfrie. To linjer fungerer allerede, den røde og den gule. En tredje, den grønne, vil bli åpnet i løpet av de neste ukene. Slik dannes et sammenknyttet transportnett basert på kabelbaner på totalt elleve kilometer. Det blir det lengste kabelbanesystemet i verden, og gir titusener av innbyggere av La Paz anledning til å spare gjennomsnittlig to timers pendlingstid hver dag.

Sensasjonell økonomisk vekst

«Bolivia endrer seg. Evo leverer» står det på noen plakater i gaten. Og hver enkelt kan se det. Landet er et annet enn før. Svært ulikt det Bolivia som fantes for bare ti år siden, da det ble ansett som «det fattigste i Latin-Amerika» etter Haiti. Korrupte og autoritære ledere brukte tiden sin på å tigge om lån fra internasjonale finansinstitusjoner, de mektigste vestlige landene og internasjonale hjelpeorganisasjoner. Samtidig utarmet de store, utenlandske gruveselskapene landets naturressurser, og gav lite annet enn almisser tilbake. På denne måten videreførte de den koloniale utbyttingen av landet.

Bolivia er et relativt tynt befolket land med cirka ti millioner innbyggere på en overflate på mer enn én million kvadratkilometer (det er dobbelt så stort som Frankrike). Under bakken er det massevis av rikdommer: Sølv (tenk på Potosí...¹), gull, tinn, jern, kobber, sink, tungsten, mangan, etc. Uyuni-saltsjøen er den største reserven av kalium og lithium i verden; sistnevnte regnes som fremtidens energi. Men den fremste inntektskilden er hydrokarbonsektoren, med de nest største gassreservene i Sør-Amerika, og olje, om enn i mindre mengder (omlag 16 millioner fat i året).

«BOLIVIA ENDRER SEG.
EVO LEVERER» STÅR
DET PÅ NOEN PLAKATER
I GATEN. OG HVER EN-
KELT KAN SE DET.

Den økonomiske veksten til Bolivia de siste ni årene - siden Evo Morales tok over - har vært sensasjonell. Gjennomsnittlig årlig vekst har vært på 5 %... I 2013 steg brutto nasjonalprodukt 6,8 %. I 2014 og 2015, i følge IMF's beregninger, vil veksten også være på mer enn 5 %... Det er den høyeste prosentmessige veksten i Latin-Amerika. Og alt dette med en moderat og kontrollert inflasjon, på under 6 %.

Levestandarden er doblet ². Offentlig forbruk er til tross for store investeringer på det sosiale området, under kontroll; landet har en positiv budsjettbalanse med et overskudd på 2,6 % i 2014³. Og selv om eksporten, hovedsaklig hydrokarboner og metaller og mineraler, er en viktig årsak til denne økonomiske oppturen, er veksten i intern etterspørsel (+5,4%) den viktigste motoren. Altså, nok en uhørt suksess under ledelse av økonomiministeren Luis Arce. De internasjonale valutaeservene til Bolivia tilsvarer 47 % av BNP⁴, noe som gjør at dette landet for første gang i historien er ledende i Latin-Amerika, langt foran Brasil, Mexico eller Argentina. Evo Morales har signalisert at

Bolivia er i ferd med å gå fra å være strukturelt nedsyltet i gjeld, til å bli en långiver. Han har avslørt at «fire stater i regionen», uten å spesifisere hvilke, har bedt hans regjering om kreditter...

En politikk for urfolk og de fattige

I et land hvor mer enn halvparten av innbyggerne er urfolk, er Evo Morales den første presidenten med en slik bakgrunn, etter at han i januar 2006 oppnådde dette embetet. Og siden han ble innsatt, har denne presidenten, som er så annerledes, forkastet den «nyliberale modellen» og byttet den ut med en ny modell basert på «sosial og produktiv fellesskapsøkonomi». Fra mai 2006 har strategiske sektorer i økonomien blitt nasjonalisert (hydrokarboner, gruvedrift, elektrisitet, naturressurser). Disse gir avkastning. Han har investert en del av avkastningen i sektorer som skaper jobber (industri, manufaktur, håndverk, transport, jordbruk, bolig, handel, etc.) Og han satt av en annen del av dette overskuddet til å redusere fattigdommen gjennom sosialpolitikk (utdanning, helsestell), lønnsøkninger (til funksjonærer og arbeidere i offentlig sektor), tiltak for å stimulere til et mer inkluderende samfunn (Juancito Pinto-stipendet⁵, verdighetsrenten⁶, Juana Azurduy-stipendet⁷) og til andre subsidier.

Resultatene av å innføre denne modellen viser seg ikke bare gjennom tallene som her er lagt frem, men også i en ganske slående opplysning: mer enn én million bolivianere (altså 10 % av befolkningen) har kommet seg ut av fattigdom. Offentlig gjeld, som utgjorde 80 % av BNP, har blitt redusert til bare 33 % av BNP. Fattigdomsraten (3,2 %) er den laveste i Latin-Amerika, så lav at tusener av emigrerte bolivianere i Spania, Argentina eller Chile har begynt å returnere, tiltrukket av arbeidsmulighetene og den merkbare økningen i levestandard.

I tillegg har Evo Morales satt i gang byggingen av en virkelig stat, som inntil nå har eksistert mest på papiret. En må erkjenne at den enorme, dramatiske og plagede bolivianske

geografien (en tredel utgjøres av høye andinske fjell, to tredeler er tropiske og amazonske lavlandsområder), såvel som de kulturelle skillelinjene (36 etno-lingvistiske nasjoner) aldri gjorde det enkelt å få til integrasjon og forening. Men, det som en ikke gjorde på nærmere to århundrer er president Morales bestemt på å virkeliggjøre, han vil gjøre slutt på dets oppdelthet. Først, ved å stifte en ny konstitusjon, vedtatt i folkeavstemning, som for første gang etablerer en «flernasjonalt stat» og som anerkjenner rettighetene til de ulike nasjonene som lever sammen på boliviansk territorium. Og etterpå ved å lansere en rekke ambisiøse offentlige arbeider (veier, broer, tunneler) med formålet å knytte landet samme, og sette i forbindelse spredte regioner for at alle de kan føle at de er del av et fellesskap: Bolivia. Dette hadde aldri blitt gjort før. Og derfor var det så mange forsøk på løsrivelse, separatisme, å bryte opp territoriet.

Med alle disse seirene kjenner bolivianerne seg i dag – kanskje for første gang – stolt av å være nettopp dette. Stolte over sin urfolkskultur og av sine urspråk. Stolte over valutaen som blir stadig mer verdt sammenliknet med dollaren. Stolte over å ha den høyeste økonomiske veksten og de største valutaeservene i Latin-Amerika. Stolte over teknologiske fremskritt som kabelbanen, av siste generasjon, eller telekommunikasjonssatellitten Túpac Katari, eller den offentlige fjernsynskanalen Bolivia TV. Kanalen som ledes av Gustavo Portocarrero, dagen for presidentvalget den 12. oktober, i mer enn 24 timer sammenhengende innslag fra utsendte medarbeidere i 40 byer rundt om i verden (Japan, Kina, Russland, India, Iran, Egypt, Spania, etc.). Der kunne bolivianerne, for første gang i historien, avlegge stemme fra utlandet. Et teknisk og menneskelig gjerning som få tv-kanaler i verden ville klare å gjennomføre.

Har lyktes i å bekjempe de høyreautoritære

Alle disse bemerkelsesverdige prestasjonene – økonomiske, sosiale, teknologiske – forklarer til dels den overveldende seieren til Evo Morales og hans parti (Bevegelsen til sosialismen, MAS) i valgene 12. oktober. Et ikon for kampene til urfolkene i hele verden har Evo oppnådd å gjøre veldige fordommer til skamme. Han demonstrerer at de ikke har blitt rammet av regjeringsslitasje, og at det er mulig å vinne store valgseire selv etter ni år med makten. Han viser, i motsetning til det de rasistiske og kolonialistiske regjeringene hevder, at «indianerne» kan styre et land, og at de faktisk kan være de beste lederne landet har hatt i sin historie. Han viser at staten, uten korrupsjon – men med ærlighet og effektivitet – kan være en glimrende administrator – og ikke ulykke satt i system. Til syvende og sist viser han at venstresiden kan regjere på effektivt vis, at den kan gjennomføre en inkluderende politikk, med omfordeling av rikdom, uten at den økonomiske stabiliteten settes i fare.

Men denne store valgseiren har også politiske årsaker. President Evo Morales beseiret ideolo-

gisk sine fremste motstandere som hadde reorganisert seg rundt forretningskassen i Santa Cruz-provinsen, det viktigste økonomiske sentrum i landet. Denne konservative gruppen har forsøkt alt mot presidenten, fra løsrivelse til et forsøk på statskupp, og har måttet overgi seg og tilslutte seg presidentens prosjekt. De har måttet erkjenne at landet har valgt kurs og er på vei mot utvikling.

FATTIGDOMSRATEN (3,2 %) ER DEN LAVESTE I LATIN-AMERIKA, SÅ LAV AT TUSENER AV EMIGRERTE BOLIVIANERE I SPANIA, ARGENTINA ELLER CHILE HAR BEGYNT Å RETURNERE

Det er en anseelig seier som visepresident Álvaro García Linera forklarer på dette vis: «en klarte å integrere de østlige delene av Bolivia og å forene landet, fordi en bekjempet – politisk og ideologisk – en ultrakonservativ kjerne av forretningsfolk, med rasistiske og fascistiske holdninger, som konspirerte og planla statskupp og hentet inn bevæpnede folk for å organisere en løsrivelse av den østlige delen av landet. Dessuten, under disse åtte årene har en vist den urbane middelklassen og de fattigere lagene av befolkningen i Santa Cruz som var skeptiske, at levekårene deres har blitt bedre, at vi respekterer det som er skapt i Santa Cruz og områdets særtrekk. Vi er selvsagt en sosialistisk regjering, en venstre regjering, med urfolket i ledelsen. Men vi har et ønske om å bedre alles liv. Vi har stått opp mot de utenlandske oljeselskapene og elektrisitetselskapene, og vi har gått til angrep på dem for å senere, med de ressursene, gjøre landet rikere, først og fremst de fattigste, men uten å ramme eiendelene til middelklassen eller forretningsklassen. Derfor var det mulig å ha et svært fruktbart møte mellom regjeringen og Santa Cruz. Vi har ikke endret holdning, vi sier og gjør fortsatt det samme som for ni år siden. Det er de som har endret holdning overfor oss. Her begynner en nye etappe i den bolivianske revolusjonære prosessen, som er den som går ut på å nå hele territoriet og å oppnå det ideologiske og politiske hegemoniet. De begynner å forstå at vi ikke er deres fiender, at hvis de driver med forretninger uten å blande seg opp i det politiske så vil de gjøre det godt. Men hvis de, som storselskapene, forsøker å ta kontroll over statsstrukturen og å bekjempe politikken med økonomiske virkemidler, vil det gå dårlig med dem. På samme vis kan ikke militære ha kontroll over den sivile, politiske delen av samfunnet, for nå har de kontroll med våpnene».

Fra kontoret sitt ved Palacio Quemado («det brente palass»), forklarte presidentskapsministeren, Juan Ramón Quintana, dette med et slagord: «Bekjempe og integrere». «Det handler ikke», sier han til meg, «om å vinne over motstanderen og å overlate ham til skjebnen,

noe som ville skape en risiko for at de med sitt nederlagsresentiment vil begynne å konspirere og sette i gang nye kuppforsøk. Så snart de er bekjempet, må en få dem med seg, gi dem en mulighet til å bli med på det nasjonale prosjektet hvor det er rom for alle, under betingelsen at hver enkelt aksepterer og respekterer at Evo og MAS, i tråd med demokratiske valg, er landets politiske ledere».

Vil utrydde fattigdommen

Og nå? Hva skal en gjøre med en så stor seier? «Vi har et program», sier Juan Ramón Quintana rolig, «vi vil utrydde ekstrem fattigdom, gi universell tilgang til basistjenestene, garantere at alle får tilgang til et godt helse- og utdanningstilbud, utvikling de vitenskapelige sektorene, teknologien og kunnskapsøkonomien, etablere en ansvarlig økonomisk administrasjon, en transparten og effektiv offentlig forvaltning, mangfoldiggjøre vår produksjon, industrialisere, oppnå matsuvernitet, respektere Moder jord, gå i retning av en større grad av latinamerikansk integrasjon og – med våre allierte i Sør – bli del av Mercosur. Vi vil oppnå vårt historiske mål, lege vårt åpne sår: Få tilbake havsuverniteten, få tilbake tilgangen til havet»⁸.

President Morales har, på sin side, uttrykket ønske om at Bolivia blir en «søramerikansk energisentral» takket være sitt enorme potensiale for fornybar energi (basert på vann-, vind-, sol, geotermisk- og biomasseenergi) i tillegg til olje og gass. I tillegg til dette komplementeres med sivil atomkraft som er produsert ved et atomkraftverk som snarlig vil bli anskaffet.

Bolivia endrer seg. Det er på vei oppover. Og dets ekstraordinære metamorfose har ikke sluttet å overraske verden.

Oversatt fra spansk fra adital.com

1 Potosi er en boliviansk by kjent for å ha verdens største sølvgruver i det 16. og 17. århundre. Rikdommene bidro til å danne grunnlaget for europeisk velstand, men området ble senere etterlatt fattig og utarmet (red. anm.)

2 Mellom 2005 og 2013 økte BNP per innbygger til det dobbelte (fra 1.182 dollar til 2.757 dollar). Bolivia opphørte å være et «lavinntektsland» og ble erklært et «mel-lominntektsland».

3 Den gode styringen av offentlige finanser har gjort det mulig for Bolivia å bli nummer to i Latin-Amerika av landene med høyest budsjettoverskudd i de siste åtte årene.

4 I absolutte tall er de internasjonale reservene til Bolivia 16 milliarder dollar. BNP var i 2013 på 31 milliarder dollar.

5 Stipendet er på 200 bolivianos årlig (23 euro), som en gir til hver elev i offentlige grunnskoler som har møtt opp punktlig. Målet er å få slutt på frafall i skolen.

6 En pensjon som alle bolivianere fra fylte 60 år, også de som aldri hadde mulighet til å betale inn til en pensjonskasse.

7 Et økonomisk bidrag på 1.820 bolivianos (215 euro) som en gir til gravide kvinner og til alle barn på under to år, som et tiltak for å få redusert barne- og modredødeligheten.

8 Bolivia har vendt seg til Den internasjonale domstolen i Haag for å få tilbake en kystlinje de mistet til Chile under krigen i 1879.

Intervju med Eirik Vold om Venezuela

EIRIK VOLD HAR SKREVET OM LATINAMERIKA OG VENEZUELA I NORSKE, ENGELSKSPRÅKLIGE OG SPANSKSPRÅKLIGE MEDIER, DERIBLANT VENEZUELAS STØRSTE DAGSAVIS ULTIMAS NOTICIAS. I 2013 GA HAN UT BOKEN *REVANSJEN OM HUGO CHAVEZ*

- For å danne et bilde av Venezuela som ikke begynner og slutter med Chávez, kunne du sagt litt om de politiske forholdene i Venezuela før 1990-tallet?

- Venezuela var blitt kalt Saudi-Venezuela, man hadde en voksende middelklasse i en periode på 50-, 60- og 70-tallet, og man hadde et topartisystem med to partier som det etterhvert ble stadig vanskeligere å se forskjell på. Men utover 80-tallet fikk man økende klasseforskjeller, som begynte å nærme seg Sør-Afrika under apartheid i levekårsforskjeller. Dette ga seg på det verste utslag i at de fattige i slummen måtte spise hundemat for å få i seg nok proteiner, mens de rike fikk Venezuela til verdenstoppen i import av skotsk årgangwhisky. Så det var et ekstremt forskjellssamfunn, og utover 80- og 90-tallet fantes ikke noen venstreside som kunne målbare misnøye med systemet, eller gi noe håp om noe bedring.

Den ene gangen man hadde opptøyer var Caracazo. Carlos Andrez Perez ble valgt til president i 1989. Før han ble valgt hadde han lovet å gjøre slutt på alle nyliberale reformer, og så kom han inn i presidentpalasset og gjorde det stikk motsatte. Han gjennomførte kanskje tidenes mest radikale liberaliseringspakke designa av IMF, og da folk protesterte mot det ble hæren kalt ut og man fikk en enorm massakre. Det fins menneskerettighetsorganisasjoner som snakker om 3000 drepte, men regjeringa setter det bare til noe sånt som 280. Dette var en massakre som var omtrent like stor som massakren på den himmelske freds plass, og den skjedde samme år, men fikk nesten ingen oppmerksomhet. På den tida kalte vestlige medier og politikere Venezuela for Latin-Amerikas mest stabile demokrati. Når man gjennomfører nyliberal politikk kan man massakrere mye uten at man slutter å bli sett på som et flott demokrati.

I det ideologiske landskapet i Latin-Amerika var venstreradikalt tankegods miskreditert, det var et totalt hegemoni hvor alle land i verden gikk til høyre. I tillegg var det sånn at Latin-Amerikas venstreside i stor grad var blitt fysisk utryddet i løpet av epoken med 'Operasjon Condor', altså den epoken med USA-støtta høyre-radikale militærdiktaturer hvor hundretusener fra venstresida ble

drept, torturert, fengsla og drevet på flukt. Så venstresiden lå virkelig nede da i hele Latinamerika. Det var ikke gitt at det skulle gå som det gikk og jeg tror definitivt, og dessverre for den venezuelanske venstresida, at fenomenet og individet Hugo Chávez i dette tilfellet hadde mye å si.

- Hvordan vil du vurdere Nicolas Maduro etter halvannet år som president?

- Han har overtatt Venezuela i en svært vanskelig situasjon og fått oppgaven med å fylle tomrommet etter en ekstremt dominerende og karismatisk, eksepsjonelt talentfull politiker, som hadde et svært sentralisert ansvar innafor den bevegelsen som man kaller chavismo, som er de politiske partiene og folkebevegelsen og grasrotsaktivistene som støtter opp om prosjektet som Chávez døpte den bolivarianske revolusjon. Det var veldig avhengig av Chávez som person og hans bortgang skapte et enormt vakuum. Det er vel ingen som syns at det har gått spesielt bra, det er jo krise der i dag, samtidig var det mange som spådde en nesten umiddelbar kollaps ved Chávez bortgang, det har ikke skjedd.

Chávez vant i løpet av sin periode 17 av 18 valgprosesser, det må jo være noe i nærheten av en verdensrekord i et land med flerpartisystem og frie medier og utenlandske observatører. Det hadde mye med hans karisma å gjøre, og det er ingen andre i venezuelansk politikk verken på chavistenes eller opposisjonens side som har den karismaen og samtidig den cven Chávez hadde som leder. Så det er rett og slett helt umulig å følge opp Chávez på den måten der.

- Du sier det er økonomisk krise i Venezuela, hva er galt?

- Det er en kombinasjon av tre ting. Det er feil ved regjeringens politikk. Man har tatt noen gale beslutninger angående valutakontrollen. Ekstrem korrupsjon som dels skyldes valutasystemet med flere vekslingskurser og en svartebørskurs, og rett og slett feilberegninger i forhold til justeringer av den kursen og sånt noe, den monetære politikken.

Venezuela har forsøkt å bøte på inflasjonen med priskontroller for å hindre at redistribueringen av rikdom, som har vært

veldig effektiv og en av denne regjeringas store oppnåelser, skal spises opp av økte priser. Og det er vanskelig fordi det private næringslivet ikke er vant til å skulle produsere, de er vant til å spekulere. Verdensbanken anerkjente for noen år tilbake at opp mot 60% av Venezuelas depresjon var forårsaket av spekulasjon. Så man ville altså hindre det, og så forsøkte man med priskontroller. Men så er det sånn at man har fallende valutakurs som gjør at import fra utlandet blir stadig dyrere, og det gjør at det er veldig vanskelig å holde prisene nede samtidig som prisen på innsatsfaktorer er i konstant bevegelse. Du skal unngå å kvele privat sektor sin produksjon og samtidig ikke la dem spekulere. Dessuten er det så mye korrupsjon i Venezuela at i tillegg til at kontrollorganene ikke alltid beregner riktig, kan man i mange tilfeller kjøpe seg fri fra kontrollene. Enkelte businessfolk som jeg snakker med sier: "Vi må jo betale bestikklser. Når vi importerer innsatsfaktorer så må vi alltid betale en diger bestikkelse til tollvesenet for at de skal levere det eller så holder de det tilbake i all evighet. Og hvordan skal jeg da klare å overholde en priskontroll, som kanskje kan være greit nok beregna, men som ikke tar med i beregninga at du faktisk må betale bestikklser?"

Dels er det gamle problemer i venezuelansk økonomi som regjeringen ikke har klart å komme seg unna, og det gjelder at man har en såkalt rentistisk økonomi som er ekstremt oljeavhengig. Nå er det hundre år siden de første store oljefunnene ble gjort i Venezuela. Og på den hundreårsperioden har det utvikla seg en avhengighet av olje som er helt enorm og som preger hele økonomien og hele samfunnet på til dels veldig negativ måte. Man importerer veldig mye og produserer veldig lite. At man ikke da i løpet av disse fjorten årene har klart å minske avhengigheten av olje som har utvikla seg over nesten hundre år er en viktig årsak til at vi ser den type krise de har idag.

Og en tredje årsak som er litt vanskelig å definere størrelsen på er ren økonomisk sabotasje fra næringslivet, som er et virkemiddel som har blitt brukt åpent før. Altså da man hadde en generallockout som var en av de største generallockoutene i verdens nyere historie. Da man stengte ned, og skrøt av at man stengte ned, omtrent all produksjon i mellom to og tre måneder. Det skjedde i 2002/2003, det er ikke

det som skjer idag. I den grad det er økonomisk sabotasje i dag så foregår den mer diskret, altså at man ikke uttaler det, men at man senker produksjonsnivået og holder tilbake varer for å bidra til både høyere inflasjon og knapphet på varer som man vet at vil føre til misnøye med regjeringen. Det blir stadig tatt enkeltforetak som holder varer tilbake og overpriser, men å si nøyaktig omfang på det er veldig vanskelig.

Altså: En kombinasjon av problemer regjeringen selv har laget med feil i sin politikk. Gamle feil som har utvikla seg over en hundreårsperiode med en ensidig oljeavhengig økonomi så de produserer lite og importerer mye og er lite industrialisert. Og en komponent som er sabotasje fra deler av den økonomiske eliten som ønsker en snarlig slutt på reformprosjektet som Chávez starta.

- I år har Venezuela vært preget av en lang periode med uroligheter, kan du si litt om hva som har skjedd?

- Man har en inflasjon som har økt i til rundt 60% i år. Større vareknapphet enn på lenge. For første gang på ti år ser det ut til at kjøpekraften i år har sunket og ikke steget. Økning i kjøpekraft har jo vært en av hovedoppgåttene i Chávez sitt prosjekt, og nå er det for første gang ikke tilfelle lenger. Så er inflasjonen større enn lønnsveksten, og man har en popularitet som falt drastisk for regjeringen.

Samtidig så var det sånn at de opptøyene som skjedde var veldig små. Reuters sa at en av de største demonstrasjonene var på rundt 5000 personer, og det er et ekstremt lavt tall tatt i betraktning at under hele Chávez sin presidentperiode så har det hvert eneste år vært minst en, gjerne flere demonstrasjoner hvor opposisjonen samla flere hundre tusener i gatene. Dette her var rett og slett svært langt fra noen masseopptøyer, det var svært få ute i gatene. Men det som gjorde det spesielt var at det var veldig voldelige protester. Det var grupper som ikke var voldelige som var ute og protesterte. Det ville vært rart om ikke folk protesterte i en sånn økonomisk situasjon som Venezuela er i nå. Men de var få, og det var veldig mye vold. 43 mennesker ble drept.

Kanskje det vanligste typiske formatet på en konfrontasjon var at en liten gruppe militante aksjonister sperret en gate eller angrep en offentlig administrasjon med brannbomber eller satte opp brennende barrikader utenfor, og så kom brannmannskap og politi eller nasjonalgarden for å fjerne disse barrikadene sånn at resten av byen kunne komme seg på jobb, på skolen og sånn. Og så forsvarte da disse aksjonistene sine barrikader med å bruke brannbomber og stein og flasker og sånt noe mot politiet, hvorpå det blir skutt tilbake med gummikuler. I andre tilfeller så var det sånn at i noen av disse barrikadene hadde opposisjonen, eller noen i hvertfall, satt ut snikskytttere som skjøt og drepte politifolk med skarpe skudd. Altså åpenbart profesjonelle snikskytttere som traff i hodet og halsen på første skudd. Og i en sånn situasjon svarte politiet med hardere

midler igjen, altså gummikuler, i noen få tilfeller ble det skutt tilbake med skarpt, og da er det nesten uunngåelig at det skjer dødsfall. Det var et samla Latin-Amerika som for første gang fordømte dette som et forsøk på regimeskifte med bruk av voldelige midler mot en demokratiske valgt regjering. USA og Canada var alene om å støtte forsøket på regimeskifte.

Og en annen ting som har kommet frem i ettertid er en organisasjon som het Operacion Libertad, som opererte fra Columbia. Det ble offentliggjort opptak av en skypesamtale med lederen for denne organisasjonen og en ukjent person midt under opptøyene. Vedkommende planla å sprengte flere regionale kontorer for den nasjonale valgkommisjonen og noen diskoteker, og han la en konkret plan om å drepe tjue ledere fra chavistene. Dette var en studentorganisasjon som på papiret er en menneskerettighetsorganisasjon, og det er ganske vanlig i venezuelansk politikk at det man kan kalle et voldelige ekstrem-høyre lager små organisasjoner som blir definert som NGOer - menneskerettighetsorganisasjoner, studentorganisasjoner og sånne ting. Og dette her var en sånn.

Og vedkommende fortalte også at det skulle gjøres med hjelp fra Uribe, USAs viktigste støttespiller i Sør-Amerika gjennom lang tid, og colombianske paramilitære, som vi jo vet at har drept og partert noe sånt som 24 000 sivile i Colombia. Operacion libertad gikk altså ut på man skulle hente inn colombianske paramilitære, man fikk colombiansk opptrening - og skulle drepe en masse folk og sprengte bygninger i Venezuela. Og så sa han samtidig at man var i ferd med å sette opp det man kalte et menneskerettighetskontor, en diplomatisk fasade som da ville sagt at regjeringen var skyld i volden og brøt menneskerettighetene. Det var tydelig at det var forsøk på å få dette her til å eskalere og bli så voldelig som mulig.

Men det som er interessant er at selv om støtten til regjeringa på det tidspunktet var på et lavmål, så var altså støtten til dette svært begrensa. Selv om det fikk mye støtte i for eksempel Dagbladet, som leverte en totalt virkelighetsfjern hyllest til og beskrivelse av situasjonen under opprøret der, så var det i Venezuela sånn at mellom 70 og 80 prosent så det som helt uakseptabel voldsbruk, og det er ganske nytt. Den venezuelanske konservative middelklassen har egentlig under store deler av Chávez sitt virke vært villig til å akseptere hva som helst bare man blir kvitt regjeringa. Så det var noe nytt at store deler av opposisjonen faktisk avviste dette.

-Kandusilittmeromregjeringsmotstanderne, er det en ensartet gruppering?

- Nei, det er ikke en ensartet gruppering. I stor grad har ikke den økonomiske eliten og de politiske partiene i opposisjonen operert sånn som man forbinder med politiske partier i Europa, som har en klar politikk, som har

ganske klare regler for hva de gjør og ikke gjør, en klart definert ideologi og ganske klart definert politisk strategi. I Venezuela har de politiske partiene nesten ingen medlemsmasse, ingen aktivisme, ingen politikkutvikling. Det man har er ledere. Så en har på en måte en ganske splitta opposisjon, men hvor det aldri har vært noe tydelig politisk splittelse over at man vil forskjellige ting ideologisk. Det har mer vært konkurranse om maktposisjoner. Og så har man en overklasse som kontrollerer enorme ressurser og ikke minst medier.

På mange måter så var mediene en mye viktigere del av opposisjonen mot Chávez enn selve de politiske partiene. Mediene var eid av noen ekstremt rike personer. Ta to eksempler på det venezuelanske oligarkiet: Gustavo Cisneros, som eier et av Latin-Amerikas største medieimperier, han blir kalt for Latin-Amerikas Murdoch. Og Lorenzo Medoza, som eier Venezuelas største næringsmiddelkonsern, Grupo Polar. De to er henholdsvis nr. to og tre på Forbes liste over Latin-Amerikas rikeste, eller var det i hvertfall på et tidspunkt. De brukte sin makt direkte gjennom å eie medier og gjennom å kunne kontrollere matdistribusjonen i landet. Det var mye viktigere og sterkere instrumenter for politisk påvirkning og for å kunne presse regjeringa, enn noen partier som ingen brydde seg om.

Den venezuelanske opposisjonen har nesten til en hver tid i løpet av Chávez sin periode hatt rundt hundre formelle maktposisjoner i form av parlamentsplasser, ordførerstillinger og delstatsguvernører, som sitter med store statlige budsjetter. Disse har gjerne operert etter to hensyn: Det overordna ønsket om å styrte Chávez, og muligheten til maktposisjoner. Altså lokale og regionale maktposisjoner, hvor man da har en enorm, til tider destruktiv, konkurranse mellom personligheter og partier. Det å være ordfører i en stor by eller å være delstatsguvernør i en stor delstat gir deg mye, mye større sjanse for å bli president i framtiden enn det å være leder i et parti. Å være leder av et parti er ikke betydelig. Så derfor har det vært denne her enorme konkurransen, og derfor har et av de store problemene til opposisjonen vært at man ikke har bygd massepartier, fordi man gjennom mediene uansett har klart å få hundretusener av sinte og redde konservative middelklassefolk ut i gatene til å protestere. Og man har klart å få de til å stemme og bli valgt og komme seg i maktposisjoner, men man har ikke bygd partier i det hele tatt. Partiene er bare noen slags valgkamporganisasjoner, og de gjør stort sett det de som finansierer dem ber dem om å gjøre. Flere store politikere, Leopoldo Lopez for eksempel, har vært med i tre forskjellige partier de siste fem åra.

Og så er det en hær av NGOer som ofte bare er noen få individer, men som i perioder kan ha like stor makt som partiene, og så skal man ikke glemme USA. Wikileaks har avslørt at USA har lagt ned et enormt arbeid på å motarbeide Venezuela, de brukte masse ressurser. USA

definerte Chávez som den største trussel mot amerikanske interesser på hele den vestlige halvkule. De var livredde for Chávez sin rolle. Særlig i det regionale som leder for en uavhengighetsbølge, ikke som leder for en ny sosialisme, for jeg tror amerikanerne skjønte at Venezuela ikke var noe modellsamfunn som andre land ville kopiere i ett og alt. Men de skjønte at Chávez var en ekstremt sluttaktiker som til og med klarte å få med konservative regjeringer i Latin-Amerika til å innta en mye mer uavhengig rolle overfor USA, og bygge regionale institusjoner som har redusert USAs maktmonopol på historisk vis. De støtta på et tidspunkt over 300 forskjellige NGOer i Venezuela, og det stod i disse ambassadedokumentene at målet deres var å splitte og undergrave Chávez støtte i befolkninga. Og de støtta jo også militærkuppet.

- Chávez var vel mer radikal, eller uttalt sosialistisk i 2013 enn på 1990-tallet. Hvorfor denne utviklingen?

- Da jeg intervjuet Chávez, så ga han sin versjon av det, han forklarte at da han var nyvalgt president så var det jo bekymring men det var ikke panikk. Det er en lang historie i Latin-Amerika for at presidenter lover forandring og utjevning når de sitter som kandidater, og så når de kommer i presidentpalasset skjønner de at det ikke er verdt å utfordre den økonomiske eliten og USAs stormaktsinteresser for da veit man hva som skjer, da blir man styrta i et kupp. På det tidspunktet i 1998 så var det ingen som trodde at det skulle komme noen sosialistisk leder i Venezuela. Chávez hadde jo selv sagt under valgkampen at hans politiske idealer var Simon Bolívar, Jesus Kristus fra Nasaret og Tony Blair. Og det skulle jo bli litt forandra.

Men da han ble valgt trodde man at han kunne temmes. Det første som skjedde var at han ble invitert til USA hvor han fikk kaste åpningskastet på New York Yankee stadion. Chávez fortalte meg at han var jo stor baseballfan, hans store drøm var å pitche for San Francisco Giants. Og det å kaste åpningskastet på NY Yankee stadion er det største en baseballfan kan oppleve. Og rett etterpå ble han invitert til å åpne New York-børsen. Så man trodde at Chávez var til å stole på rett og slett, at han kom til å videreføre den nyliberale politikken. Men så funket ikke dette her, som Chávez kalte sin bryllupsreise med borgerskapet.

Det funket ikke fordi ganske kort tid etter at han kom hjem fra USA så bestemte han seg for å gjennomføre en lovpakke med kraftig oppjustering av statens rolle i økonomien, og nasjonal styring av oljeindustrien og masse tiltak for sosial utbedring. Da kom militærkuppet. Han overlevde militærkuppet og fikk sin legendestatus mye på grunn av det. Han var den første venstreorienterte presidenten i hele Latin-Amerikas lange historie som har klart å komme tilbake etter først å ha blitt styrta og fengsla av et USA-støtta militærkupp. Men det som ble enda

mer avgjørende var den lockouten som skjedde etterpå da hele industrien stengte ned og hvor det kom et helt tydelig formulert krav fra Venezuelas næringsliv om at "her produserer vi ingenting for Chávez har gått av." Altså forsøkte man å sulte den venezuelanske befolkningen til å vende Chávez ryggen. Og det var det som overbeviste Chávez om at den som sitter i presidentpalasset er helt maktesløs så lenge det er et oligarki som kontrollerer økonomien.

For det var faktisk et under at folk ikke vendte Chávez ryggen i den lockouten. Mennesker som hadde det dårlig før Chávez fikk det mye dårligere. Tre tusen bedrifter gikk konkurs under lockouten. Venezuela tapte 20 milliarder dollar. Arbeidsløsheten føyk i været. Første gangen jeg var i Venezuela i 2002-2003, var den sosiale statistikken mye dårligere enn da Chávez kom til makten. Så han overlevde da mye på grunn av sin enorme karisma og troverdighet, at folket faktisk trodde så enormt på ham til tross for at de generelt overhode ikke trodde på politikere av noe slag.

Jeg tror det var det som gjorde at han ble radikalisert. Da trodde han ikke lenger at det bare var å holde på med økonomien som den var og omfordele litt med økte skatteinntekter og sånt noe. Han skjønte at her må man faktisk ha større direkte kontroll over økonomien.

- Hva har nasjonalisering av oljeindustrien betydd for statsmakta i Venezuela?

- Den har betydd veldig mye. Det er fortsatt en enorm korrupsjon, og etter oljelockouten har man sparka opp mot tjue tusen ansatte i det statlige oljeselskapet PDVSA, dette har hatt noen svært negative ettervirkninger som man fortsatt lider under. Så det er ikke noen eksemplarisk oljeindustri du har i Venezuela, men det er klart at statsinntektene de har klart å få av den er viktige. Venezuela utfordra noen av verdens mektigste selskaper. Selskaper som sitter på større ressurser enn mange nasjonalstater i verden. Venezuela utfordra dem og vant.

Samme år som Chávez ble valgt, før valget, kåra Business Week lederen for Venezuelas oljeselskap PDVSA til manager of the year, og da skrev de at han hadde gjort Venezuela til en spydspiss for privatisering av energiresurser i hele Latin-Amerika. Så Venezuela var tiltenkt en rolle: å knuse OPEC. Og så stod det også nevnt at en fyr, en populist som het Chávez, gjorde valgkamp blant annet på å nasjonalisere oljeindustrien, men at de liberaliseringsreformene som PDVSA-lederen hadde gjennomført var så dype at det var nesten umulig å tenke seg at uansett hvem som ble president skulle klare å reversere det. Men mot alle odds klarte Chávez det, mot en enorm motstand både fra USA og fra noen av oljeselskapene. Statsinntektene føyk i været, og det gjorde at man kunne finansiere noen enorme sosiale programmer i Venezuela som altså har bidratt til en fattigdomsreduksjon i perioden etter at man begynte å få gradvis

mer kontroll over oljeindustrien. Fra og med 2004 ble ekstremfattigdommen redusert med 70%, fattigdommen ble redusert med 50%, arbeidsløsheten ble halvert og de fikk en rekke sånne forbedringer på det økonomiske området, som jo er den egentlige basisen for hele hans regjeringsperiode.

- Det har blitt gjort grep i retning av å legge et grunnlag for mer direkte selvstyre ved oppretting av råd og kollektivisering av bedrifter. Har dette vært vellykket?

- Til dels så har det vært vellykket. Det som har vært vellykket er de såkalte 'Consejos comunales', en form for direkte grasrotdemokrati som har gitt vanlige folk mye større innflytelse, mer makt over sin egen hverdag og sine egne liv. De har rett til penger, direkteoverføringer, å presentere prosjekter som de gjennomfører selv, og de er en høringsinstans. Det er den formelle makten de har, og så har du den uformelle som er at de ved å være organiserte, ved å være i stand til å gå ut i gatene, sperre en vei, gå og banke på hos en lokal politiker og kreve svar på ting, formulere krav i media, er blitt en maktfaktor. Du kan ikke drive politikk i Venezuela idag uten å ta hensyn til de store befolkningsmengdene på en rekke områder, for de er organisert i disse Consejos comunales, så hele den politiske dynamikken er forandra. Det går rett og slett ikke an å ignorere dem lenger. Dette var masser du ikke trengte ta hensyn til når du tok politiske beslutninger før, og nå er du nødt til det enten du er fra høyresiden eller venstresiden, enten du er opposisjonell eller chavista. Hvis du representerer en krets som er sånn noenlunde representativ for Venezuelas sosiale inntektsfordeling så er du nødt til å ta hensyn til dem og det betyr at politikken er helt fullstendig annerledes. Helt forandra.

De fattige lag av befolkningen som er representert der var ikke organisert, de hadde ikke noen kanaler hvor de kunne fremføre hverken egne forslag, misnøye, protester eller noe som helst. De var ikke på TV, de eksisterte ikke, du kunne ignorere dem. Sånn er det ikke lenger.

Men så er det nasjonaliseringen av bedrifter. Der er det svært blanda resultater. I mange tilfeller så har bedrifter som er blitt nasjonalisert og blitt tatt over av arbeidere blitt mindre effektive. Det er klart det er vanskelig å ha oversikt, men jeg vil absolutt ikke beskrive nasjonaliseringen av bedriftene som noen suksess i Venezuela, med noen unntak. Produktiviteten har gått nedover, mens utgiftene og korrupsjonen har økt. Et svært viktig unntak har vært telekommunikasjonsselskapet [CANTV?] som den mexicanske forretningsmannen Carlos Slim var i ferd med å kjøpe, rett før Venezuela nasjonaliserte det. Så det har vært grunnlaget for at Venezuela har hatt en ganske spektakulær utvidelse av folks tilgang på internett, som jo også er en betydelig demokratisering, men alt i alt har nasjonaliseringa av industrier vært veldig mislykka.

Foto: Correo del Orinoco

- Etter hva jeg har forstått så er det politiske landskapet i Venezuela såpass endret at også opposisjonen må love å beholde velferdsordningene når de går til valg. Men hva kan skje hvis sosialistene taper et valg?

- Det er jo vanskelig å spå om. Det kommer an på hvem som tar makten og hva slags strategi de har. Men jeg vil tro at en del av den økonomiske eliten vil være pragmatisk og tenke at det er ikke lurt å bygge ned alle velferdsordningene over natta, da kan det bli kaos fordi folk er blitt så mye mer politisk bevisste og organiserte nå enn før, særlig de fattige. Det var en av grunnene til at en stor del av opposisjonen ikke sluttet seg til det opprøret nå, så det er jo en pekepinn på at overklassen sitt forhold til den ekstreme høyresiden ikke er like entydig som det var. Men en annen del vil tenke: "Vi har finansiert opposisjonen i femten år med millioner på millioner av dollars og nå har dere tatt makten, da har dere vær så god å gi oss valuta for pengene og senke skatter og lønninger og sånt no."

Hva slags linje opposisjonen velger vil også avhenge av i hvilken grad de fattige fortsatt er organisert. Selv om Chavistene har tapt mye popularitet så er de fortsatt et enormt stort politisk parti med kanskje den største og mest aktive aktivistmassen i hele Sør-Amerika.

Og nye makthavere må ta hensyn til at hvis du skal sage ned på alle velferdsordningene i Venezuela, da må du vite at du har mulighet til å undertrykke de fattige og venstresida med militær makt. Og det er det ikke gitt at man har. I og med at den politiske orienteringa i det venezuelanske militæret har blitt såpass endra under Chávez. Grunnen til at Latin-Amerika kunne beholde den sosiale strukturen med verdens største levekårsforskjeller helt siden koloniseringa i 1492 fram til 2000-tallet, altså i 500 år, er fordi militæret alltid har stått i overklassen sin tjeneste. Og det er en stor del av de militære som ikke lenger aksepterer den tradisjonelle Latin-Amerikanske rollen som er å tjene lokale oligarker og utenlandske interesser og slå ned på sine egne fattige. Chávez

springer ut av en bevegelse fra militæret som er de som er lei av å spille denne rollen.

- Men hva om chavistene bare fortsetter å vinne valg, hva er utfordringene da?

- Chavistene har tre store utfordringer: Korrupsjon, ineffektivitet og avhengighet av olje. Det er tre ting som er av ekstremt stor betydning, hvor reformprosessen til Chávez har lite å vise til. Og antakelig en fjerde ting, kriminaliteten som er helt enorm og bare har vokst og vokst under Chávez sin regjering. Hvis ikke de klarer å gjøre noe med de tinga der så er hele reformprosessen dømt til ganske snare nederlag.

- Mange mener at Venezuelas lederrolle i Latin-Amerika er svekket, men samtidig er landet en sentral aktør. Hvordan vurderer du landets innflytelse i dag?

Ja, lederrollen er svekket, under Chávez så var USA som jeg nevnte i sted livreddet, som Wikileaksdokumentene viser så opererte de i hele Sør-Amerika. Ambassadører og agenter og diplomater skrev hjem om deres desperate forsøk på å styrte Chávez sin innflytelse i Latin-Amerika. Wikileaksdokumentene viser hvordan de prøvde å presse Brasil til å vende ryggen til Chávez og hvordan det ble totalt mislykka. De beskriver også hvordan Chávez diplomatisk "utspilte" dem, som er ordet de selv bruker.

Og resultatet av den regionale samlingsprosessen og uavhengighetsprosessen har vært at nå er Latin-Amerika mer uavhengig av eksterne stormakter enn de har vært noensinne på fem hundre år. Aldri de siste 500 år har Latin-Amerikas befolkning hatt større muligheter til å bestemme over sin egen skjebne og over sine egne naturressurser enn det de har i dag, og den prosessen ble innleda og leda gjennom mange år av Hugo Chávez. Amerikanerne var ekstremt redde for ham på grunn av det, men uten Chávez sine personlige lederegenskaper så er Venezuelas rolle redusert. Og en av grunnene til det er at det ikke er noe ved måten Venezuela regjeres

på idag som tilsier at de skal være noe eksempel å følge for alle andre. Det var mye Chávez sine regionale tanker og personlige evner som gjorde at de fikk den lederrollen der. Nå har de jo økonomisk krise, så de har både mindre ressurser til å ta den rollen, og mindre moralsk autoritet. Men samtidig er de fortsatt som du sier en kjempesentral aktør og det kommer de til å fortsette å være så lenge chavistene regjerer. Under Chávez bygde de opp allierte som gjorde at de nå står mye mer solid regionalt enn de gjorde da Chávez begynte. Det var en av grunnene til at kuppforsøket mislyktes, under Chávez fikk Venezuela et bredt spekter av allierte. Til og med regjeringer fra høyresida som på en måte støtter opp om legitimiteten til det venezuelanske demokratiet. Ta Santos i Columbia, som er en høyrekonservativ president som i ettertid sa at de ikke støtta disse opptøyene.

- Hvordan vurderer du venstrebevegelsen i Latin-Amerika ellers, er noen klare til å ta over lederrollen?

- Brasil har jo alltid hatt det, i den forstand at de er det desidert største og mektigste landet, og de nekta hele veien å følge forsøket på amerikansk diktat for å isolere og knuse Venezuela. Men de var samtidig mye mer tilbakeholdne enn Venezuela var i å utarbeide nye prosjekter. De vil nok ha en ledende rolle i framtida. Jeg tipper at den eksplosjonen som skjedde da du hadde Chávez som primus motor, den akselerasjonen er kanskje over nå, men det vil fortsette sakte men sikkert. Syklisk, historisk sett så er det sånn at venstresida kommer til å gå på noen nederlag etter hvert pga. regjeringsslitasje. Når du har hatt makten en viss tid så taper du til slutt valget. Men likevel tror jeg det har blitt satt i gang noen historiske hjul som gjør at jeg tviler veldig sterkt på Latin-Amerika kommer til å bli underordna USAs interesser igjen, som det var før Chávez begynte på uavhengighetsprosessen. Det tviler jeg på at kommer til å skje.

Intervjuet er utført av Henrik Carlsen

Hvilken vei går Cuba?

AV EVEN SANDVIK UNDERLID

Internasjonale medier leser Cuba inn i en fortelling med bare to veier ut: et brått regimeskifte og gjeninnføring av kapitalisme som i Øst-Europa, eller en kopi av kinesisk modell. Jeg vil i denne artikkelen argumentere for at utviklingen på Cuba de siste tiårene, og særlig etter at Raúl Castro tok over som president i 2008, peker i retning av annet og mindre kjent farvann.

Påstanden baserer jeg først og fremst på en analyse av de reformene eller endringene som så langt har funnet sted. Men det synes også å finnes et ønske i den øverste politiske ledelsen på Cuba, og blant mange landets mest profilerte akademikere og meningsdannere, om å så og si gjenoppfinne den cubanske sosialismen. Dette kan innebære å studere erfaringer f.eks. fra Kina, Skandinavia og ulike kapitalistiske land, uten at det betyr at en vil ha en «kinesisk», «sosialdemokratisk» eller «kapitalistisk» samfunnsordning. En synes snarere å søke en slags cubansk sosialisme 2.0, selv om noen cubanere kanskje ville foretrekke å snakke om «neste etappe i den sosialistiske transisjonen», utfra en tanke om at Cuba aldri var sosialistisk, men lenge har hatt dette som mål. Men kan den cubanske sosialismen, om en kaller den for det, finnes opp på nytt? Er det et realistisk prosjekt?

Venstredreiningen i Latin-Amerika og nye teknologiske forutsetninger, er faktorer som taler for at en kan lykkes. Andre taler imot: Press fra eksterne aktører som USA og internasjonale storselskaper, interne materielle vansker, samt byråkrati og korrupsjon som bremser endringsprosessene. En viss slitasje i det cubanske politiske prosjektet som ble innledet i 1959, kommer også til uttrykk i form av likegyldighet i deler av befolkningen.

Vel vitende om at informasjonen jeg sitter på er begrenset, og at dette er komplekse spørsmål, vil jeg i fortsettelsen gjøre et forsøk på å fortolke noen av de siste årenes endringer i politikk og økonomi, så vel som enkelte erklæringer og

uttalelser som kan si oss noe om veien videre. Jeg begynner med økonomi og vil senere ta for meg det politiske systemet.

Bruksrett, ikke eiendomsrett

Jordbruket er et naturlig sted å begynne i en slik gjennomgang; de første store økonomiske endringene under Raúl Castro fant sted i denne sektoren. Men først et tilbakeblikk, for ellers blir dagens utvikling umulig å forstå. Cubansk jordbruk har gjennomgått stadige endringer siden revolusjonen i 1959, som søkte å gjøre slutt på en modell hvor private storgods dominerte, med ensidig produksjon av sukker (som innebar stor sårbarhet for prisendringer og avhengighet av det nordamerikanske markedet, for å nevne to ting).

KAN DEN CUBANSKE SOCIALISMEN, OM EN KALLER DEN FOR DET, FINNES OPP PÅ NYTT? ER DET ET REALIS- TISK PROSJEKT?

Til forskjell fra Sovjetunionen hadde man imidlertid ingen tvangskollektivisering etter revolusjonen. I en første fase ble mange av de største private godsene delt opp og gitt til jordløse bønder. Den ressurskrevende sukkerproduksjonen ble nasjonalisert, men mesteparten av jorden i landet forble privateid. Fra 1963 tok en mer statssentrert utviklingsmodell over, men mange bønder som hadde fått beholde små eller mellomstore jordeiendommer fra før revolusjonen, så vel som andre som hadde fått tildelt jord like etter denne, valgte å fortsette som selvstendige produsenter. Siden 1959 har en også prøvd ut ulike typer kooperativer, og mange statsgods ble gjort om til kooperativer på 1990-tallet. Disse fikk antakelig aldri tilstrekkelig autonomi til å utvikle seg.

Det som er nytt under Raúl Castro er at en har begynt å gi personer som ønsker det, bruksrett til statsjord som ligger brakk. En kan søke om mer jord hvis en produserer den man alt disponerer, og en kan fratas jorden etter et visst antall år, om den ikke benyttes til matproduksjon. Bøndene kan tjene penger, og de fleste har inntekter som mange ganger overgår en vanlig statlig lønn (noe som kan bidra til å bremse og kanskje i noen grad reversere innflytting til tettsteder og byer). Cuba importerer i dag mye mat fra andre, hovedsaklig kapitalistiske land, noe som gjør landet sårbart overfor internasjonale svingninger i matprisene og dessuten betyr en vedvarende utgift for statskassen, penger landet trenger til andre ting: Reparere boliger og infrastruktur, ruste opp industri, øke lønninger, etc. Men utover disse betraktningene knyttet til Cubas konkrete situasjon, kan modellen i seg selv tenkes å ha visse fortrinn: I motsetning til under kapitalismen hindrer en private storoppkjøp av jord og gradvis monopolisering. En unngår spekulasjon og hindrer salg av jord til utenlandske selskaper, som forekommer i mange fattige land, og har vært så kritisert i det siste.

Kan modellen så kalles sosialistisk? Det finnes de som setter likhetstegn mellom statlig drift (ikke bare eierskap) og sosialisme, og som dermed vil se på dette som en slags delvis privatisering av jorden, og kanskje også et første steg på veien mot fullstendig privatisering. Men strengt tatt er det vel ingen naturlov som sier at det at staten nå gir bøndene bruksrett til jorden, betyr at jorden i neste omgang må privatiseres? Og det er fullt mulig å tolke endringene som et skritt i retning av en mer genuin og radikal form for sosialisme enn den som dominerte i Sovjetunionen. Arbeiderne der var fortsatt på mange måter fremmedgjort som lønsmottakere – om enn på en litt annen måte enn under kapitalismen. Revolusjon betyr omdreining, men sagt billedlig: Snur en et hus på hodet, er det fortsatt et hus. Staten tok over for kapitalisten. Selv om det skal sies at i noen av de landene som ble kalt for «sosialistiske» el-

ler «kommunistiske» under den kalde krigen, var en langt større del av jorden privateid enn på Cuba i dag; i Polen cirka 75%. Under «markeds sosialismen» i Jugoslavia tillot man kjøp og salg av jord inntil et visst antall hektar.

Det skal understrekes at modellen med bruk-rett ikke er den eneste. Det vil fortsatt finnes store statsforetak, kooperativer av tre eller fire ulike typer (bøndene med bruksrett kan også opprette kooperativer hvis de vil), og noen selveiende bønder. Mer enn statliggjøring, snakker en nå om å mangedoble antallet eierskaps- og driftsformer. På et generelt grunnlag gir vel dette mening: Virkeligheten er kompleks, og at det som fungerer et sted, fungerer ikke nødvendigvis over alt.

Offentlig-kooperativt samarbeid

Jeg nevnte at Cuba har en viss erfaring med kooperativ drift i jordbrukssektoren. Nytt er det at man i 2013 fikk de første kooperativene utenfor jordbrukssektoren. Noen av de aller første driver f.eks. bilverksteder. Merk ordet driver. For i disse nye kooperativene er det fortsatt staten som eier lokalet (og i ulik grad også driftsmidlene; f.eks. leier staten ut noen hundre busser som tidligere har vært til bruk for turister, til de nyopprettede busskooperativene i Havanna). Kooperativmedlemmene tar ansvar for den daglige driften, kan ta de fleste beslutninger seg imellom, og de deler overskuddet seg imellom.

Igjen behøves et tilbakeblikk: På Cuba har nesten alle små og mellomstore statlige produksjons- og servicebedriftene vært eid av staten inntil nå. Motsatt f.eks. helsestellet- og utdanningssystemet, eller den statlige medisindustrien, har disse mindre bedriftene hatt ry for seg på å fungere dårlig. Når jeg har diskutert dette med norske sosialister har jeg fått påpekt at det finnes mange statlige bedrifter som fungerer godt i Norge, også servicebedrifter, som f.eks. Vinmonopolet som viser at staten har potensiale til å drive selv et supermarked (for

det er jo et slags supermarked) på en tilfredsstillende måte. Men Cuba er ikke Norge. Cuba er et utviklingsland som i tillegg lider under handelsblokade. Lønningene strekker ikke til, de fleste har det økonomisk vanskelig.

Dette har mange konsekvenser, og er én av årsakene til at en har fått et problem med utbredt nasking eller stjeling på arbeidsplassene, mange ser til og med på dette som helt normalt. Ord som conseguir eller resolver (å skaffe, fikse) har overtatt for robar (å stjele) mange steder. Ofte er ikke bare arbeiderne delaktige i dette, men også sjefene og inspektørene (som alle er statlige lønsmottakere). Andre steder drives de offentlig eide virksomhetene i praksis som om de var privatiserte, men uten at de kan skattelegges. På mange av restaurantene, som er statlig eide, kjøper f.eks. arbeiderne inn matvarer selv, lager rettene som står på menyen, og tar inntektene selv uten å slå noe inn i kassen. Staten må holde lokalet ved like, betale lønninger, etc., men får minimalt tilbake i form av inntekter. De ansatte på det statseide kjøpesenteret melder varer som ødelagte, og selger dem billigere til seg selv eller til dealeren som tilbyr rabatterte kjøleskap foran inngangen. Det at disse virksomhetene drives nesten som om de var private, og gir tyngde til den svarte økonomien, var selvsagt aldri politikernes intensjon. I femti år har en prøvd ut kontrollordninger og å erstatte «kapitalistens pisk» med «sosialistisk samvittighet», med varierende resultat.

Når arbeiderne f.eks. på et verksted nå får ta over den daglige driften, som en slags statlig franchise, er det mulig at dette vil gavne begge parter og dessuten kunden (sosialister har ofte kritisert konsumsamfunnets prinsipper, men glem aldri at mennesket er både produsent og konsument). Staten kan ta betalt for utleie av lokale til kooperativmedlemmene, den kan kreve inn skatter (begge deler er lettere å kontrollere enn at kassabeholdningen stemmer), og etter hvert vil den også tjene penger på en rekke nye, statlige engrosutvalg som skal for-

syne de kooperative virksomhetene.

Sammenliknet med tidligere, når staten betalte lønninger, driftskostnader, vedlikehold, etc. men bare fikk tilbake en redusert del av inntektene (fordi brorparten forsvant på veien), styrker staten sitt inntektsgrunnlag og en bidrar til å innringe og bekjempe den svarte økonomien. Selv om den nye modellen på papiret er mindre statssentrert enn den nåværende, kan den like godt i praksis kunne bidra til en styrket stat på flere måter. Endringene trenger heller ikke å føre til større økonomiske skiller mellom ulike deler av befolkning. Staten har en rekke redskaper, f.eks. å kreve skatt av kooperativene eller ved å regulere prisen på engrosvarene den selger, for å hindre at arbeiderkooperativer i lukrative bransjer blir en slags adel. Noen av disse statlig-kooperative virksomhetene har blitt pålagt statlig fastsatte priser på varene og tjenestene de tilbyr publikum.

Hva så med det langsiktige perspektivet? Peker så denne nye modellen i retning kapitalisme, eller i retning av «mer sosialisme» som myndighetene sier? Her må en ta i betraktning at vi ikke vet alt om myndighetenes planer (trolig finnes ulike aktører med ulike visjoner og interesser i det politiske systemet), eller hvordan modellen vil utvikle seg på sikt (ofte avviker utviklingen fra intensjonen). Men en kan forstå dette som en overgang fra svært sentralisert sosialismemodell til en noe mer desentralisert sosialismemodell, hvor eierskapet forblir statlig, og driften hovedsaklig kollektiv, med en flytting av makt fra byråkratiet til arbeiderne i det disse tar over sine virksomheter. Altså en flytting av makt nærmere folk, en demokratisering av arbeidslivet.

Skulle Cuba lykkes med sitt eksperiment, kunne en tenke seg at en ville eliminere eller redusere flere av problemene ved den klassiske statssosialismen (fremmedgjøring, lav motivasjon, mye byråkrati når staten skal sentralstyre små virksomheter) samtidig som en unngår flere kjerneproblemer ved kapitalis-

men (fremmedgjøring, monopolisering, kapitalistene får makt over arbeiderne, de beriker seg på arbeidernes bekostning).

Forblir de privateide bedriftene små og få?

Men det finnes også andre eierskaps- og driftsformer i det cubanske samfunnet. Siden 2010 har en utvidet rommet for mindre private bedrifter, som allerede har eksistert i mindre grad i to tiår, ved å legge til rette for etablering av ca. 200 typer ulike virksomheter. En kan velge profesjon fra en liste som inkluderer alt fra skomaker eller frisør til den forunderlige yrkestittelen «dandy» (antakelig er det her snakk om personer som lar seg avfotografere av turister).

Hvor store er så disse bedriftene? De fleste er enkeltmannsforetak eller familievirksomheter – og således «utbyttingsfrie» og antakelig forenelige med en marxistisk ideologi, i den grad det er et mål i seg selv. Men for første gang ser en nå også enkelte private bedrifter som kan betegnes som mellomstore, f.eks. restauranter som har inntil 50 sitteplasser og en rekke ansatte. Det er foreløpig svært få private bedrifter av et slikt omfang, og de finnes stort sett i hovedstaden.

Det nåværende regelverket vil neppe bety fremveksten av en ny klasse superrike cubanske bedriftseiere. For det første, dersom noen blir relativt velstående, ville ikke dette i seg selv være noe nytt. I mange år har det eksistert grupper i den cubanske befolkningen med et høyt inntektsnivå (enten det skyldes en lukrativ jobb i turismesektoren eller et selskap med utenlandsk kapital, rike slektninger i utlandet, kunstnerisk suksess, korrupsjon, eller annet). For det andre søker regelverket å hindre at noen skal bli superrike, på andres bekostning. Den som har mange ansatte, blir strengere skattelagt. Mulighetene for ekspansjon synes å være begrensede, det er ikke lagt til rette for bedriftsoppkjøp, eller opprettelse av kjeder. Ingen privateid cubansk McDonalds som kan konkurrere mot de statlige hurtigmatkjedene El Rápido og Dítú, med andre ord.

Det at en autoriserer ansettelser kan likevel sees på som et brudd på det sosialistiske prinsippet om at ingen skal kunne tjene på andres arbeid. Men selv om en ser slik på det, gjør ikke dette nødvendigvis samfunnet til ikke-sosialistisk (i den grad det tidligere var sosialistisk). En må ikke forveksle delen med helheten.

Et viktig stridsspørsmål er og blir dermed grensene for privat drift. Nylig oppstod en dispuTT mellom myndighetene og folk som har tolket de nye retningslinjene for privat næringsvirksomhet dithen at de kunne importere salg av privatimporterte klær fra utlandet, og selge disse til en lavere pris enn det de statlige klesbutikkene gjør (hvor det er høy «momssats» på varene). Myndighetene ville stenge deres utsalgssteder, under henvisning til prinsippet om at det er lov å tjene godt, så lenge det er et resultat av eget arbeid. Klesimport ble derimot sett på som spekulasjon mer

enn arbeid. Etter klager fra eierne og fra befolkningen gikk myndighetene gikk med på å vurdere saken på ny.

Men hva er tendensen på lengre sikt? Vil privat sektor fortsette å øke? Et historisk tilbakeblikk er igjen på sin plass: Cuba har tidligere åpnet for en begrenset privat sektor for senere å eliminere denne eller å redusere dens omfang, ved to anledninger. Først fra 1970-tallet og frem til 1986, til den såkalte «feilkorrigeringsprosessen» ble satt i gang og en blant annet (men ikke bare) fjernet noe som ble kalt for de frie jordbruksmarkedene. I 1989 var 94,1% av økonomien i statens hender, i følge økonomen Carmelo Mesa-Lago, som siterer cubanske offisielle kilder. Statliggjøringen gikk lengre på Cuba enn i noe annet land i det sovjetlede handelssamarbeidet Comecon.

DET ER FULLT MULIG Å TOLKE ENDRINGENE SOM ET SKRITT I RETNING AV EN MER GENUIN OG RADIKAL FORM FOR SO- SIALISME ENN DEN SOM DOMINERTE I SOVJETU- NIONEN.

På 1990-tallet åpnet en opp igjen de private jordbruksmarkedene og altså andre småbedrifter i et visst omfang, på det meste hadde en rundt 250.000 selvstendige næringsdrivende, et tall som gradvis falt til ca. 140.000 i 2008 grunnet begrensninger på nyetableringer og lite fordelaktige rammevilkår for eksisterende bedrifter (hyppige kontroller, mange begrensninger). I januar 2014 hadde tallet økt til 440.000, men det er verdt å merke seg at økningen synes å ha nesten stoppet opp.

Myndighetene har erklært et mål om at 1,8 millioner skal arbeide utenfor staten innen 2015, cirka 40 % av den arbeidende befolkningen, men det er lite sannsynlig at en vil komme i nærheten av dette på så kort tid. Reduksjonen av arbeidsplasser i offentlig sektor så vel som opprettelsen av private bedrifter går tregere enn ventet, og dette kan ha flere tolkninger. En er at byråkratiet stopper eller motvirker endringene. Det finnes også noen som hevder at myndighetene søker å skape et inntrykk av større endringer enn det man egentlig planlegger å gjennomføre, slik at USA havner under press for å endre sin politikk overfor Cuba. Samtidig er nok myndighetene bevisst på å unngå at endringsprosessen kommer ut av kontroll, og går svært gradvis frem. Slik kan en evaluere virkninger av reformene, korrigere underveis. «Uten hastverk, men uten pauser», sier Raúl Castro. Kanskje kan en metafor oppsummere et vanlig syn på markedet på Cuba: Det er som en medisin som kan drepe en hvis en tar for mye, men som i små mengder kan være nødvendig for å leve.

Uavhengig av nøyaktig hvor raskt og hvor langt denne styrkingen av privat sektor vil gå har det funnet sted et ideologisk skifte med hensyn til synet på markedets rolle i sosialismen. Spørsmålet nå er ikke om en skal ha et marked, men hvor omfattende dette skal være, hvordan det skal fungere, hvem sine interesser det tjener, etc. Og altså dette med grensene for markedet: Hvor store skal bedriftene få lov til å bli? Og hva skjer med dem hvis de når den størrelsen? Et alternativ til å la disse vokse til et visst punkt, men ikke lengre, er å la dem vokse videre mot at de til gjengjeld gir noe medbestemmelse / medeierskap til staten. Vil de forbli 100 % private, må de holde seg små.

Staten vil styre «kommandohøydene»

Mediedekningen av endringene på Cuba har fokusert mye på at en gir mikrokreditter til bønder, at en tillater boligsalg, nybilsalg, fjerning av den såkalte rasjonsblokken[1], etc. En undertone om at Cuba er på vei mot en eller annen form for kapitalisme ligger i bunn i mange av disse reportasjene. Noen av endringenes betydning må relativiseres. Lån har man også gitt tidligere på Cuba; på 1980-tallet kunne man endatil søke om lån for å dra på ferie til østblokklandene. En kunne bytte boliger før salg ble tillatt, og begrensningene i nybilsalget gjennom mange år ble begrunnet med manglende ressurser til å importere biler og handelsblokaden, ikke med utgangspunkt i sosialistiske prinsipper. Ingen brukte heller det at Sovjetunionen ikke hadde rasjonsblokk for tre-fire tiår siden som et argument for å si at landet var kapitalistisk eller «mer kapitalistisk» enn Cuba.

Selv om noen av endringene innebærer å gi en større plass til markedet, er det problematisk å sette likhetstegn mellom marked og kapitalisme. Førstnevnte eksisterte før kapitalismen og vil antakelig eksistere etter den, og som flere av eksemplene her viser, trenger ikke markedet innenfor et system som det cubanske å tjene samme formål eller å fungere på eksakt samme måte som i kapitalismen.

Det man tillater på Cuba er åpenbart ikke noe ukontrollert marked, en nyliberalistisk modell som den en innførte i østblokklandene. Snarere er det, i alle fall i skrivende stund, et marked med strenge begrensninger. Den som har råd, får kjøpt det meste til privat konsum, men én person kan fortsatt bare eie to boliger. Det er høy skatt på luksusforbruk. Det blir åpnet for nybilsalg, men staten legger en voldsom skatt på utsalgsprisen og lover å bruke en del av inntektene på å styrke offentlig transport og å tilby billige sykler til de bredere lag av folket. Turisten som tar en kosmetisk operasjon på en statlig betalingsklinikk er med å finansiere offentlig helsestell for cubanerne, etc.

En slik skattepolitikk kan ved første blick kanskje minne om den vi har i Norge. Er så Cuba i ferd med å innføre en slags sosialdemokratisk blandingsøkonomi, riktignok kombinert med en annen politisk overbygning? Igjen, ikke

Foto: flickr - Ed yourdon
Havana desember 2011

nødvendigvis. Sosialdemokratiet må omtales som kapitalistisk blant annet fordi statens inntekter primært kommer fra skattelegging av en kapitalistisk privat sektor. På Cuba synes det som om den sosialiserte delen av økonomien (stat, blandingsforetak, kooperativer, osv.) fortsatt skal stå for mesteparten av den produktive virksomhet.

Det er viktig å understreke at på Cuba eier staten ikke bare all jord, og all viktig infrastruktur, sykehus og skoler, men også importselskapene, den eier nesten all industri, samt fly- og busselskaper, reisebyråer, bensinstasjoner, kjøpesentre, de fleste byggefirmaer, energiutvinning, de fleste større restauranter, etc. Ser en på blandingen offentlig/privat sektor i dagens Cuba er en altså milevis fra nabolandenes kapitalisme, men også langt unna dagens sosialdemokrati, og et godt stykke unna det vi i hadde i Norge på 1960-tallet. En må ikke glemme utgangspunktet når en snakker om at Cuba «går i retning av mer marked», for det er fortsatt en av verdens mest statsdominerte økonomier. Dette i tillegg til andre forskjeller fra sosialdemokratiet, som de politiske institusjoner, utenrikspolitikken, osv.

Vi vet ikke hvor Cuba vil ende opp. Men kommunistpartiets visjon kan gi en pekepinn på hvor landet er på vei på kort sikt. En nærmest total statlig kontroll over økonomien har gjort det mulig å sikre alle et minimum, men gav lav effektivitet i mange bransjer, dårlig service andre steder, lite variert vareutvalg. Og viktigere, ettersom staten var praktisk talt eneste arbeidsgiver fikk byråkratiet og politikerne en svært stor grad av mulighet til å presse folk til å oppføre seg som de ville.

I fremtiden skal staten styre det som i sosialistisk tradisjon har blitt kalt for kommandohøydene i økonomien. En skal ha en planøkonomi med elementer av marked, men heller ikke den statlige delen av økonomien vil fungere helt som før. Beslutningsmyndighet skal desentraliseres, en prosess som alt har

begynt. Provinsene og kommunene vil få mer autonomi, det vil også statsselskapene.

Kanskje har den mexikansk-tyske sosiologen Heinz Dieterich rett (uavhengig av hans heller dårlig funderte prognoser om utviklingen i Venezuela, som han har lansert de siste månedene) når han sier at sosialismens tragedie er at den ble født før sin tid, før de materielle og teknologiske forutsetningene var på plass. I løpet av millisekunder kan man i det 21. århundre sende frem og tilbake informasjon slik at planleggingsmyndigheter samt produksjons-, distribusjons- og salgsleddene til en hver tid kjenner til behovene – og slik unngå at det blir produsert for mange av én type spiker eller sko – klassiske eksempler på problemene som oppstod i forsøkene på planøkonomi. Likevel synes moderne informasjonsteknologi lite i bruk i planstyringen av økonomien på Cuba. Dette ville kreve modernisering av infrastruktur og store investeringer, i dag finnes knapt kortterminaler i butikkene. Det er imidlertid tegn på at endringer er på gang også på dette området.

Så langt har en forsøkt å få fart på statsbedriftene ved å la militæret eie og drive mange selskaper. Raúl Castro var forsvarsminister fra 1959-2008 og militæret har ry på seg for å være en av de best organiserte institusjonene på Cuba. For en militærnekt er dette med militært drevne bedrifter en blandet vel-signelse. Det er bedre at soldatene produserer mat, kjører turistbusser og driver en jazzkafé på et kjøpesenter enn å bombe andre land, som Nato-Norge har deltatt i. På den annen side gir denne politikken de væpnede styrkene potensielt stor makt over samfunnet. Men: Det er viktig å understreke at dette skjer samtidig som det finner sted en gradvis demokratisering av samfunnet generelt, noe jeg vil komme tilbake til. Derfor virker enkelte Miami-bloggeres konspirasjoner om at Cuba er på vei til å bli et tradisjonelt latinamerikansk militærdiktatur, heller lite troverdige.

Utenlandsinvesteringer på statens premisser

I en verden dominert av en liten gruppe mektige, multinasjonale selskaper, vil et sosialistisk orientert land være under konstant press. Hvordan kan Cuba få tilgang på kapital, uten kapitalisme, som Fidel Castro formulerte det? Hvordan kan en få tilgang på ny teknologi, på nødvendige investeringer, uten å bukke under for presset fra kapitalkrefter og utenlandske regjeringer og institusjoner som skyr få midler i sin søken etter markedstilgang og billig arbeidskraft?

Siden tidlig 1990-tall har en lagt til rette for såkalte joint ventures, fellesforetak hvor staten som regel eier 51 % og en utenlandsk investor 49%. Antallet joint ventures har gått noe tilbake de siste årene, til cirka 250, men den totale mengden investeringer som disse samlet representerer skal ha økt noe. I mars kommer en ny investeringslov, og det ventes noe flere utenlandsinvesteringer i årene som kommer. Likevel, det statlige teleselskapet Etecsa, som lenge var deleid av et italiensk firma, ble nylig 100 % statseid, så en kan ikke snakke om noen entydig tendens i retning «liberalisering».

Mer enn et ønske om en total åpning overfor internasjonal kapital, synes myndighetene å eksperimentere med å åpne og lukke sektorer, avhengig av hvilke behov for investeringer en til en hver tid har behov for. Nå åpner en for brasilianske investeringer i den hittil statsdominerte sukkersektoren, som én gang fungerte tilfredsstillende, men etter over tjue år med krise befinner seg i en elendig forfatning, og produserer 1-2 millioner tonn sukker årlig, mot litt over 8 i 1989.

En annen nyvinning er de såkalte «storstatlige» selskapene (empresas grannacionales), eid av Venezuela og Cuba. Dette er flerstattede selskaper som blant andre Hugo Chávez gikk i spissen for, og som skulle være en motvekt til private, transnasjonale selskaper. De blir opprettet med tanken om å «prioritere produksjonen av varer og tjenester som kan dekke menneskel-

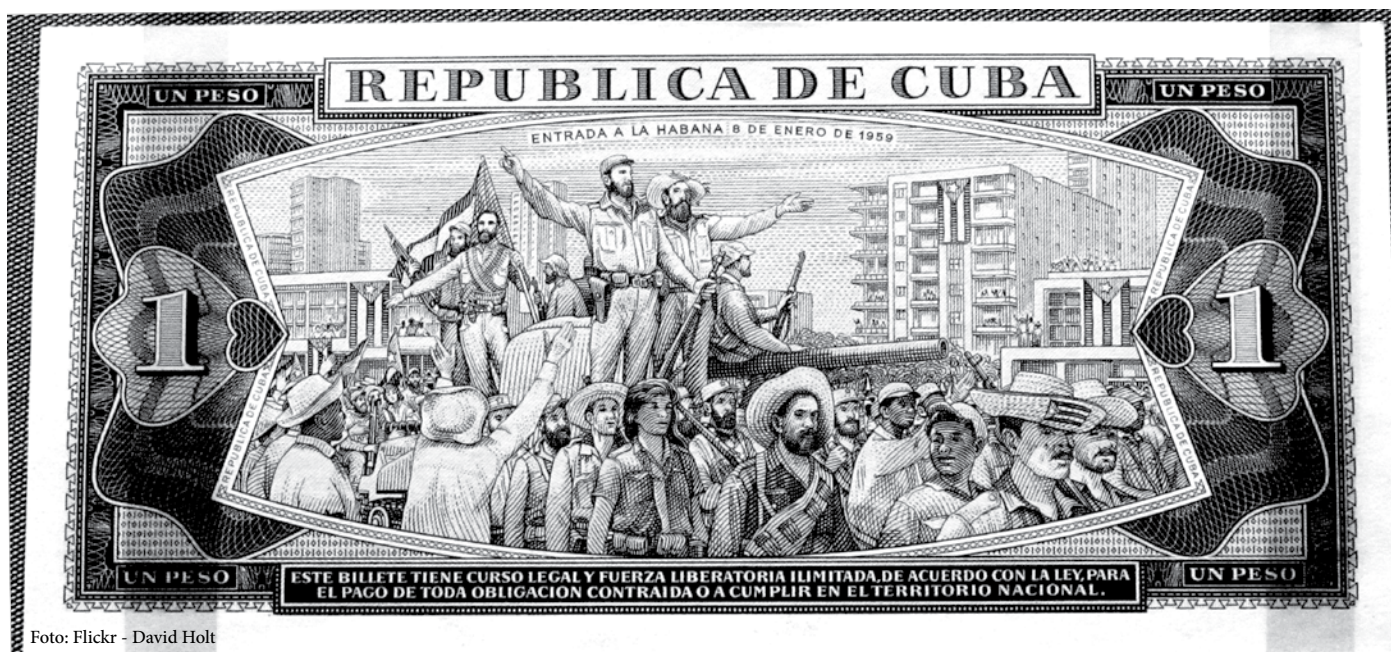

Foto: Flickr - David Holt

ige behov», og kan være eid av to, tre eller flere stater. Det finnes for eksempel et flernasjonalt selskap som produserer sement, og som er eid av Venezuela og Cuba.

Motsatt hva som ofte blir påstått, verken kan eller vil cubanske myndigheter kopiere «den kinesiske økonomiske modellen», ikke i sin helhet. Landene har vidt ulike forutsetninger: Ulik størrelse, ulike naturressurser, ulik kultur (cubanerne har andre forventninger til levemåte- og standard, samfunnets politiske innretning m.m.) og Cuba befinner seg dessuten under nordamerikansk blokade. I tillegg kommer de ideologiske forskjellene.

Det er likevel enkelterfaringer fra Kina som kan ha en overføringsverdi, som frihandelssonen i Mariel vest for Havanna som kan minne om liknende eksperimenter i Kina. Dette området består av en megahavn bygget med brasiliansk kapital, omgitt av industri. I følge de mest optimistiske analysene kan denne sonen endre mye av Cubas økonomiske situasjon.

Hvorfor? Transporten av varer sjøveien har eksplodert med globaliseringen. Cubas geografiske posisjon mellom Nord- og Sør-Amerika er interessant i så måte, det er ikke uten grunn at Havanna i århundrer var en viktig havneby. Nå utvides Panamakanalen for de digre New Panamax-skipene, samtidig som Cubas nære allierte Nicaragua planlegger å bygge sin egen, konkurrerende kanal. Men foreløpig finnes det knapt havner i Karibia som kan ta imot skip av New Panamax-standard, bortsett fra Mariel, og kapasiteten er utilstrekkelig på USAs østkyst. Tenk bare: Når en vare skal sendes fra Asia til USAs østkyst går den i dag kanskje til USAs vestkyst og senere i trailer eller tog østover. I stedet kan skipet fortsette gjennom Panama-kanalen, hvorpå varene kan lastes over på mindre skip på Cuba. Landet har høyt kvalifiserte arbeidere som kan bearbeide produktene.[2]

Skip som har lagt i land på Cuba kan per i dag ikke besøke USA før det har gått seks måned-

er – på grunn av den bredt internasjonalt fordømte handelsblokaden. Men Cuba satser på at USA vil finne havnen så forlokkende at den vil bidra til å fremskynde blokadens slutt, noe som etter alle solemerker ville gi Cuba en økonomisk boost, en symbolseier og en styrket stilling i Latin-Amerika.

Hva hvis blokaden tar slutt?

Jeg nevnte blokaden. Hva hvis USA – i et forsøk på å lokke og påvirke snarere enn å isolere og knekke sin nabo i Karibia – opphever sitt reiseforbud og, på sikt, alle sine økonomiske sanksjoner? Vil Cuba bli nedrent av amerikanske turister? Betyr det slutten på systemet? Ikke nødvendigvis. En har hatt turisme fra resten av verden i over tjue år, en nærmer seg tre millioner årlig, og det finnes allerede rundt 100.000 nordamerikanere som reiser til Cuba årlig, enten via tredjeland (ulovlig), eller på akademiske eller kulturelle pakketurer som Barack Obama har gitt grønt lys til.

Det cubanske systemet er designet slik at de fleste av turismeinntektene går rett i statskassen, enten direkte (hoteller, statlige supermarkeder) eller indirekte (skattlegging av private tilbydere av tjenester, skattlegging av deres personlige forbruk av «luksusvarer»). Dette gir staten mulighet til å fordele inntektene på hele befolkningen i form av økte lønninger og bedre fellestjenester.

Og motsatt en vanlig oppfatning er det ikke slik at Wal-Mart plutselig kan åpne en masse utsalg i Havanna, med mindre cubanske myndigheter gir klarsignal det, noe som i alle fall med dagens cubanske regjering fremstår som usannsynlig. Det ville ta tid (det vil kreve et lovverk som tillater disse selskapene å opprette egne virksomheter på Cuba, og kanskje handelsavtaler mellom landene). Men uansett synes den cubanske regjeringen mer interessert i å bygge opp et nasjonalt, småskala næringsliv, og har som en fanesak å motvirke «ensrettingen som kommer fra globaliseringen».

Blokadens slutt, som antakelig vil komme sakte og gradvis, vil føre til endringer på Cuba. Men det er lite trolig at den vil føre til noen tsunami.

Det politiske systemet

Vanskeligere enn å si noe om økonomien, er det å si noe om hvor det cubanske politiske systemet vil gå i fremtiden. Men for å kunne foreta en kvalifisert gjetning er det nødvendig å gå en ganske stor omvei, og å se på hvordan systemet faktisk ser ut i dag.

Cubas nåværende politiske system tok form på midten av 1970-tallet og gjennomgikk endringer i 1992 med en grunnlovs- og valgreform. Systemet hadde og har viktige likhetstrekk med det som fantes i Sovjetunionen og i østblokklandene, for eksempel er friheten til å etablere egne organisasjoner eller medier sterkt innskrenket eller ikke-eksisterende. Men forskjellene er kanskje vel så viktige som likhetene.

De cubanske politiske institusjonene er vanskelige å få tak på, og for spesielt interesserte viser jeg til statviteren Peter Romans bok *Peoples Power* fra 2003, en av svært få detaljerte studier av disse. Litt skisseaktig kan en kanskje beskrive systemet slik: En har et kommunistparti som utarbeider målsetninger for den langsiktige samfunnsutviklingen. I tillegg til dette har en «folkevalgte organer» som eksisterer delvis uavhengig av partiet, i den forstand at sistnevnte ikke har lov til å blande seg inn i nominasjonsprosessen.

I valg til lokalparlamentene finnes en viss konkurranse mellom kandidater (partimedlemmer og ikke-medlemmer), som nomineres i nabolag, selv om valgkamp er forbudt. En har institusjoner som skal sikre at befolkningen deltar aktivt i utformingen av lokalpolitikken også utenom selve valget. For å bli valgt videre oppover, må en bli nominert av en valgkommisjon, dette fungerer som en silemekanisme og per i dag er det lite trolig at en opposisjonell ville slippe gjennom. I parlamentet

finnes ikke-partimedlemmer, men i praksis arbeider dette organet innenfor de rammer som partiet har fastsatt, slik også regjeringen gjør det (og består i praksis av ledende partimedlemmer). Det har i det siste imidlertid vært flere tilløp til åpen, saklig diskusjon i parlamentet (f.eks. om cubansk bistand til andre land, og om homorettigheter eksplisitt skulle nevnes i den nye arbeidslivsloven). En ny regel som sier at ingen folkevalgte på høyere nivå kan sitte i mer enn to femårsperioder, synes å ha som formål å hindre forgubbing og at en får et sjikt av politikere uten bånd til folket.

Måter å uttrykke sin misnøye med valg-systemet på, er å stemme blankt, annullere stemmeseddelen, eller ikke stemme. Andelen av befolkningen som velger en av disse tre variantene økte ved sist valg og nærmer seg 15 %.

Kommunistpartiet på Cuba er også forskjellig fra det sovjetiske og de østeuropeiske, både med hensyn til indre forhold og dets rolle i samfunnet. Det er det eneste partiet, og det praktiserer såkalt demokratisk sentralisme. Men ulikhetene er verdt å merke seg: Det ble etablert først etter revolusjonen, og avholdt sin første kongress i 1976, sytten år etter at Fidel Castro og hans menn tok makten. I et forsøk på å holde opportunisten unna, har en utviklet en rekrutteringsmekanisme hvor kandidater til medlemskap foreslås av sine nærmeste kollegaer, og deres naboers meninger innhentes. Det er et ideal at ingen skal presses til å gå inn og hovedkriteriet for medlemskap synes å være personlige kvaliteter mer enn absolutt ideologisk «rettlinjethet». Partiet viser vel så hyppig til frigjøringshelten José Martí sine idéer som Marx og Lenin, og flere ideologiske tendenser synes å være representert i dag. Kanskje også sosialdemokrater. Ved minst én anledning har det blitt foreslått å bytte navn på partiet, til noe som favner bredere. Religiøse er velkomne.

Foran forrige partikongress arrangerte organisasjonen en stor folkespørring hvor millioner av cubanere deltok, i tillegg har en tradisjon for å benytte anonyme meningsmålinger. Dette gjør ikke Cuba i seg selv til noe demokrati, men bidrar trolig til å redusere avstanden mellom parti og folk.

I tillegg til de representative politiske organene og partiet, spiller også de såkalte masseorganisasjonene på Cuba en rolle i samfunnsdebatten. Det er her snakk om f.eks. kunstner- og forfatterforeningen, småbrukerlaget, fagbevegelsen. Disse veksler mellom å arbeide til støtte for systemet og det å presse på for å fremme egne syn, selv om den første funksjonen altfor ofte har vært og er den dominerende. Det finnes imidlertid eksempler på diskusjon, uenighet og motstand om viktige spørsmål, og disse organisasjonene har interne mekanismer for å fremme forslag, etc.

En kan ikke bare se på systemet, men også hvilken kontekst det eksisterer innenfor. Selv om det cubanske systemet har mange autoritære trekk, fungerer det i praksis på en mer

fleksibel og åpen måte enn det som var vanlig i «de sosialistiske landene» det forrige århundret.

Noen årsaker til dette kan være kontakten med omverdenen som følge av at landet mottar tre millioner besøkende hvert år (inkludert hundretusener av cubanere i utlandet som drar hjemom), at 250.000 cubanere reiste til utlandet i fjor (i januar 2013 forsvant systemet med utreisestillatelser, selv om mange reiste utenlands også før disse forsvant), ny kommunikasjonsteknologi (mange har mobiltelefoner og fra i sommer ble det mulig for alle cubanere som har råd til det å koble seg på nettet med mobiltelefonen). I fjor ble statens fjernsynsmopol i praksis avskaffet – en liten medierevolusjon på Cuba som knapt ble nevnt av internasjonale medier – ved at man slapp løs den latinamerikanske kanalen Telesur på bakkenettet. Den er venstreorientert og Cuba-vennlig, men gir likefullt cubanerne muligheter en ny og mer direkte tilgang til hva som skjer ute i verden (kanalen overfører gjerne taler av Barack Obama i sin helhet, reklamer for raskt bredbånd, lar opposisjonspolitikere i land som Venezuela og Bolivia uttale seg på direkten, etc).

HVORDAN KAN CUBA FÅ TILGANG PÅ KAPITAL, UTEN KAPITALISME, SOM FIDEL CASTRO FORMULERTE DET?

Det er også av betydning for debattklimaet at en har sluppet fri alle eller nesten alle som Amnesty International regner som samvittighetsfanger – uten om én (1) sist jeg sjekket – selv om det finnes opposisjonelle som ikke får reise inn i landet, og andre som blir utsatt for ulike former for trakassering. Det har mye å si for det politiske klimaet at en har full religionsfrihet, at myndighetene aktivt ber folk respektere seksuelle minoriteter og at Raúl Castro har bedt folk kritisere uten frykt.

Flere politiske endringer?

Når en ikke har fått noe folkekrav om å gå over til et flerpartisystem kan det også ha med å gjøre at partiet har kunnet vise til trusselsituasjonen landet så lenge har vært under. Tilhengerne av ettpartisystemet har kunnet vise ikke bare til Lenins partiteori, hvor kommunistpartiet skal lede arbeiderklassen, men også til frigjøringshelten og den liberale tenkeren José Martí. Han skrev at alle gode krever måtte slutte sammen, stå sammen i et parti, slik at ikke ytre fiender får gjennomføre sin splitt-og-hersk-strategi.

Likevel uttalte Raúls datter Mariela Castro på CNN for en stund siden, at hvis presset fra USA og den langvarige handelsblokaden forsvinner, da vil det ikke gi mening å ha bare ett parti. Raúl Castro selv har snakket om behovet for mindre grunnlovsendringer, men har også

sagt at det landet behøver er å demokratisere partiet internt og at en ikke må tillate flere partier. Dette utelukker imidlertid ikke at partiet kunne omgjøres til et bredere «venstreparti» eller «revolusjonsparti» som tidligere nevnt.

Høsten 2013 sirkulerte det likevel rykter i politiske og akademiske miljøer i Havanna om at andre og mer dyptgående endringer var på gang. Alle hadde til felles at de bar bud om et mer pluralistisk system: Et sa at myndighetene planlegger å legge til rette for en opposisjon «light» i parlamentet, til at en vil innføre en slags flerpartimodell, muligens med visse fordeler for det ledende partiet. En skulle begrunne dette med at alle har rett til å organisere seg som de vil, men at en trenger den kontinuitet og styring som er nødvendig for å lede samfunnet i sosialistisk retning, å stå imot presset fra USA og kapitalismen, etc. Opposisjonen skulle nektes finansiering fra utlandet.

Jeg har mine tvil om ryktene. Men det nære samarbeidet mellom Cuba og Venezuela de siste årene – et land som hevder å være på vei mot sosialisme, men har flerpartisystem – har bidratt til at en i den cubanske samfunnsdebatten ikke lengre snakker om ettpartisystem som en absolutt forutsetning for å nå målet om et sosialistisk og senere kommunistisk samfunn. Det er i alle fall vanskelig å tenke seg at så store endringer som har funnet sted i det cubanske samfunnet de siste tjue årene, som blant annet kommer til uttrykk i form av en bredere og langt mindre tabureget debatt, ikke skulle få sitt motsvar i form av endringer av en viss betydning i de politiske institusjonene.

Noen cubanere fester lit til Radio Bemba, ryktebørsen, og siterer i den sammenheng gjerne det følgende spanskspråklige ordtak: «Når bekken lager lyd, er det fordi det er småstein på vei». Og enten ryktene har noe for seg eller ikke: Nok en gang kan en tenke seg flere scenarier enn overgang til flerpartisystem med på overflaten pluralistiske, men ofte pengestyrte valg etter inspirasjon fra Cubas naboland, eller «en kinesisk vei». Cuba har overrasket utenlandske observatører tidligere.

[1] Denne har siden 1962 har sikret alle cubanere visse basisvarer hver måned, men utvalget av rasjonerte varer har gradvis minnet og blokken dekker i dag bare cirka en fjerdedel av månedens forbruk, resten må man altså kjøpe til ordinære priser f.eks. på jordbruksmarkedet, hos slakteren, på supermarkedet, e.l. Strengt tatt vil det være riktigere å si «forsyningsblokk» enn «rasjonsblokk» ettersom alle varene som tilbys gjennom denne, også selges på det frie markedet, til høyere priser.

[2] Kan en slik frihandelssone styrke kapitalistiske krefter på Cuba, skape et press om større økonomisk liberalisering, sette i gang endringer som en ikke kan kontrollere? En kan ikke utelukke dette. Men tanken bak denne sonen synes å være nettopp den at en skal holde de utenlandske selskapene innenfor en liten kapitalistisk «øy».

Eks-CIA-agent avslører hvordan venezuelanske studenter fikk kupptrening

I et intervju med aporrea.org avslører cubaneren Raul Capote her CIAs strategi på venezuelanske universiteter for å skape en form for destabiliserende opposisjonsbevegelse blant studentene. Han diskuterer også medias manipulering og bekrefter at en utvist USA-diplomat (høsten 2013) var CIA-agent.

Raul Capote er cubaner, men ikke hvilken som helst. I ungdommen ble han vervet av CIA. De tilbød han store pengebeløp for å konspirere mot Cuba. Men noe uventet skjedde. Capote arbeidet i virkeligheten for Cubas sikkerhetstjeneste. Han fungerte dermed som dobbeltagent. Her er et intervju han ga i Havanna.

- Hvordan var prosessen som førte til at du ble vervet av CIA?

- Det var en prosess over mange år hvor jeg ble forberedt og vervet. Jeg var leder for en cubansk studentorganisasjon som var utgangspunktet for en annen organisasjon, «Asociación Hermanos Saíz» (Saíz-brødrene stiftelse). Det var en gruppe for skapende unge malere, forfattere, artister, altså kunstnere. Jeg arbeidet i en by, Cienfuegos, som hadde virksomheter av stor interesse for fienden. Det var en by hvor storindustrien ble bygget ut på dette tidspunktet, f.eks. et senter for elektrisitetsforsyning, det eneste på Cuba akkurat da. Mange ungdommer jobbet her. Av samme grunn var det mange unge ingeniører her med utdannelse fra Sovjetunionen. Vi snakker om siste del av 80-tallet under perestroikaperioden i Sovjet. Mange cubanere som kom fra Sovjet denne tiden var antatt å være påvirket av disse tankene. Også derfor var dette et interessant område for CIA. Og utfra det faktum at jeg var en ungdomsleder av en kulturorganisasjon hvor mange ingeniører deltok, førte til at jeg ble av interesse for nord-amerikanerne. De oppsøkte møtene våre, men opptrådte aldri som fiender eller offisielle representanter for CIA.

- Var det mange eller bare én?

- Flere. De presenterte seg altså aldri som representanter fra CIA eller som folk som kom for å lage bråk. De presenterte seg for oss som mennesker som ville hjelpe oss med vårt prosjekt og som hadde evnen til å finansiere det. Forslagene deres var interessante, okay, fordi et litteraturprosjekt krever muligheten til publisering. Det er et meget sammensatt marked og de kom med navn på forleggere. Det som skjedde var at i kontaktprosessen med oss ble det de ønsket helt åpenbart. Etter at de hadde tatt kontakt, frekventert møtene våre, begynte å love finansiering, da kom betingelsene for finansieringen.

PÅ CUBA HAR VI LYK-
TES I Å BEKJEMPE
FIENDEN EN MILLI-
ON GANGER FORDI VI
HAR BEFOLKNINGEN MED
OSS.

- Hvilke betingelser hadde de?

- De sa: Vi har evnen å stille markedet til deres disposisjon, få dere inn i bokmarkedet, eller skulptur, film, hva som helst. Men vi trenger sannheten, fordi det vi selger i markedet er bilde av Cuba. Det må være realistisk, ha med problemene om hva som skjer i samfunnet. De ønsket å sverte Cuba. Det de var ute etter var at vi kritiserte revolusjonen, basert på deres egen anti-cubanske propaganda.

- Hvor store budsjetter disponerte de?

- De kom med ubegrensede pengemidler, dette skjønte vi etter hvert som vi fant ut hvor pengene kom fra. F.eks. var USAID en stor bidragsyter, egentlig de som kontrollerte budsjettet. De kanaliserte pengene gjennom NGO (ikke-

statlige organisasjoner), mange av dem konstruert bare for bruk på Cuba. Det var NGOer som egentlig ikke eksisterte men bare konstruert for dette formålet, altså for denne typen oppgaver på Cuba. Vi snakker her om tusener av dollar. Et eksempel. En gang tilbød de meg ti tusen dollar bare for å ta med anti-cubanske elementer i en roman jeg skrev.

- Hvilket år snakker vi om?

- Rundt 1988/89.

- Hvor mange kunne være kontaktet eller blitt knyttet opp mot disse folkene?

- I virkeligheten varte deres suksess ikke lenge på Cuba. Det henger sammen med at det på Cuba eksisterte en kultur for total konfrontasjon i møtet med denne typen ting. Folk skjønte at det lå noe bak historien om at de ønsket «å hjelpe» oss. På et bestemt tidspunkt rundt 1992 avholdt vi et møte med alle våre medlemmer hvor vi besluttet å utestenge dem. De fikk ikke delta mer på møtene våre. Da vi gjorde dette, stengte dem ute fra vår organisasjons hovedkvarter, begynte de å kontakte oss enkeltvis. De oppsøkte meg, spesielt, men også andre yngre kamerater.

- Hvilke profilering var de ute etter?

- De ønsket fremfor alt den gangen å presentere Cuba som et land i kaos, at sosialismen på Cuba ikke var i stand til å dekke befolkningens behov, at Cuba var et sosialistisk land med stor fattigdom og ikke minst en modell som ingen likte. Dette var hovedmålet de forfulgte den gangen. Vi var innledningsvis med på dette inntil 1994. Da dro jeg til Havanna og her i hovedstaden begynte jeg å arbeide for fagforeningen til kulturarbeiderne. De representerte kulturarbeiderne i hovedstaden. Da ble jeg mer interessant for dem fordi jeg steg fra å være en ungdomsleder for 4.000, til leder av en fagforening med 40.000 medlemmer bare i

Havanna. I denne perioden dukket det opp en kvinnelig professor fra et nytt universitet som skulle gi min litterære produksjon en pangstart, bli min representant og sørge for at det skjedde noe.

- Vet du hva hun het?

- Nei, fordi de brukte pseudonymer, aldri virkelige navn. Og dette med å fremme meg som forfatter, var de virkelig interessert i, fordi de ville gjøre meg til en internasjonalt kjent person. Promotere og derigjennom kompromittere meg indirekte. Og i 2004 dukket det opp i Havanna en person som er velkjent i Venezuela, Kelly Keiderling. Kelly kom til Havanna som sjef for kontoret for presse og kultur. De arrangerte et cocktailparty og der traff jeg 12 nordamerikanske (fra USA) og europeiske funksjonærer. Dette var erfarne folk som hadde drevet tidligere i Sovjetunionen. Andre hadde trent folk i tidligere Jugoslavia, vært med på regnbuerevolusjonen. De var interessert i å treffe meg. Kelly ble veldig nær. Hun begynte å forberede meg, instruere meg. Etter hvert fikk jeg en meget grundig trening om hvordan organisere alternative, uavhengige grupper, hvordan organisere og trene ungdomsledere osv.

Da jeg begynte å arbeide satt hun meg direkte i kontakt med representanter fra CIA. Jeg var klar for oppdrag. Renee Greenwald var den som representerte CIA. Det var han som hadde direkte kontakt med meg. I tillegg satt de meg i kontakt med Mark Waterhein, som var leder av Prosjekt Cuba. (Pan-American Foundation for Development). Denne mannen hadde direkte tilknytning til Cuba gjennom finansiering av anti-revolusjonære prosjekter. Også i Venezuela. Disse prosjektene var nært forbundet og i perioder var det vanskelig å skille hvem som arbeidet med hva. I denne sammenhengen oppstod tanken om å skape prosjektet Genesis.

Genesis er kanskje oppskriften på mange ting som foregår i verden i dag fordi det startet som et prosjekt som var rettet mot universitetsungdom på Cuba. De gjorde noe lignende i Venezuela. Hvorfor? Ideen var å omdanne universitetene, som alltid hadde vært revolusjonære, som alltid hadde produsert revolusjonære i disse landene, til fabrikker for reaksjonære. Hvordan? Ved å skape ledere.

I HVER ENESTE AM- BASSADE I LATIN - AMERIKA HAR CIA AGENTER UNDER DEKKE AV Å VÆRE DIPLOMA- TISKE FUNKSJONÆRER.

- Kjenner du navnet på venezuelanerne?

- Nei. Vi snakker om hundrevis. Jeg overvåket en gruppe og fulgte en annen. De arbeider langsiktig og etter den samme planen som ble brukt overfor Cuba. De startet i Venezuela før Chavez' regjering kom til makten. Det langsiktige arbeidet dreier seg altså om å gjøre universitetene om til reaksjonære festninger for derigjennom skape en ny høyrebevegelse.

- Arbeidet CIA bare i Caracas?

- Nei, i hele Venezuela.

- Hva gjorde professorer interessante for dem?

- Professorer er meget enkle. Finn de profesorene som er misfornøyd med institusjonen de arbeider i, altså frustrerte mennesker, fordi de anser at de ikke får det eller den anerkjennelsen de fortjener. Var de opp i årene var

det enda bedre. Du sender dem invitasjon til å delta på en stor internasjonal vitenskapelig kongress innen deres fagfelt. Da er de evig taknemlig overfor deg fordi det var du som oppdaget deres talent som ikke ble anerkjent på universitetet. Etter deltagelsen på kongresser utstyres de med CVer som beskriver hvilke kurser de har deltatt på og som øker egoet og deres faglige status på universitet, fordi de ansees som ledende fagpersoner innen visse fagfelt, selv om kursene har vært bagatellmessige.

- Var dette effektivt?

- På Cuba oppnådde de ikke mye. Først av alt fordi jeg ledet prosjektet og jeg ikke var CIA-agent. Hele prosjektet gikk gjennom meg. Vi reduserte tempoet i prosjektet så mye som mulig fordi vi visste hensikten med det. Men tenk på målsettingen som var langsiktig. De ventet bare på den rette historiske situasjonen hvor kontrarevolusjonen kunne iverksettes. De tenkte i fem- og ti-års perioder. De ventet på det øyeblikket på Cuba når våre historiske ledere Fidel og Raul Castro var borte. Da skulle de slå til, med full støtte fra den internasjonale pressen, NGOene, USAID og alle de som arbeidet for CIA og for deres penger. Vi skulle stifte en organisasjon som skulle fremstå som et alternativ til revolusjonen. Det var poenget med «Genesis Foundation For Freedom.»

- Hva er «Foundation»?

- «The Genesis Foundation For Freedom» skulle i utgangspunktet starte revolusjonær debatt, men den egentlige hensikten var å skape forvirring. Revolusjonære i teorien, men når det kom til praksis var de reaksjonære. De forestilte seg at når Fidel døde ville det oppstå intern uenighet og da var tiden inne for dem til handling. Da skulle revolusjonen falle.

- Vi snakker her om 2006? Hva var planen?

- CIA-sjefen og jeg møttes her i Havanna etter

at de tok direkte kontakt. Også diplomatfunksjonærer deltok. En av dem sa til meg at de skulle organisere en provokasjon. "Vi vil få en fyr til å gå ut sentralt i Havanna med krav om demokrati og i tillegg sørge for at det ble utført diverse andre provokasjoner på forskjellige steder på en slik måte at de cubanske sikkerhetsstyrkene blir tvunget til å reagere. Seinere setter vi i verk en stor kampanje i pressen." Det mest interessante for meg var dette spørsmålet: Hvordan kan en ambassadefunksjonær ha makt til å sette i gang en mediekampanje, og vite at mediene vil bøye seg servilt for dette?

Jeg sa derfor rett ut at planen var galskap. Denne mannen du nevner for meg som du kaller Darcy Ferrer, en ung doktor som de hadde som agent, skal være leder for en oppstand? Ingen kommer til å følge han midt i Havanna sentrum. Dagen de hadde plukket ut var Fidels fødselsdag! Hør her, sa jeg, hvis den mannen på den dagen går ut med proklamasjoner eller starter en eller annen form for oppstand midt i Havana, kommer folk flest bli forbanna. Det er til og med mulig at han blir drept. Hvorfor og hvordan kan dere plassere han i en slik situasjon? Men de sa rett ut at det beste som kunne skje var at han ble drept. Det ville være perfekt. Og de forklarte hva som da ville skje. Alt han trengte å gjøre var å provosere. De ville sørge for at det ble en konflikt i gatene. Hvis det skjedde ville pressen gjøre resten. De ville starte en stor mediekampanje om fullt kaos på Cuba, at landet var uten styring, at Raul var ute av stand til å holde kontroll, at sivilbefolkningen ble drept, at studentene ble slått ned i gatene, at politiet begikk forbrytelser osv. Ligner dette på Venezuela? Det er ikke tilfeldig, det er slik det gjøres.

- Og etter dette?

- Straks alle forutsetningene var på plass, når mediene hadde konstruert et «bilde», når hele verden ble antatt å tenke på Cuba som et katastrofeområde, at de drepte mennesker, alle

motstandere. Da var min organisasjon klar for sin oppgave.

- Og det var?

- Å samle den internasjonale pressen med utgangspunkt i min posisjon som universitetsprofessor og forfatter og som leder for denne organisasjonen, og gå ut offentlig og be USAs regjering om å intervenere på Cuba for å garantere livene til sivile og bringe fred og rolige forhold for Cubas befolkning. Å snakke til USAs regjering på vegne av Cubas folk. Helt utrolig!

Planen falt sammen. Det kom ingenting ut av det, men som dere kan se i ettertid, slik det gikk i Libya, var det regissert på den samme måten. Mer enn 80% av informasjonen som ble gitt var fabrikkert. De gjør det samme i Syria og i Ukraina. Jeg kjenner en rekke ukrainere fra denne organisasjonen. Jeg har snakket med dem om det som skjer. Mange ønsker nærmere kontakt med Vest-Europa og demonstrerer fredelig, men det er andre (på den ytre høyresiden) som tar seg av provokasjonene, brenner og ødelegger. I praksis er dette en repetisjon at det samme opplegget for Cuba hvor media spiller en helt sentral rolle.

- Er det en direkte forbindelse mellom CIA og ambassadene i de ulike landene?

- Helt direkte. I hver eneste ambassade i Latin – Amerika har CIA agenter under dekke av å være diplomatiske funksjonærer.

- Er det noen land med mange CIA-agenter, utfra det du vet?

- På et bestemt tidspunkt var det en stor konsentrasjon i Ecuador, og i Venezuela naturligvis. Det var en stor bokmesse der i 2012 hvor jeg også var, og der traff jeg alle jeg kjente fra Cuba. Alle CIA-agentene, inkludert Kelly Keiderling, var i Caracas akkurat da. Jeg var på et TV-show på Venezuelas TV hvor jeg snakket akkurat om dette temaet ganske forsiktig fordi

det dreier seg om relasjonene mellom to land. Det gjelder ikke på Cuba fordi landet ikke har et normalt forhold til USA, vi er fiender. Men vi snakket om diplomater og relasjoner og det var litt ubehagelig å gjøre dette uten konkrete bevis. Vel, jeg gjorde dette intervjuet og det fulgte en fordømmelse i etterkant. Kelly Keiderling er ekspert på denne typen krigføring, uten tvil. Når en følger hennes reiserute i ulike land følger denne typen konflikter i etterkant.

Når en analyserer Venezuela og det som nå skjer der (2013/14, oversettelsers tilføyelse) tenker jeg at det mest karakteristiske har vært den voldsomt aggressive manipulasjonen av informasjon. Kolossalt aggressiv. Den er tatt til et punkt hvor en må si at det blir en tabbe fordi bilder som brukes ikke er fra Venezuela. Jeg så et mye brukt bilde hvor en soldat opptrer med en journalist med et kamera. De er koreanere, det et foto fra Korea, de er asiater. De ser ikke ut som Venezuelanere i det hele tatt. Det samme med uniformene. Dette bildet har aggressivt blitt brukt overfor verdensopinionen for å gi et inntrykk av hva som foregår i Venezuela.

- De kontrollerer media. Har du noen erfaring med trening av journalister til dette?

- Nei, men CNN har alltid vært nært knyttet opp til slike begivenheter. Særlig CNN på spansk har i denne saken vært et uvurderlig redskap for disse folkene. Men for å forstå det som skjer, at de er i stand til å igangsette en kampanje, må du skjønne at TV-stasjoner ikke er fristilte, uavhengige. Det er konglomerater, også kommunikasjonskonglomerater – og hvem er det som styrer disse? Hvem er den øverste sjefen for kabel TV, filmkanalene, vanlig fjernsyn osv.? Her er Westinghouse, General Electric, de samme som produserer krigsfly, de samme som produserer til USAs krigsindustri; dette er de samme folkene som eier fjernsynsnett, filmstudioer, aviser, tidsskrifter, forlag osv. De samme folkene som lager bombefly la-

Raul Capote
Foto: aporrea.org

ger godsakene du koser deg med om kvelden, underholdningen du får på TV og som styrer aviser over hele verden. Hvem står de til ansvar for?

- Når du ser det som skjer her i Venezuela og sammenligner med egne erfaringer fra Cuba, hvilke konklusjoner trekker du da?

- Det er en ny strategi de har utviklet basert på erfaringer fra hele verden, men jeg er helt overbevist om at de bare kan oppnå resultater når menneskene ikke støtter revolusjonen. De klarte det med Milosevic fordi han hadde mistet oppslutning som følge av andre begivenheter i Jugoslavia. Det samme skjedde i Ukraina fordi Janukovic var en mann med liten folkelig støtte. Denne strategien virker i land med liten folkelig støtte. Overalt hvor støtten fra befolkningen er stor, hvor folk er villig til å forsvare regjeringen, vil denne planen mislykkes.

- Og hva gjør de når planen ikke fungerer?

- De fortsetter, de perfektionerer det. Vi er fienden, Venezuela, Cuba og alt av andre alternative bevegelser i Latin-Amerika. Vi er verdens dissidenter, vi lever i en verden dominert av kapitalismen. Den nye måten kapitalismen dominerer på, kan ikke lenger kalles imperialismen – det er noe nytt som går utover det marxister skrev om i tidligere tider. Det er en ny makt som nesten er global som er dannet av store transnasjonale selskaper. Vi er fienden fordi vi presenterer et alternativt prosjekt. Den løsningen de presenterer for oss er ikke det. Vi vet hvordan vi kan gjøre det og Cuba, Venezuela og de andre landene i ALBA har demonstrert at det er mulig. Den cubanske revolusjonen har eksistert i 55 år og som følge av politisk vilje har den oppnådd resultater som selv ikke USAs regjering med alle verdens penger har vært i stand til. Så vi er et «dårlig» eksempel.

Jeg har spurt mine studenter: Kan dere tenke dere at verdens utstøtte faktisk vet hva vi gjør,

hva vi makter med sparsomme ressurser men med vilje til revolusjon og en ny fordeling av verdens verdier? Hva ville skje med kapitalismen hvis de visste det? Hvor mye lenger ville systemet vare, systemet som bruker milliarder på milliarder dollar hver dag til å skjønne seg selv og lure menneskene?

- Hvordan kan vi møte CIA, hvordan kan vi forutse CIAs spill? Hvilke anbefalinger vil du gi?

- Jeg tenker på noe Chavez sa og som Fidel alltid har understreket for å slå imperiet: Enhet. Det er ikke et slagord, det er en realitet. Det er den eneste måten å nedkjempe slike prosjekter. En kan bare slå dem gjennom enhet i folket.

- Hvordan bruke ressursene, hvordan forsvare oss mot denne typen fremstøt?

- Armeen til bekjempelse av dette er befolkningen, folket. Dette har erfaringene fra Cuba vist tydelig. Hva skjer ellers i verden når befolkningen ikke står imot og forsvare revolusjonen? På Cuba har vi lyktes i å bekjempe fienden en million ganger fordi vi har befolkningen med oss.

- Bruker CIA databasene i sosiale nettverk og lignende i sine planer?

- De er mesterne, dette kan de bedre enn noen. Vi har nå avsløringene fra Snowden og lekkasjene fra Wikileaks slik at denne siden av virkeligheten ikke er hemmelig lenger. Vi vet nå at serverne og internett er i deres hender. Alle nettverk og tjenester kontrolleres av dem. De har tilgang til all informasjon. De nøler ikke med å lagre og bruke den. Facebook er særlig spesiell slik. Folk lagrer alt mulig der, hvem som er deres venner, interesser, smak, filmer de har sett osv. Dermed er det en kilde til førstehånds informasjon.

- Har du vært i kontakt med Kelly Keiderling etter det som nylig skjedde i Venezuela (student – opptøyene vinteren 2014, oversettters merknad)?

- Nei, jeg har ikke det. Jeg vet ikke hva hennes hensikt var (hun ble utvist fra Venezuela fordi hun møtte og finansierte terrorister.)

- Med hennes erfaring, hvor langt tror du hun klarte å komme i Venezuela og på universitetene?

- Jeg er sikker på at hun kom ganske langt. Hun er en meget intelligent agent, meget godt forberedt, dyktig og meget overbevist om det hun driver med. Hun er overbevist om rettferdigheten i det hun gjør. Hun er en betingelsesløs representant for kapitalismen fordi hun kommer fra kapitalismens elite. Det er ingen motsetning mellom hvem hun er og hva hun gjør. Og basert på min erfaring med henne, hennes kapasitet, er jeg sikker på at hun kom veldig langt i den langsiktige jobben for reversere prosessen på universitetene i Venezuela.

- Hvilke mennesker som kan være aktivister i det ene øyeblikket kan bli vervet av CIA?

- De finner dem. Enhver ungdomsleder vil de forsøke å verve. Vi må trene lederne våre. Vi kan ikke overlate dem til spontaniteten, da overlater vi dem til fienden. Ethvert prosjekt vi ikke følger opp, følger med på, vil fienden overta. Med sine enorme ressurser truer de fremtiden vår, og ikke minst ungdommen er nøkkelen her.

Den gode tingen er at fremtiden er for ungdommen i Latin-Amerika. Hvis du ikke klarer å få ungdommen til å forstå at den ville kapitalismen ikke er fremtiden og løsningen på deres problemer, da blir det ingen revolusjon i Latin-Amerika. Så enkelt er det.

Oversatt til norsk av Knut Lindner

August Bosse

- omsetjaren av Det Kommunistiske Manifestet

AV EGIL CHR. BØCKMANN

- Godtfolk!

Oddmund Løkensgard Hoel har gjeve Bosse plass i doktoravhandlinga si om målreising og modernisering i Noreg frå 1885 til 1940, og har skrive Bosse-biografien på Wikipedia. Hoel har medverka sterkt til føredraget mitt i dag.

Om Edvard Bull d.e., som skreiv fyreordet til denne utgåva av manifestet, veit me mykje. Som den gode marxisten han var, tok truleg han initiativ til å sørje for å gjera manifestet tilgjengeleg også på nynorsk. Bull vart ingen gamal mann, men sette tydelege spor etter seg i norsk historieforskning og politikk. Nestleiar i Arbeidarpartiet og utanriksminister i Hornsruds regjering. Han skreiv regjeringsfråsegna i 1928. Det seiest at den skreiv han med det føremål at regjeringstida skulle bli stutt.

August Bosse, fødd i Øyestad i Aust-Agder i 1873, vart heller ingen gamal mann. Dei to siste åra av livet sitt var han sjukeleg og livnærte seg ved korrekturlesing og omsetjingsarbeid. Han døydd av hjarteslag i 1921, berre 48 år gamal, eit halvår etter at han avslutta omsetjinga av «Det kommunistiske manifestet» til nynorsk. Bosse lét etter seg kone og dotter, og har etterkomarar i dei nordamerikanske Sambandsstatane.

Bosse var maskinsetjar, ein faglærd typograf. Typografane blei dei første som fagorganiserte seg i Noreg, deira fagforbund Norsk centralforening for bogtrykkere det eldste i Norden, skipa i 1882. Som det seinere heitte i ei helsing til dette fagforbundet nokre tiår etter:

«Det er det største
å være det første
som sluttet pagten
og anslo takten»

Ein uvanleg typograf

Bosse var ein heller uvanleg typograf, og ein framifrå kulturformidlar. Gjennom fleire år var han ein av redaktør Rasmus Steinsviks næraste medarbeidarar i venstre- og nynorskavisa Den 17de Mai. Bosse var sers stø i nynorsk og truleg den viktigaste forvaltaren av husnorma i Den 17de mai i Steinsviks redaktørtid. Denne avisa var utan tvil den viktigaste normgivande instansen for nynorsk, ettersom avisa hadde stor utbreiing og var den leiande nynorskinstitusjonen frå skipinga i 1894 og iallfall til ut i mellomkrigstida. Bosse si rolle som nynorsk omsetjar går fram av ein nekrolog: Han sat på Monoline-maskina og kunne «17de-rettskrivinga» på fingrane, «og han vilde ikkje hefta tida burt med aa setja dei rettskrivingane som innsenderane nytta; han sette flest alle manuskript med «17de-rettskriving.»»

DU FINN IKKJE MANGE
FRAMANDORD I BOSSES
OMSETJING. HAN VAR
EIN MEISTER I Å LEI-
TE FRAM GODE NORSKE
ORD OG UTTRYKK.

Men – han nøgde seg ikkje med dét: Han omsette mange litterære verk for Den 17de Mai frå 1918 og for Norsk Barneblad. Desse var kjellarforteljingar, dei stod i 'kjellaren' nedst på avissidene og var gjerne populær folkelesnad. Han omsette titlar som «Amerika-Johan», «Farkelaget», «Teaterborn», «Still Jim», «Al-Mansurs kjærleikseventyr», «Mark Twains utvalde skissor», «Eventyr i Sudhavet», «Små svenske bygdesogor», «Bruri frå steppone», «Spøjarkompaniet», «Polsk blod» og ei rekke mindre kjellarar og ymist elles. Ialffall ei av forteljingane, «Polsk blod», blei gitt ut som

bok.

Ein meister i å leite fram norske ord og uttrykk

For Bosse var språkmektig. Den 1. mars 1907 reiste han til Berlin. Norsk centralforening for boktrykkes fagblad Typografiske meddelelser skriv 9. mars same år at han drog dit: «for at tiltrede plads der», som montør ved maskinfabrikken Monoline. Han tileigna seg gode kunnskapar i tysk. Tre år etter blei han reisande maskinmontør og agent for to norske maskinbedrifter, og reiste mykje i Noreg, Sverige og Tyskland. I folketeljinga i 1910 er han oppført som 'handelsreisende'. Det Norske Arbeiderpartis Forlag valde ein røynd målkunstnar til å omsetja «Det kommunistiske manifestet» til nynorsk. Rett nok skriv han i innleiande ord i manifestet at ikkje berre den åttande godkjende tyske utgåva ligg til grunn, men også Valborg Sønstevalds omsetjing til riksmål. Truleg ei form for kvalitetssikring av innhaldet.

Du finn ikkje mange framandord i Bosses omsetjing. Han var ein meister i å leite fram gode norske ord og uttrykk. Og så er jo nynorsk eit mykje rikare mål enn bokmål.

Målføringa til August Bosse i omsetjinga hans av manifestet er stødig og etter måten ein-skapleg. Berre på nokre få punkt har det vore naudsynt å gjera små rettingar. Han fylgjer Ivar Aasen og den nye rettskrivinga av 1917 i det store og heile. Eit viktig avvik frå Aasen er at Bosse har valt a-form i staden for Aasens i-form: Det står makta, ikkje makti. I-forma var bortimot einerådande i nynorsk fram til 1917. I -30-åra var det store ordskeifte om framvegane for nynorsk rettskriving, som enda med at i-forma hamna i klammer i 1938. No seinast i 2012 er forma heilt utestengd av offisiell nynorsk rettskriving. A-forma står sterkast i

austlandsk, trøndsk og nordleg nord-norsk. I-forma og variantar av henne finst i vestnorsk, i Setesdal og Telemark, i dølsmål og på Helgeland.

Bosse har visst å ause av nynorsk ordtilfang i omsetjinga si. Eg vil berre nemne nokre døme på gode norske ord han nyttar i staden for lånte ord frå anten latin, gresk eller tysk:

Verdsbokheim = verdslitteratur (frå latin)

Verlag = klima (frå gresk)

Umveges (uttale med o) = indirekte (frå latin)

Tilverknadsgogn = produksjonsmaskin (frå latin)

Tile = scene (gjennom latin frå gresk)

Huslyd = familie (gjennom tysk frå latin)

Hugsviv = tanke, innfall (frå tysk)

Hardstyre = tyranni (frå gresk)

Eldhug = entusiasme (frå gresk)

Forvitne = interesse (frå latin)

Age = respekt (frå latin)

Desse orda og fleire til kan de finne i ordlista baki denne andre utgåva av manifestet på nynorsk. Sume av orda er òg sjølvforklarande.

God kjennskap til Marx og Engels

Bosse må ha hatt god kjennskap til Karl Marx og Friedrich Engels og tankane deira før han gjekk laus på omsetjaroppgåva. For dét hadde leiande fagforeiningsfolk på hans tid. Fagbladet Typografiske meddelelser brakte ofte artikkelar av meir samfunnsanalytisk slag. Marx var ofte sitert. Bosse skreiv om faglege og andre emne i fagbladet. Han var eit sjeldsynt døme på ein målmann sentralt i den faglege arbeidarrørsla. Men innlegga, referata og artiklane hans i fagbladet kom på bokmål (riksmål). I 1902 var Bosse kandidat til vervet som redaktør i fagbladet, men nådde ikkje opp i røystinga. Tydelegvis var han den gongen ikkje kjend som skribent utover ein mindre krins. Det er ikkje lett å finna alt Bosse skreiv i fagbladet før han tok til som fagforbundsformann. Mange av innlegga i fagbladet på den tida, sannsynlegvis også fleire av Bosses, var usignerte eller underskrivne med fingerte namn. Frå 1905 finn vi den same underskrifta B---e som han nyttar i manifestet.

Bosse var klubbformann i Dagbladet rett etter hundreårsskiftet, styremedlem i Den typografiske Forening og medlem av forhandlingsutvalet til foreininga ved tariffoppgjeret i 1905. I 1902 blei han vald inn i hovudstyret i Norsk centralforening for bogtrykkere. Deretter i januar 1905 vald med stort fleirtal til formann i forbundets formann i to år. Forbundet valde på landsmøtet i juli 1905 å slutte seg til Arbeidernes faglige landsorganisasjon (i dag LO). Etter eige ønske slutta Bosse som formann våren 1907. Han helsar til medlemmene og uttaler håp om at organisasjonen vil bli ved å gå framover og koma til å femne alle prenteverksarbeidarar utan eit einaste unnatak, såleis at organisasjonen kan løyse alle oppgåver som ligg framfor han.

For ein lokalkjend bæring som meg var det

storveges å finne bilete av han i boka «Bærum. En bygds historie». Bosse var medlem av den første direksjonen i Typografenes Byggeselskap på Nedre Nadderud, området som i 1902 vart døypt til Egne Hjem – og som seinare også blei namnet på ein av haldeplassane til bærumstrikken, millom Ringstabekk og Bekkestua. I 1902 var 30 hus fullt ferdige og innflytta. Som den kulturformidlar han var, sto Bosse i brodden for å danna ei musikkforeining på Egne Hjem.

Dei som ikkje er utvalde

Bosse deler lagnad med mange gode fagforeiningsfolk som ikkje er omtalt utførleg i lek-sika og fagrørsla sine eigne historieverk. Han tilhøyrer ikkje dei utvalde til mykje heider og omtale. Ein heidersmann, ja. Ein heilstøypt fagforeiningsmann, ja. Då han gjekk av som fagforbundsformann i 1907, skreiv fagbladet over heile førstesida 9. mars (eg siterer) at «han var en retlinjet, grei kollega, som ikke hang seg opp i bagateller. Han var en praktisk natur, der ikke gjorde for mange kruseduller med en sag, naar han var overbevist om, at han havde ret, men gik bent på tingene. Han besad en sterk logisk evne og et klart blik for fagorganisations nødvendighed. Hans væsen kunde ofte virke noget barskt og haardt, men for dem, som lærte ham nærmere at kjende, blev det snart klart, at der under det noget knappe ydre skjulte sig en varm og god karakter. Han var i al sin færd en hædersmand, og vi vil altid mindes ham som den gode kollega og den trofaste kamerat han stedse var. Det var i en vanskelig tid hr. Bosse kom ind i hovedstyret. Der var meget, som skulde bygges op, og der trængtes folk i ledelsen, der havde et aabent øie for de mangler, som var til stede. Det kan siges om hr. Bosse, at han har været opgaven voksen, og at han altid under sit virke i hovedstyret har arbeidet med bestemte maal for øie.» Sitat slutt. I nekrologen til fagbladet heiter det at Bosse frå sin ungdom alltid hadde vore ein sterkt interessert organisasjonsmann, og intelligent som han var fekk han mange til-litsverv. Han var kjend som ein usedvanleg dugande maskinsetjar og hadde ein intens arbeidsiver. Den dagen han sovna inn fekk fagbladet eit manuskript frå han. Sitat: «Alle som kjendte Bosse vil mindes ham som en retlinjet og helstøpt personlighed.»

Det står att forskning

for å få eit meir heilskapleg bilete av August Bosse. Han sto i brodden for ein radikal kampforening i fleire år. Det kan tyde på at omsetjinga av manifestet var meir enn berre eit oppdrag. Var han ein overtydd marxist? Var han òg partipolitisk engasjert, med i Arbeidarpartiet, og i tilfelle på kva side i dei partikampane som gjekk føre seg? Ole O. Lian, den seinare LO-formannen, var ein viktig støttespelar for Bosse då han tok til som fagforbundsformann. Var dei to på same politiske lina?

Bosse hadde sitt å seia om organisasjonsdemokratiet, takhøgda og ytringsfridomen i fagrørsla. I Typografiske meddelelser nr. 33 1901 skreiv han: «Jeg for min del synes, at der her i byen er nok av «huse», hvor hykleriet dyrkes, og hvor den frie meningsudveksling er banlyst og betraktes som kjæteri. --- Paa vore møder tror jeg man i længden er bedst tjent med, at medlemmerne taler rent ud af posen, uden at tage hensyn til, at man muligens kan støde nogen for hovedet. Naar folk paatager sig et hverv, faar de ogsaa vide at optræde slik, at de kan forsvare sine gjerninger.» Ord som framleis er viktige, i fagrørsla og arbeidarrørsla, ja i organisasjonslivet i det heile.

Opprinnelig et Foredrag holdt under lanseringa av «Det kommunistiske manifestet», eit retta oppattprint av den nynorske fyrsteutgåva frå 1921, på Dovrehallen Bar & Restarant 1.mai 2014

MANIFESTET
no på nynorsk!

Manifestet som Marx og Engels gav ut i 1848 er tvillaust den viktigaste boka skriven på 1800-talet. Eit vasskilje i historia. Nittitre år etter den fyrste og til no einaste utgåva av «Det kommunistiske manifestet» på nynorsk, kjem eit retta oppattprint. I ein strålende nynorsk målbunad, omsett av August Bosse. Ei språkleg oppleving - ikkje berre for nynorskfolk, historikarar, filosofar, sosialdemokratlar, sosialistar og kommunistar.

marxist forlag

Manifestet utgjer 68 sider og har eit lite og nummerert opplag (bibliofil-utgåve).
Pris i utsal: kr 200,-.

www.marxist.no

Globale maktforskyvninger

OVERSATT OG KOMMENTERT AV
EYSTEIN KLEVEN

Erhardt Crome viser i tidsskriftet Z til at det i Europa er tre utviklingstrekk: for det første: "integrasjonsprosessen i EU fortsetter i dybde og bredde i Øst-Europa". For det andre: "Desintegrasjonsprosessen i det post-sovjetiske rom er ikke avsluttet". For det tredje: "Natos utvidelse østover er en del av USAs nyordning av verden"¹. 'Et uavhengig Ukraina er et kjernepunkt i nyordningen, og en forutsetning for at Russland forblir i en svekket posisjon.

I henhold til den US-amerikanske politikkviter Parag Khanna er det i verden tre imperiale sentre: USA, Kina og EU. Den videre utvikling i verden avhenger blant annet av i hvilken grad det lykkes disse å binde den øvrige del av verden til seg i innflytelsessoner og varig dominere disse. I et geopolitisk perspektiv er det nødvendig å se særtrekkene ved de ulike geografiske rom, samtidig som hendelsene ses i en global sammenheng med verdenshistoriens hovedtrekk: produktivkraft, klassekamp, handel og pengemakt som drivende for stormaktenes og alliansenes diplomatiske-, og militære ambisjoner og initiativer.

De overordnede strukturelle trekk preges av forflytningen av hovedtyngdepunktet for verdens vareproduksjon og kreditorposisjon fra Vesten til Østen, hvor USA som Crome skriver, framstår som "konsument av siste instans" og "Kina som kredittlyter av siste instans". Den militære spenningen og økonomiske sanksjoner driver "EU til å bli USAs bakland" og "Russland til å bli Kinas bakland". I Stillehavsområdet skimter vi en forening av Russlands og Kinas interesser som motvekt til USAs ambisjoner i regionen. Hvor, som Andrew Korybko skriver²; "Russland er balansemakten og Kina er døråpneren". Som USA søker å ringe inn Russland i Eurasia, søker USA å ringe inn Kina i Stillehavsområdet. Som USA utnytter Øst-Europas aversjon mot Russland, utnytter Russland Latin-Amerikas aversjon mot USA. Trusselbildet sett fra Øst med tanke på hva Vesten vil kunne finne på om desstabilisering skjer i Russland eller Kina, bærer sannsynligvis preg av hvordan Vestens stormakter og allianser synes å søke og svekke/tilintetgjøre allerede desstabiliserte stater utenfor den vestlige innflytelsessonen gjennom militær intervensjon.

Forholdet mellom produktivkraft, pengemakt og militærmakt

Erhardt Crome viser i en annen artikkel i Marxische Blätter til at "Etableringen av verdensøkonomiens tyngdepunkt til Asia er den pregnante prosess i utviklingen av de internasjonale forbindelsene i første kvartal av det 21. århundre. Med europeernes erobring av verden i over fem hundre år og med kapitalismen, ble historien til verdenshistorie, og de regionale økonomikretsløp sammenflettet seg til en tiltakende global økonomi. Med etablering og fastholdelse av først Europas, deretter USAs, maktposisjon i verdenssystemet, spiller militær makt til enhver tid en sentral rolle. Aller mest består et grunnleggende, nært og ikke-oppløselig vekselforhold mellom økonomisk ytelsesevne og militær maktutfoldelse. Historikeren Paul Kennedy betonte: 'Historien til de førende store makters oppkomst og senere fall siden oppkomsten av Vest-Europa i 16. århundre (...) viser over lang tid meget tydelig korrelasjon mellom produksjonskapasitet og statstilegnelse på den ene sida, og militær styrke på den annen.' Det er ingen grunn til å tro at det gjelder noe annet for USA, eller Vesten i dag."

FORFLYTNINGEN AV VERDENSØKONOMIENS TYNGDEPUNKT FRA DET NORDATLANTISKE ROM – VEST-EUROPA OG NORD-AMERIKA – TIL ASIA ØKTE FARTEN I 2013.

"Mer nøyaktig dreier det seg ikke bare om erosjon av USAs makt, men om Vestens nedgang. (...) Det verdensøkonomiske gravitasjonssentrum ble endret fra Asia/Kina – etter at Kina i 19. århundre var verdens sølvdepot – til Vest-Europa, derfra over Atlanterhavet til USA, derfra fra østkysten til vestkysten og nå over Stillehavet tilbake til Kina/Østasia. USA er i dag 'konsument av siste instans', mens Kina igjen er blitt kredittlyter av siste instans. (...) Forflytningen av verdensøkonomiens tyngdepunkt fra det Nordatlantiske rom – Vest-Europa og Nord-Amerika – til Asia økte farten i 2013. Kina hadde i 2013 med en omsetning (inn- og utførsel på til sammen) på 4, 17 bil-

lioner USD (4170 milliarder USD) fortrent USA fra førsteplassen som verdens største handelsmakt. Det er irreversibelt. Tysklands utenrikshandelsomsetning i 2013 beløp seg til 2,1 billioner USD og er således påkoblet verdensøkonomiens globale forskyvning. Kinas valutareserver vokste i 2013 med omlag 509 milliarder USD til 3,82 billioner USD, omregnet til 2,8 billioner euro. (...) Av USAs årlige handelsunderskudd på ca 500 milliarder USD dekket Japan og Kina fra 2008 årlig omlag 100 milliarder, ved at de plasserte sitt handelsoverskudd i US-lånepapirer, som USA igjen kjøpte varer for. Da dette over tid ikke kan vare, ligger verdens valutasystem i Kinas hender."

Særskilt om Eurasia

Sovjetunionens oppløsning i perioden 1989-93, hadde sjølsagt betydning for USAs og dermed NATOs strategi framover; en strategi om å utvide NATOs innflytelse østover i Europa. Den kan deles inn i fem etapper, hvorav tre er gjennomført: En viktig del var å få et forent Tyskland inn i NATO. Om det skriver Crome: "For å få med Russland, sendte president Bush sin utenriksminister Baker til Moskva hvor han 9. februar 1990 møtte statsjef Gorbatsjov og utenriksminister Schewardnadse. Baker stilte følgende spørsmål: Ønsker Sovjetunionen å se et Tyskland utenfor NATO og uten US-stridskrefter, men kanskje med egne atomvåpen? Eller ønsker Sovjetunionen heller å se et forent Tyskland som er bundet av NATO-beslutninger, samtidig som NATO ikke utvider sitt territorium en centimeter østover?"³ USA truet altså Sovjetunionen med at et ikke kontrollert Tyskland kunne utgjøre en ny fare for Sovjetunionen. "Således var et forent Tysklands medlemskap i NATO ikke bare USAs viktigste betingelse for å gå med på et forent Tyskland, men det egentlige mål i USAs europapolitikk 1989/90. En tilslutning som også krevde samtykke fra Sovjetunionen" som del av seiersmaktene etter Den annen verdenskrig. "Strategisk er NATOs utvidelse østover alltid en endring av USAs geostrategiske og militære posisjon (...) i retning Østen og dermed i sin kjerne rettet mot Russland."

Den andre NATO-utvidelsen østover kom i 1999 med opptak av Polen, Tsjekkia og Ungarn. Opptaket dreide seg i følge Crome om å "oppretholde NATOs krigsføringsevne. Deretter ble krigen mot Jugoslavia ført i 1999,

og USAs krig mot Irak i 2003. (...) Jugoslavia-krigen var til forskjell fra den andre Golfkrigen i 1991, en prøve på å føre en angrepskrig utenfor FN og dermed bemektige seg og sette seg over gjeldende folkerett." "USA var innstilt på globalt å gjøre bestemte imperier føyelige. Med krigen mot Irak dreide det seg ikke bare om å styrte Saddams regime, men å transformere den islamske verden. Det dreide seg ikke bare om tilgang på olje, men om geopolittikk." I den sammenheng er det naturlig å vise til hva Bouthania Shaaban uttaler til Robert Fisk i *The Independent*: "Helt fra begynnelsen av krisen følte jeg at det egentlig ikke dreide seg om Syrias president Assad. Det dreide seg om å svekke og ødelegge Syria. Det har vært så mye ødeleggelse – av sykehus, skoler, fabrikker regjeringsinstitusjoner, alt mulig. USA sier de sloss mot ledere og presidenter, men jeg forestiller meg at det bare er et påskudd for å ødelegge stater. Saddam var ikke det egentlige målet – det var Irak. Det er det samme med Libya nå. USA fortalte alle at det dreide seg om Gaddafi. Det egentlige målet var å svekke arabisk krigsmakt, hvor enn den befant seg. Da USA invaderte Irak, hva var det første de gjorde? De oppløste hæren i landet."

Den tredje NATO-utvidelsen østover skjedde med beslutning på toppmøtet i Praha i 2002 med opptak av Bulgaria, Estland, Lettland, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia. "Denne utvidelsen (...) er mer basert på dannelsen av verdensomspennende innsatsdyktige reaksjonskrefter i NATO - med deltakelse av dem som under Irak-krigen dannet "koalisjonen av

villige". Crome presiserer at "NATO dermed skulle beholde funksjonen for USA, ta innflytelsen over europeiske stater og utvikling. Dette skulle forsterkes med tilslutning av flere østeuropeiske stater. Gjennom NATO skulle disse statene omrustes. Dermed ble de på samme måte som de var kunder av Russlands militærindustrielle kompleks, kunder av USAs og delvis Vest-Europas militærindustrielle kompleks. Geopolitisk ble landforbindelsen mellom Norge og Tyrkia utbygget."

Det er planer om en fjerde utvidelse av NATO østover, med "henvisning til Albania, Macedonia og Kroatia. Tilslutning fra Georgia og Ukraina har vært tilstrebet siden US-president Bush II. Det vil bringe NATO enda mer direkte inn på grensen til Russland. Denne tilslutningen har siden Kaukasus-krigen i 2008 ligget på is, men er uansett en del av de strategiske kalkyler."

Spenningen NATO – EU

Det har skjedd en dreining fra å under US-president Bush II basere aksjoner på en koalisjon av frivillige, til å under president Obama basere det på NATO. I denne prosessen har spenningen mellom EU og USA vært et viktig element. Som Crome viser til har EU "med avtalene fra Maastricht og Amsterdam gått videre på veien til integrasjon. Spenningen mellom EU og USA på det økonomiske og finansielle området har med innføringen av valutaen euro utdjunet seg, fordi euro har bidratt til å underminere US-dollarens posisjon som

verdensvaluta. Kort tid etter Jugoslavia-krigen besluttet det Europeiske Råd – høyeste organ i EU – å bygge opp en sjølstendig europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk (ESVP). Gjennom oppbygning av militære evner skulle EUs ytre handlingsevne utvides. Etter Jugoslavia-krigen skulle EU i realiseringen av sine utenrikspolitiske interesser ikke være henvist til USAs militære kapasiteter. Derfor ble det besluttet å opprette en egen innsatsenhet i EU.

Beslutningen i Praha om NATOs reaksjonskrefter (NATO Response Force) var et egnet mottrekk mot disse bestrebelsene fra EU for igjen å underlegge dem USAs kontroll. I årene 2003/2004 ble NATO og EU samstemt. På NATO toppmøtet i 2009 ble det bekreftet. Kooperasjon og koordinasjon mellom NATOs og EUs militære utvikling ble garantert. US-president Obama har tydeliggjort at det foretrekker samarbeidet innenfor NATO og knytte EU-europeerne sterkere til beslutningene. Det har hatt sin pris, både i form av et forsterket engasjement i Afghanistan og forverring av forholdet til Russland, også når det står i motsetning til EU-landenes økonomiske interesser. Den Europeiske Union har gått til angrep for å utvide sin innflytelse østover. (...) Kampen om Kiev dreier seg om mye mer enn bare fri vareutveksling i EUs randsone. Femogtyve år etter slutten på Den kalde krigen dreier det seg om å skaffe seg innflytelse i en region av tidligere sovjetrepublikker. Det dreier seg om geopolittikk, om 'Grand Design', slik ekspertene kaller det."

Den femte NATO-utvidelsen østover synes å kunne bli de gjenværende statene i Kaukasus: Ukraina, Hviterussland og Moldova. Det er om Crome skriver "kjerneproblemet som den pågående krigen i Ukraina dreier seg om." Han skriver videre at "Nå utnytter USA Ukraina til å erstatte Russlands innflytelsessfære og samtidig innordne EU, dvs Tyskland. Russland har som mottrekk tatt Krim, som har blitt møtt med protester fra EU. Denne europeiske nyordning har vidtrekkende utenrikspolitiske følger. Her blir noe realisert som Tyskland har mislykkes med i to verdenskriger. Til det rekker det at NATO står i bakgrunnen. Ukraina må ikke bli medlem av NATO for å stadfeste denne nyordningen."

Crome skriver at i "andre halvdel av 80-årene opphørte Øst-Vest konflikten med Sovjetunionens ensidige fredsinitiativ som brakte USA utenrikspolitisk på defensiven". Sovjetunionen mente at systemforskjellene var den egentlige årsak til spenningen og krigsfaren. Dette viste seg som en stor feiltakelse. Vestens antirussiske grunnposisjon, som er eldre enn fra det 19. århundre, hadde i sju tiår tatt en antisovjetisk skikkelse og tok nå tilbake sin gamle form."

Dette er en viktig omstendighet. I den tida Sovjetunionen eksisterte, så vi det slik at de imperialistiske maktene søkte å rulle sosialismen tilbake gjennom å utsette Sovjetunionen. I mindre grad så vi kanskje den omstendighet at det i tillegg til å knuse forsøkene på å bygge sosialisme, hele tida har ligget vestlige imperialistiske ambisjoner om å få så vel geopolitisk kontroll, som ressursmessig kontroll over østområdene. Imidlertid har det vel hele tida vært åpenbart at Tysklands angrep 22. juni 1941 på Sovjetunionen foruten å være motivert av å knuse den såkalte 'jødebolsjevismen', også var motivert av å sikre nikkelforsyningene fra den finske korridoren Petsamo og oljeforsyningene fra Romania⁵, og gi nye oljekilder i Baku og tilgang til kornkammeret i øst. Dvs i tillegg til å være en systemkamp, også var en imperialistisk røverkrig.

USAs strategi i Stillehavet

Av særlig interesse i de globale maktforskyninger er USAs, Russlands og Kinas trekk i Stillehavsområdet. Crome viser til at det "var Hillary Clinton som i oktober 2011 første gang talte om 'Stillehavets århundre'. På denne tid var hun ennå USAs utenriksminister. Terminen skulle på autoritativt vis uttrykke at USA strategisk vendte seg vekk fra Europa og mot Asia. Hos Clinton er det slik: Det asiatiske stillehavsrom er blitt en viktig faktor i den globale politikk. Regionen rekker fra indiske subkontinent til det amerikanske kontinentets vestkyst og omfatter to hav – Stillehavet og Det indiske hav –, begge av tiltakende strategisk betydning, og gjennom skipstrafikk bundet sammen. Nærmere halvparten av verdens befolkning bor der. Det er i USAs interesse å investere, ikke bare økonomisk, men også militært, i dette området. Mer nøyaktig betraktet: USA vil på grunn av den asiatiske stillehavsregionens voksende økonomiske tyngde, reagere

med en sterkere militær tilstedeværelse, og på dette grunnlaget samtidig forsterke sin økonomiske aktivitet.

President Barack Obama har med en slik dreining i betydelig grad fullbyrdet og gjort gjeldende seg sjøl som USAs første Stillehavs-president. (...) Forskyvningen av verdensøkonomiens tyngdepunkt fra det nordatlantiske rom, Vest-Europa og Nord-Amerika, hvor det har ligget i århundrer, til Asia kan spores overalt og forsetter. (...) I Asia spiller Kina og India en sentral rolle, men også fortsatt Japan, ASEAN-statene og mellomstore regionale militærmakter som Pakistan, Vietnam og Indonesia.⁷⁶

USA VIL PÅ GRUNN AV DEN ASIATISKE STILLEHAVSREGIONENS VOKSENDE ØKONOMISKE TYNGDE, REAGERE MED EN STERKERE MILITÆR TILSTEDEVÆRELSE

Crome skriver videre at "USAs dreining mot Stillehavet retter seg i sin kjerne mot Kina. For denne dreiningen behøver USA Europa som bakland. Et EU som samarbeider nært økonomisk med Russland og Kina – en sjøstendig og fra USA uavhengig euroasiatisk forbindelse – svekker USAs posisjon i retning Stillehavet. Derfor er det i USAs interesse å skape en transatlantisk frihandelsone⁷. Det vil svekke EUs binding i Eurasia og styrke deres avhengighet av USA. Når det i forbindelse med Krim og Ukraina kom alvorlige sanksjoner mot Russland, så var en slik svekkelse følgen. Samtidig tenkte mange i Vesten at man kunne tvinge Russland på kne ved å svekke deres økonomi og valutaen (rubelen). Kina har gjort det tydelig at dette ikke skal la seg gjennomføre. Samtidig har Kina tilbudt seg å ta i mot gassen fra Russland som Vesten boikotter. Det innebærer imidlertid at Russland ikke mer politisk kan velge mellom EU-Europa og Kina, men blir avhengig av Kina. Det betyr at tilspissingen i Ukraina har som resultat at et nytt jern-teppe mellom EU og Russland dras igjen med den følge at EU blir USAs bakland, mens Russland blir Kinas bakland. De førende politikere i EU-landene lar seg nettopp binde opp i dette spillet, når de følger fordringene til USA om harde økonomiske sanksjoner mot Russland."

I USAs Stillehavsstrategi er bruk av ulike asiatiske land og deres konflikter med Kina i innringning av Kina en strategisk målsetting, på samme måte som bruk av konflikter mellom tidligere sovjetrepublikker i innringning av Russland i Europa er en strategisk målsetting. I den sammenheng viser Crome til at "Vietnam gjennom historien har hatt gjentakne konflikter med Kina. USA har bygd opp sitt samarbeid med Vietnam, som tross belastningen gjennom Vietnam-krigen, inneholder

også militære komponenter. Et blikk på kartet viser at disse konfliktområdene strekker seg som en ring om Kina, fra India og det Indiske hav over Vietnam og Taiwan til Japan og Korea. USA kan benytte sine forhold til disse statene og samtidig utløse stedfortrederkonflikter med Kina. Kina derimot, har bare betingede muligheter for å dempe konfliktene for så vidt som konfliktårsakene ikke er uttømt. De har enda til blitt skjerpet ved at det i det Østindiske og i det Sydindiske hav finnes råstoffforekomster og i grenseområdene i havene finnes flere øygrupper mellom Kina, Taiwan og Vietnam osv som også er omstridt av Filippinene og Japan. Kina går ut fra at Japan i henhold til Potsdameravtalen fra Den annen verdenskrig har gitt tilbake alle erobrede territorier, også Diaoyu-øyene, mens Japan hevder at disse tilhører dem. I november i fjor kom kampfly fra Kina, Japan og USA hverandre farlig nær i dette området."

Russland og Kinas strategi i Stillehavet

Av stor betydning synes det russisk-kinesiske partnerskap (RCSP) som ble iverksatt i 1996 som Eurasias geopolitiske ankerfeste i det 21. århundre. RCSP er i tillegg en verdensomspennende realitet. Som Andrew Korybko skriver: "Hva Russland kan tilby Kina i form av militær og politisk balanse i sentrale globale regioner, kan Kina gjengjelde med økonomiske muligheter og handelsfasiliteter gjennom allerede etablerte kontakter og elitenettverk. (...) Russland er balansemakten, mens Kina er døråpneren. (...) Shanghai-samarbeidsorganisasjonen (SCO) er krybben RCSP ble født og oppdratt i. Opprinnelig etablert som Shanghai fem i 1996, ble det reformert til SCO i 2001 med tilslutning av Usbekistan. Siden den gang har det blitt etablert observatørsamarbeid med Mongolia, India, Pakistan, Afghanistan og Iran, i tillegg til dialogpartnerskap med Sri Lanka, Tyrkia og Hviterussland. Disse landene faller direkte under RCSPs umiddelbare sfære hvor Russland og Kina kan utøve en viss grad av vesentlig innflytelse. (...) Japans problemer kan betraktes som USAs problemer på grunn av USAs felles sikkerhet med Japan. Således møter RCSP USAs obstruksjon mot prosessen i Nordøstasiatisk stillehav via stedfortredere. (...)"

Det er av største betydning for Kina å bli i stand til å diversifisere sine importruter for naturressurser for å unngå det US-okkuperte Malakka-streket, altså diversifisere sine energiinteresser i Sentral-Asia. Korybko framhever Sydøst-Asia som det området i regionen hvor RCSP står svakest. Han viser til at Kina er i bitter strid med sine naboer, herunder Vietnam om krav i Sørkina-havet. "Her er det muligheter for Russland til å gjennomføre sin rolle som strategisk balanserer og utdupe sitt store partnerskap med Kina. Russland og Vietnam har en lang og vennlig relasjon som strekker seg tilbake til sovjettida. Moskva forsyner for tida Hanoi med verdifulle undervannsfartøyer. (...) Den kinesisk-vietnamesiske rivaliseringen i Sørøst-Asia kan til en viss grad sammenliknes med rivaliseringen mellom India og Pakistan i

Sør-Asia. I begge tilfeller kan Russland være mellommann for å balansere mellom begge parter som følge av sin unike posisjon. Det er ironisk at det russisk-vietnamesiske forholdet som ble utviklet under Den kalde krigen for å stå i mot Kina, nå kan bli brukt til å hjelpe Kina... Russland og Kina trenger hverandre for å forbli sterke og for å etablere en orden for å oppnå en lang tids målsetting om multipolaritet. Slik sett kan ikke Russlands forsyninger til Vietnam ses som forsøk på å svekke Kina, men heller en måte å befeste Moskvas innflytelse i et land som er problematisk for Kina."

"I lys av nåværende situasjon i Russland – EU forholdet, er det praktisk talt ingenting Russland kan gjøre innenfor RCSP for Kina, men Kina kan gi Russland muligheter. Slik det nå står, så er en av Kinas store strategiske spor å tilrettelegge utvidet handel med EU via en tredelt tilnærming: En ny Silkevei, med både land- og sjøkomponenter; en Eurasiatisk landbro; og en nordlig sjørute. De to siste rutene er direkte gjennom russisk territorium, enten det er land eller sjø, og øker dermed Russlands geopolitiske posisjon mellom Europa og Kina, enten Europa liker det eller ikke. Det har ingen betydning om Europa gjengjelder det med å transportere gods gjennom russisk territorium eller ikke, siden Kina antas å gjøre det. Det vil gi Russland en sterkere økonomisk posisjon og mer reelle fordeler enn det hadde før."

Særskilt om Afrika og Midtøsten

Helt siden den arabiske revolusjonen i 2011 har Midtøsten og Nord-Afrika (MENA) vært brennpunkt i et intenst russisk-kinesisk samarbeid. Sergei Lavrov uttalte i mai 2011 etter møtet med Kinas utenriksminister at "Vi er blitt enige om å koordinere våre tiltak ved å bruke de muligheter begge stater har for å avhjelpe den siste stabilisering og avverging av flere negative og uforutsette konsekvenser i området." Dette var åpenbart en reaksjon på Vestens overtredelse av FN-avtalen 1972, da Sikkerhetsrådets resolusjon ble brukt for å rettferdiggjøre NATOs krig i Libya, og for å endre regimet der. Russland og Kina forstår at et slikt brudd en dag kan skje nærmere deres grenser, og til og med innenfor sine egne land, dersom de opplever intern desstabilisering og relativ svekkelse av staten.

Særskilt om Latin-Amerika

I følge Korybko, har Russland de siste tiår kommet tilbake til Latin-Amerika både i form og substans. "Deres skip har fått havner der og holder felles øvelser med Venezuela. Kina som økonomisk døråpner er den mest voksende investor i Latin-Amerika og kommer til å bli dens nest største handelspartner. Kina finansierer den revolusjonære Nicaraguakanalen, som vil diversifisere trans-osean kryssing vekk fra USAs klient Panama og invitere til mer ikke-amerikansk investering og handel til området. Faktisk skjer det allerede også uten kanalen. Nicaragua er antatt å være vert for en russisk base til å vokte den kinesiskfinansierte kanalen som blir bygd i landet. Russland reetablerer sin kontakt med Latin-Amerika for å di-

versifisere sin jordbrukshandel bort fra Vesten som følge av siste sanksjoner. Dette åpenbarer en større russisk strategi som er å bryte Vestens dominans særlig på jordbruksmarkedet, og tilby produsenter attraktive alternativer. Russland ønsker også å øke sin suverenitet og har derfor motiv for å minske Vestens økonomiske innflytelse på sin innenlandsøkonomi (...). Gazprom har begynt å investere i Bolivia og Argentina, og Rosneft er aktiv i Venezuela. Medvedev og Putin har til og med gjestet regionen og det er spekulert i om Russland vil gjenåpne en spionbase på Cuba fra sovjettida etter Putins besøk der i juli. Det kan derfor hevdes at Russland nå er mer innflytelsesrik i Latin-Amerika enn noen gang under Den kalde krigen. Noe som åpner opp for muligheten for dramatisk geopolitisk transformasjon rett på dørmatta til USA. Latin-Amerika er på mange måter det samme for USA som Øst-Europa er for Russland – en region med intens aversjon mot dets større nabo og derfor i stand til bli styrt til å delta i mer skadelige aktiviteter mot sin tidligere hegemon."

Særskilt om Nord-områdene

Sverre Lodgaard uttalte i 2010 i Dagsavisen om

TILSPISSINGEN I
UKRAINA HAR SOM RE-
SULTAT AT ET NYTT
JERNTEPPE MELLOM EU
OG RUSSLAND DRAS
IGJEN MED DEN FØLGE
AT EU BLIR USAS BAK-
LAND, MENS RUSSLAND
BLIR KINAS BAKLAND.

Norge, at "Vår geopolitiske situasjon er interessant. Geopolitikk dreier seg om geografisens betydning for politikken og endrer seg langsomt, men forandrer seg med den teknologiske utviklingen og de klimatiske endringene. Etter hvert som isen i Arktis forsvinner, og transporter og økonomisk samvirke over Polhavet tiltar, får vi en grenseflate mot de asiatiske maktene i nord. Da blir det behov for å avstemme vår politikk i atlantisk og europeisk sammenheng ikke bare med Russlands interesser, men også med de nye maktene. I heldig fall kan vi føre en politikk for sikkerhet og samarbeid som bidrar til de globale fellesgodene. Det blir en krevende oppgave med uvisse prognoser, hvor god forståelse for de internasjonale systemsammenhengene må ligge i bunnen. Men det gir nye muligheter til å øke handlingssrommet, og det tilhører utenrikspolitikkens abc."⁸

Atomvåpnenes betydning i førsteslag og gjengjeldelse

Crome skriver at "I verdenshistoriens dypde fullbyrdes forskyvningen av verdensøkono-

miens tyngdepunkt fra det nordatlantiske rom til Asia. Over hever det seg et skikt av militærstrategiske faktorer. Den militære likevekt, 'skrekken likevekt' eller atomvåpnenes patt, som det het under Den kalde krigen, er ikke forsvunnet. USA har riktig nok verdens største militærpotensial, men også Russland forfører over et nukleært-strategisk potensial med gjengjeldelseskapasitet." Slik kunne man under den bipolare konflikten mellom USA og Sovjetunionen, mellom NATO og Warszawa-pakten, legge til grunn at om den ene parten ble angrepet, kunne den annen part på utslettende måte gjengjelde. "USAs president Georg Bush jr. forsøkte flere ganger under sin presidentperiode (2001-2009) å få utviklet et rakett-skjold som kunne skyte ned russiske raketter. Konseptet om rakett-skjold er en gjenganger i USAs strategiske overlegninger. De blir som under blokk-konfrontasjonens tid, propagandistisk forsøkt solgt som forsvarstiltak. Reelt er det imidlertid slik at en dersom en slik forsvarsevne lykkes, så er målet ikke forsvar men angrep. Når gjengjeldelsesevnen til den andre siden kan avverges, er man i stand til å gjøre et nukleært førsteslag. Med det er en atomkrig mulig å føre og å vinne. Russland er i stand til å utvikle nye nukleærstrategiske våpensystemer. Kina bygger ut sine kapasiteter og utvikler egne flybærere. Dermed er ikke en endelig atomkrig fra USA mot Russland eller andre stater som Kina, gjennomførbar."

Crome slår optimistisk fast at "Verdenshistorisk betyr det at USA ikke kan utlikne sin tiltakende økonomiske svekkelse gjennom militær styrke, altså gjennom en storkrig tilintetgjøre sine økonomiske utfordrere. Atomvåpnenes patt mellom de tre faste medlemmer av FNs sikkerhetsråd består fortsatt."

Helge Lurås slår i Klassekampen an en noe mer pessimistisk tone: "Det er lite som tyder på at mediene, opinionen, eller politikerne i Vesten forstår hvor risikabelt det spillet som er i gang mellom Vesten og Russland egentlig er. Nato og Russland er atommakter. Atommakter må ikke gå til krig med hverandre. Punktum. Det forsto man under den kalde krigen. Og den innsikten må vi gjenfinne i dag. (...) Politikerne må minnes på at det siste våpenet i begges arsenal er kjernefysisk."⁹

1) Der Osten Europas und die Nato, Erhard Crome, Z nr 99 side 103 2014

2) Andrew Korybko, 'Russisk-kinesisk strategisk samarbeid glir globalt: Washingtons mareritt', internett 25 08 2014

3) Michael R Beschloss, Strobe Talbott: Auf höchster Ebene. Das Ende des Kalten Krieges und die Geheimdiplomatie der Supermächte 1989-1991, Düsseldorf u.a. 1993 side 245 (gjengitt i Z side 105)

4) Intervju i The Independent 3110 2014, oversatt og lagt ut på www.bevegelsen.no av Knut Lindtner

5) Alf R Jacobsen, Mirakelet ved Litza, Vega forlag 2014, s 17

6) Erhardt Crome, Pazifisches Jahrhundert?, Marxistische Blätter nr 3 2014 s 106 flg

7) jf. Per Lothar Lindtner 'TTIP – frihandelsavtale mellom USA og EU' i Sosialistisk framtid 2/3 2014 side 11 flg.

8) Sverre Lodgaard, Dagsavisen 08 12 2010 side 2

9) Helge Lurås, Senter for internasjonal og strategisk analyse, Klassekampen 04 09 2014

Staten og demokratiet

AV RONNY KJELSBERG

Oscar Dybedahl har en omtale av min bok "Sosialisme på Norsk" i Sosialistisk Framtid 2 /3 2014. Nå skal ikke en forfatter blande seg for mye borti hva folk synes om bøkene hans, så det skal jeg i størst mulig grad forsøke å unngå å bruke plass på. Dybedahl bruker likevel omtalen til å komme med noen innlegg i noen viktige debatter, og da har boka i hvert fall oppnådd noe av sitt formål. Disse debattene vil jeg dermed gjerne si noen ord om.

Vi må synliggjøre at alternativer finnes

Dybedahl etterlyser enkelte ting i "Sosialisme på norsk", blant annet en definisjon av, og større diskusjon om kapitalismen. Kanskje burde jeg tatt med noen setninger om det. Kort anført anser jeg kapitalisme som et økonomisk system hvor økonomien i hovedsak er strukturert slik at selskaper o.l. (produksjonsmidler på marxistisk eies privat (i praksis av en liten (og over tid stadig mindre) elite) og drives med det formål å skape profitt, som så reinvesteres i ny økonomisk aktivitet ad nauseam. (Et kjent klassisk marxistisk bilde av kapitalismens produksjonssyklus i kort-kortversjon.) Jeg har i stor grad likevel holdt meg til det som er boka hovedtema: Å skissere ulike økonomiske modeller som kan være alternativer til dagens kapitalisme. I tillegg til dette måtte jeg nødvendigvis ta med et lite innledningskapittel om "Hvorfor sosialisme", samt et om hvorfor tidligere forsøk på sosialisme gikk så galt.

Det er dermed også, som Dybedahl påpeker, mange ting med dagens samfunn jeg ikke diskuterer. Årsaken til sosialismens manglende oppslutning, er jeg derimot inne på bl.a. når jeg videreformidler et sitat fra Palmiro Togliatti (s 16-17) om det ideologiske hegemoniet enhver som ønsker grunnleggende samfunnsendring hele tiden må slåss mot. Det er også mye av bakgrunnen for boka. Skal vi få til de grunnleggende samfunnsendringene vi slåss for, er vi avhengige av at det bygges opp en kraftig radikal bølge - sannsynligvis i hele den vestlige verden. En forutsetning for at vi skal komme oss dit fra dagens situasjon, er som et minimum å synliggjøre at alternativer finnes, og at de er realistiske. Det er blant annet dette jeg har forsøkt å gjøre med pamfletten. Det innebærer selvsagt at en forutsetning for

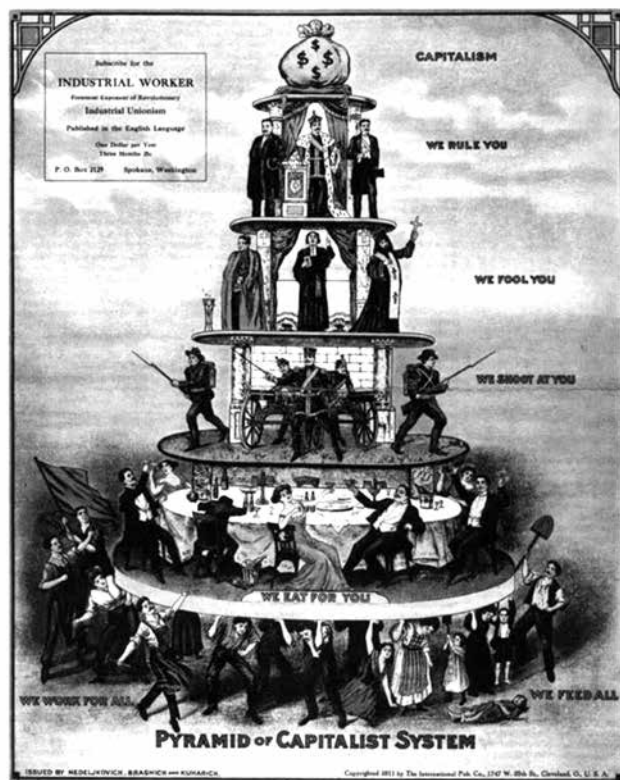
at de grepene jeg foreslår skal kunne gjøres er at partier eller grupper som er positive til sosialisme, på demokratisk vis har kommet seg i en maktposisjon. Hvordan man kommer seg dit har strengt tatt ikke vært en del av boka tema. En ansporing til debatt om dette temaet (utover det tidligere nevnte hegemoniet og synliggjøringen av realistiske konkrete alternativer), er teksten "Ministersosialister og plenvandrerer" jeg begikk på Radikal Portal 14.08.2014 (<http://radikalportal.no/2014/08/14/ministersosialister-og-plenvandrerer/>)

Når Dybedahl peker på at forholdet mellom kapitalisme og sosialisme i boka kan oppsummeres gjennom de tre diktomiene statseie vs. privateie, planøkonomi vs. markedsøkonomi og økonomisk demokrati vs. eierdespoti, er det selvsagt nødvendigvis en forenkling (jeg skisserer mange eksempler på demokratisk kollektiv eiendom som et alternativ til det kapitalistisk-private i tillegg til staten f.eks.), det er likevel diktomier det er mulig å diskutere med utgangspunkt i.

Er staten bare et redskap for kapitalismen?

Mye av Dybedahls tilsynelatende uenighet med undertegnede handler nok om synet på staten. Staten er - i dagens Norge (med Høyre og Frp i regjering til og med) - åpenbart ikke et sosialistisk element i samfunnet, og det finnes massevis av måter privatkapitalister og staten jobber sammen på. Spørsmålet blir da om den bare er et redskap for kapitalismen?

I en forenklet gammelmarxistisk forståelse er staten en klasses redskap for å undertrykke en annen. Gjennom en omveltning - en revolusjon - kan strukturene endre seg, og den klassen som tidligere var overklasse kan bli undertrykt. (Den franske revolusjonen som sendte adelen til giljotinen er jo et greit eksempel, selv om også denne revolusjonen fort spiste sine barn, og et nytt keiserdømme ble opprettet etter hvert.)

Men er staten - i Norge i 2014 - klart og entydig et redskap for kapitalister? Er de rettigheter som vanlige folk har slåss fram de siste drøyt 100 årene bare et "ferniss", eller har arbeiderbevegelsen, kvinnebevegelsen m.fl. slåss fram reelle retter som rent faktisk har forskjøvet makten vekk fra en elite og til vanlige folk på en rekke områder, gjennom allmenn stemmerett, fri organisasjonsrett, streikerett osv.?

Jeg heller helt klart mot den siste tolkningen. Selv om økonomisk makt åpenbart også gir politisk makt, og landets rikeste dermed har en påvirkning på landets politikk som langt overstiger det demokratiske idealet om "en mann, en stemme", har vanlige folk en påvirkning på landets styring som langt overstyrer det de hadde for 150 år siden. (Så kan man diskutere nyliberalismen og hvorvidt overklassen har sagt opp klassekompromisset fra 1935, men det blir en annen diskusjon.)

Demokrati er ikke noe man enten har eller ikke har. Det er en prosess, og et maktelement man kan ha mer eller mindre av. I Norge i dag har vi mer av det enn de fleste samfunn både nåtid og historisk.

Jeg mener dermed at staten i Norge per i dag ofte fungerer som et redskap for mektige næringsinteresser (det gjør den jo gjerne helt åpent). Samtidig så er staten i en del tilfeller også en arena hvor det kan ytes motmakt mot de samme. Staten er ikke i dag et enkelt redskap for en klasse til å undertrykke en annen. Det er en arena for kamp og konflikt - en av flere arenaer hvor kampen om det politiske, kulturelle og sosiale hegemoniet pågår.

I en situasjon hvor sosialistiske partier har skaffet seg makt over staten (gjør gjerne gjennom

en kombinasjon av parlamentariske og utenomparlamentariske strategier som diskutert i Radikal Portal-artikkelen min, og sannsynligvis som en del av en større radikal bølge i vår del av verden), vil statlig eiendom dermed kunne være en demokratisk, kollektiv, ikke-kapitalistisk eierform, som vil kunne benyttes for å utfordre privatkapitalistisk ikke-demokratisk makt, i et samspill med en hel rekke andre former for demokratisk eiendom (som jeg bruker en del plass på å diskutere i "Sosialisme på norsk"). At statseie skal være et sosialistisk grep, forutsetter dermed at staten er demokratisk - mer demokratisk enn i dag hvor mektige økonomiske aktører som sagt også har en stor innflytelse på statens politikk.

Og da er vi ved demokratiet. Dybedahl kritiserer de facto også diktomet demokrati vs. kapitalisme, gjennom å påpeke at ting som arbeiderstyrte bedrifter, deltagerøkonomi etc. ikke trenger å være i motsetning til kapitalismen, men tvert imot kan vise seg å være en nyttig måte å redusere administrasjonskostnader på.

For undertegnede er sosialisme (uten å gå inn i lange begrepsdiskusjonen om hva som er sosialisme vs. kommunisme osv.) oppfyllelsen av demokratiidealene fra den franske revolusjonen - frihet, likhet og brorskap. Ikke bare har man noen formelt like rettigheter på papiret, men man har også reelt sett like rettigheter når et lite mindretall ikke lenger har overveldende mer makt enn andre i lys av sine økonomiske privilegier. Dermed handler veien til sosialismen om makt over økonomien, som også innebærer politisk makt, i stort og smått.

DERSOM VI IKKE
KLARER Å PEKE PÅ
TROVERDIGE ALTERNATIVER,
TROR JEG
DESSVERRE DEN POLITISKE
SKYGGEN
VANDRINGEN KAN BLI
LANG.

Politisk innsikt styrkes gjennom klassekamp

Dersom ansatte får makt over sin arbeidsplass, innbyggerne over staten, og nabolaget over budsjettet som brukes der - reell makt - vil ikke dette bare være et skritt i sosialistisk retning, men det vil også ha effekter utover det umiddelbare.

Som jeg skriver i "Sosialisme på norsk" (s.45) etter å ha problematisert arbeiderstyrte bedrifter noe:

"Uavhengig av dette, kan arbeiderstyrte bedrifter, både i et markedssosialistisk

system og innenfor kapitalismen likevel ha en svært positiv virkning, dersom de bryter ned arbeidsdeling (jfr. ParEcon). En del kooperativer i f.eks. Argentina gjorde nettopp dette, og den følelsen av selvtilitt og den kunnskapen man kan få gjennom å ha makt og innflytelse over egen arbeidshverdag, kan bli en viktig politisk innsikt. Den skal ikke undervurderes som motor for samfunnsendring."

I forlengelsen av dette kan vi også kikke på en av konsekvensene av Hugo Chávez "bolivariske" revolusjon i Venezuela. Nå kan man si mye om Chávez (og det gjør de folk også, over en lav sko), men en av de mest markante og viktigste endringene han har gjennomført, er at han har gitt landets fattige selvtilitt. De har oppdaget at de har makt, og at de kan bruke den - de kan påvirke landets framtid. Som en konsekvens har opposisjonen som i tiår etter tiår har neglisjert det fattige folkeflertallet fullstendig, tidvis gått inn i en pervers overbudspolitikk overfor de samme gruppene (som så langt ikke har latt seg lure).

At folk opplever at de ikke trenger sjefen (eller eieren) for å styre butikken er en sterk politisk innsikt som ikke kan fås gjennom studiesirkler, og det er et viktig bidrag til en bevegelse i sosialistisk retning. Det aspektet synes jeg det virker som Dybedahl undervurderer kraftig.

Avslutningsvis vil jeg først takke Dybedahl for å komme med en mer substansiell og saklig kritikk av deler av boka enn jeg har opplevd i en del andre sammenhenger. Dette er diskusjoner av en type som kan ta oss videre. Til sist vil jeg forsøke nok en gang å klargjøre rammene for den omtalte lille boka, og begrunnelsen for disse.

Jeg opplever at vi på venstresida er flinke til å peke på viktige aktuelle dagskamper (dessverre alt for ofte forsvarskamper). Jeg opplever også at vi har en ide om et helt annet samfunn (et uten sosiale klasseskiller) vi ønsker oss fram til. Men mellom de to opplever jeg et gap. Målet med "Sosialisme på norsk" har altså vært å peke på mulige konkrete strukturer som kan ta oss i den retningen, med utgangspunkt i dagens samfunn, og som faktisk kan vise til en viss suksess. Dersom vi ikke klarer å peke på troverdige alternativer, tror jeg dessverre den politiske skyggevandringen kan bli lang. Og om vi ikke har tenkt slike tanker på forhånd, kan resultatene av forsøk på demokratiserende samfunnsendring også bli dårlige den dagen radikale venstrepartier kommer i en maktposisjon.

BEVEGELSEN FOR sosialisme

Bli med i Bevegelsen for Sosialisme, som forener medlemmer av alle venstresidens partier, og folk som ikke er med i noen av disse.

Vi arbeider for å bygge broer på tvers av kunstige politiske skillelinjer og for å sette demokratisk sosialisme på dagsordenen. Et av våre mål er å videreutvikle sosialistisk teori og praksis.

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid
Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK FRAMTID

Om magasinet

Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Veiledende retningslinjer for bidragsyttere

Debattinnlegg inntil 3.000 tegn, lengre innlegg vil kunne bli forkortet. Kronikk, maksimalt 6.000 tegn, inkl. mellomrom. Artikler, maksimalt 14.000 tegn inkl. mellomrom. Teoretiske artikler, maksimalt 24.000 tegn inkl. mellomrom. I spesielle tilfeller vil lengre artikler kunne publiseres.

Artikkelbidrag kan sendes til
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ORMELJOD

Eg låg inni Lysnedalen med smeden frå Kjos, du veit,
og gjætte på slaktesmalen for bonden på Øvre-Tveit.
Der tok vi ein orm i tuva, ein fræsande eitergast,
og slengde han beint op i gruva der glohaugen glødde kvast.

Vi såg han i verk seg krulla då elden i kjøtet svei:
han låg der isamanrulla og vilt seg på gloa vrei.
Men brått stod han strak på halen, i dauden for siste gong,
og kaldt gjennom Lysnedalen vi høyrde kor ormen song.

Ein kvislande låt seg trengde frå ormen i elden ut,
og sylkvass til vers seg sprengde, med kraft som ein iskald sprut.
Det var som ein straum av galdrar som blindt seg or svelgen braut,
frå ein som i alle aldrar med urette lida laut.

Vi høyrde den ville kvide som skreik frå det dømde liv
som veit det skal dauden lide, og verjelaust mot han driv.
Vi høyrde det skrik i våde som stig frå den dømde sjel
som ikkje veit von um nåde, og tiggjar om liv likevel.

Men tonen skar av i hat, han, som knivseggja kald og kvass.
Det var som eit skrik frå Satan, i skjerande spott og trass
mot Gud og hans milde menner, som andar i kjærleik rein,
og midt i sin kjærleik brenner ein bortstøytt og einsam ein.

Og ormen med blodhat anda si gift i den ville låt,
til tonen med sorg seg blanda, og skolv som i vonlaus gråt.
Det var som han helsing sende til villmarka stor og still,
at no var hans dag til ende, og no stunda natta til.

Vi stod der av redsla fyllte då ormen si våbøn bad,
og smalen stod kring som tryllte, og skolv liksom ospeblad.
Slik stod vi i sumarkvelden, og høyrde kor skriket steig,
til ormen i turrkvistelden som kol ned i oska seig.

Jacob Sande